

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: LMHIMAS Historie og historiedidaktikk masteroppgave	Vårsemesteret, 2022 Åpen
Forfatter: Truls Drageset Dydland (signatur forfatter)
Veileder: Ketil Knutsen	
Tittel på masteroppgaven: Historiebruksanalyse av norske landsmøtetaler	
Engelsk tittel: Analysis on the use of history in Norwegian party conference speeches	
Emneord: Historiebruk, landsmøte, landsmøtetale, historiebruksanalyse.	Antall ord: 30032 + vedlegg/annet: 973 Stavanger, 16.05.2022 dato/år

Forord:

Takk til Maria som lot meg sitte lange dager, sene kvelder og hele helger på lesesalen mens du tok deg av barn, husholdning og andre bekymringer.

Takk til Ketil for god og kyndig veiledning.

Takk til B-gjengen for fem fine år! Vi sees i Budapest.

Innholdsfortegnelse

<i>Innholdsfortegnelse</i>	3
<i>Oversikt over tabeller</i>	4
<i>Introduksjon</i>	5
<i>Tidligere forskning</i>	7
<i>Historiebruksteori</i>	12
Narrativ, fortellinger og historie	15
Historiske typologier	18
Utvikling av egen typologi	22
<i>Metode</i>	26
Oppgavens empiri	26
Empiriens validitet	29
Valg av metode	29
<i>Analyse</i>	33
1950-tallet	33
Arbeiderpartiet 1949	35
Høyre 1950	41
Oppsummering	48
1980-tallet	50
Arbeiderpartiet 1981	51
Høyre 1982	57
Oppsummering	62
2020-tallet	65
Arbeiderpartiet 2021	66
Høyre 2021	71
Oppsummering	77
<i>Drøfting av funn på tvers av periodene</i>	79

Konklusjon og videre forskning	84
Kildehenvisninger	86
Litteratur.....	86
Arkivkilder	88
Nettkilder.....	88

Oversikt over tabeller

Tabell 1: Knutsens analysekategorier på politiske taler.....	10
Tabell 2: Historiebruksmodell fra Aronsson.....	14
Tabell 3: Karl-Göran Karlssons typologi for historiebruksanalyse.....	19
Tabell 4: Karl-Georg Fabers typologi for historiebruksanalyse	20
Tabell 5: Typologi utviklet med utgangspunkt i oppgavens teori og tidligere forskning	25

Introduksjon

I likhet med politikk oppstår ikke historiebruk i et vakuum. Tvert imot kan historiebruk umulig oppstå i et vakuum, all den tid det er fortiden som aktiviseres med det formål å endre noe i nå- eller fremtid. Historie er et mangefasettert konsept; det er vår personlige tolkning og erindring av hva som har skjedd, men samtidig er det også vår kollektive hukommelse. En og samme fortelling kan være grunnlaget for to vidt forskjellige verdenssyn. Hvordan vi velger å tolke og forstå fortellingen, eller historien, er avhengig både av våre egne tidligere erfaringer, men også hvem som forteller den og i hvilket ærend. Historie kan brukes til å meisle ut ideer, skjule hendelser, forsterke og undergrave fortellinger, og mye mer. Det er vanskelig å avgrense hva historie er, og ikke er.

Å definere hva historie er har blitt forsøkt av personer med langt bedre forutsetninger for det enn forfatteren av denne oppgaven, og noen av disse forsøkene skal vi komme tilbake til senere i oppgaven. Heller enn å definere historie tar denne oppgaven sikte på å undersøke *hvordan* historien har blitt brukt og hvordan dette igjen påvirker både vår forståelse av det som har hendt, men også det som skjer - og hva vi ser for oss at kan skje i fremtiden.

Historien eksisterer i en symbiose med nåtiden både gjennom det uomtvistelige faktum at nåtiden et øyeblikk senere er historie, men kanskje enda mer i at historien blir brukt som et kompass som staker ut retningen for fremtiden. Denne oppgaven ser litt nærmere på hvordan denne kompasskursen settes. Nærmere bestemt kommer oppgaven til å ta for seg et knippe politikere, og se på hvordan de bruker historien i et forsøk på å påvirke nå- og fremtiden. Valg av politikere og empiri diskuteres mer inngående i metode-kapittelet.

Knapt noen yrkesgruppe har større påvirkning på vår felles fremtid enn politikere. De styrer, på våre vegne, alt fra pengepolitikken og diplomatiske forhold til andre nasjoner til vedlikehold av nabolagslekeklassen. I norsk sammenheng er det også særegent for politikere at de velges til jobben av innbyggerne, og dermed står til ansvar på en helt annen måte enn andre yrkesgrupper, men det ligger også til grunn en slags enighet mellom velgerne og politikere. Ofte snakkes det om at politikere er «gitt tillitt» av velgerne, men

vel så mye handler det om at politikerne som ble valgt gjerne har samme forståelse av nåtidens utfordringer, og er enige med velgerne om hvordan de best kan løses i fremtiden.

Historiebruk er et viktig verktøy i politikernes arbeid for å skape aksept for sin politikk, og dermed overbevise velgerne. Men hvordan tar denne historiebruken form? Og hvordan har den utviklet seg blant politikerne de siste tiårene? I et forsøk på å belyse dette tar denne oppgaven utgangspunkt i problemstillingen *hvordan har historiebruken endret seg i norske landsmøtetaler fra etterkrigstiden og frem til i dag?*

For å best mulig besvare denne problemstillingen tar oppgaven først for seg tidligere forskning, med særlig fokus på historiebruksanalyser av politiske taler og andre uttrykk for partiers historiebevissthet. Deretter løfter den frem noen sentrale teorier innen historiebruksanalysen, før den med utgangspunkt i dette utvikler en typologi som brukes for å analysere empirien.

Metodekapittelet redegjør for valg av empiri, avgrensinger som er gjort og hvordan oppgavens empiri skal undersøkes. Deretter analyseres empirien, før funnene drøftes i lys av teoriene presentert tidligere. Til slutt kommer en konklusjon hvor problemstillingen som ble stilt ovenfor blir forsøkt besvart med utgangspunkt i det som har kommet frem.

Tidligere forskning

For å undersøke hvordan historiebruken har endret seg i norske landsmøtetaler vil det være nyttig å undersøke andre historiebruksanalyser som har blitt gjort på norsk politikk og taler. Historiebruksanalyse som et fagfelt har vokst frem de siste tiårene (Aronsson, 2004, s. 31), og undersøker historiens plass i samfunnet, hvordan det kommer til uttrykk og hvordan den brukes. Det finnes ingen sentral teori om hva historiebruk er, eller en u diskutabel definisjon på fagfeltet (Bøe, Å lese fortiden - historiebruk og historiedidaktikk, 2006, s. 19), men en måte å forstå fagfeltet historiebruksanalyse på er at det undersøker historiens plass i samfunnet, hvordan den kommer til uttrykk og hvordan den brukes. Tidligere forskningsarbeid innen historiebruk på samme områder kan være gode utgangspunkt både for å få en oversikt over arbeidet som har blitt gjort, styrke oppgavens validitet gjennom å identifisere hull i forskningen og ikke minst ta utgangspunkt i tidligere forskning og bygge videre på dette. Det er gjort mye tidligere forskning på enkelte deler av problemstillingen som er utgangspunktet for denne oppgaven, men historiebruk i kommunikasjonen hos ledende norske politikere over tid har ikke blitt undersøkt tidligere.

Det nærmeste man kommer en analyse av partienes historiebruk er Jan Bjarne Bøes analyse av partiprogrammene til Bondepartiet, Arbeiderpartiet, Nasjonal Samling, Norges kommunistiske parti og Høyre i mellomkrigstiden og ved Stortingsvalget i 2005 (Bøe & Knutsen, 2012, s. 264). Bøe anvender i sin analyse en typologi som diskuteres mer utfyllende senere i oppgaven, og som tar for seg hvordan partiene posisjonerer seg i forhold til nå- og fortid på tre måter: Som motbilder (vi gjør det motsatte av noe), plattformer (vi bygger videre på) og ikke-bruk (vi utelater den delen av historien). Historiebruksanalysen til Bøe er særlig interessant fordi den ikke bare ser på hvordan partiene kommuniserer ut sin politikk, men også hvordan partienes virkelighetsforståelse kommer til uttrykk gjennom partiprogrammene. Et partiprogram har til formål å identifisere utfordringer i dagens samfunn, og komme med løsninger til hvordan disse kan løses. Historiebruken kommer til sin rett når denne løsningen skal forankres. Denne historiebruken kommer, hevder Bøe, ofte til uttrykk ideologisk, og at en analyse av partiers historiebruk i bunn og grunn er en ideologianalyse (Bøe & Knutsen, 2012, s. 21), hvilket han også bekrefter i sine konklusjoner fra studien. Bøe hevder videre at den politiske konteksten partiene befinner seg i til enhver

tid er definerende for historiebruken (Bøe & Knutsen, 2012, s. 273). Her kan «*den politiske konteksten partiene befinner seg i*» forstås som et uttrykk for historiekultur, eller partikultur som Bøe bruker som begrep. Et politisk partis ideologi vil naturligvis være tungt forankret i partikulturen deres. Med andre ord hevder Bøe at partiets ideologi kommer tydelig til uttrykk i partiprogrammet, og samtidig at en analyse av disse partiprogrammene på mange vis også er en analyse av hvordan de bruker historien for å fremme sin ideologiske overbevisning. Koblingen mellom ideologi og historiebruk i partiprogrammene er verdt å ta med seg inn i analysen av landsmøtetalene senere i oppgaven, og kan være nyttig for å tydeliggjøre trender i historiebruken.

Et annet funn i Bøes historiebruksanalyse er hvordan samtlige partiprogrammer i nyere tid henviser til *nær fortid*, i motsetning til programmene fra mellomkrigstiden som trakk lengre linjer (Bøe & Knutsen, 2012, s. 272), og ikke brukte forrige Stortingsperiode som en diakron ramme. Bøe hevder at når partiene ikke tilkjenne gir en større fortelling eller gir en større ramme for politikken, så undergraver det også begrepsbruken i partiprogrammene all den tid begrepene ikke settes i en historisk kontekst. Partiene ser mer innover både geografisk og ideologisk. Det nasjonale fellesskapet vinner over den internasjonale solidariteten, og historiebruken følger samme mønster. Denne utviklingen underbygger også Bøes tidligere nevnte påstand om at en analyse av et partis historiebruk i bunn og grunn er en ideologianalyse. Bøes tydelige ideologiske forankring i hans historiebruksanalyse gjør at han klarer å identifisere trekk ved historiebruken i partiprogrammene som er særegne for sin tid, og trekker konklusjonene deretter. I arbeidet med å undersøke hvordan historiebruken har endret seg over tid i landsmøtetalene kan det være formålstjenlig å identifisere ideologi i historiebruken, og undersøke om funnene stemmer overens med Bøes funn.

Utenfor Norge har det blitt gjort lignende undersøkelser, som Ibrahim Kareems masteroppgave hvor han så på historiebruken til Ungarns statsminister Viktor Orban i taler og intervjuer når flyktningstrømmen til Europa og Ungarn traff i 2015 (Kareem, 2017, s. 46). Til forskjell fra Bøes ideologiske historiebruk ser Kareem på hvordan Orban bruker en felles historie som grunnlag for sin historiebruk. Mer spesifikt tar han utgangspunkt i Orbans bruk av *historiske traumer*. Kareem identifiserer fem historiske traumer for Ungarn som nasjonalstat og bruker disse som en analogi til flyktningstrømmen landet opplevde den gang.

Videre argumenterer Kareem for at Orban gjennom å trekke paralleller til historiske hendelser som krig og okkupasjon også demoniserer flyktingene, som i Orbans narrativ da blir portrettert som en invaderende hær. Kareems historiebruksundersøkelse er interessant for denne oppgaven fordi han bruker store historiske hendelser som gjerne har vært viktige i utviklingen av en nasjonal kultur og identitet, og knytter disse traumene opp til sitt politiske prosjekt gjennom analogier og kontinuiteter fra det fortidige til nåtid. Gjennom å gjøre dette fyller han også fortiden med en *mening*, som igjen vil påvirke forståelsen både av det fortidige, men også nå- og fremtiden. Denne måten å referere til historiske traumer på, å ta i bruk et slags felles referanseverk, og anvende det som en analogi til en opplevd samtid eller tenkt fremtid kan være nyttig i å besvare oppgavens problemstilling av to årsaker. Den første er for å undersøke om, og hvordan, politikerne gjennom talene sine henviser til historiske traumer, som utgangspunkt for historiebruk. Den andre nytten er i hvordan Kareem tar utgangspunkt i det som er *felles* historier og hvordan det blir brukt for å fremme et bestemt syn innenfor et helt annen kontekst.

På den andre siden av oppgavens problemstilling er det gjort en rekke studier av politiske taler de siste årene. I sin masteroppgave om historiebruk og karakterbygging hos McCain og Obama under den amerikanske presidentvalgkampen viser Randi M. Furlund hvordan begge kandidatene bygger opp sin egen livshistorie gjennom å koble den tett sammen med nasjonens historie (Furlund, 2011, s. 108). Dette er ikke helt ulikt utgangspunktet for den felles historien som lå til grunn for analysen av Orbans taler, men skiller seg ut i hvordan historien ikke blir brukt for å fremme sak, men heller person. I oppgaven argumenterer hun for at den viktigste historiebruken hos både McCain og Obama er den *personlige* historien. Den personlige historien fyller to viktige funksjoner. Den første er hvordan det bygger kandidaten og opphøyer hans personlige erfaringer til noe *større*. Det bidrar samtidig til en slags mytifikasjon av kandidaten som til en viss grad selv kan styre hva som blir fortalt og hvordan. Til det siste er også den andre viktige funksjonen den personlige historien har; at den er vanskelig å motsi. En beretning om en personlig erfaring er subjektiv i sin natur, og vanskelig å opponere mot. At det er vanskelig, tidvis umulig, å etterprøve gjør den ikke mer eller mindre sann, men styrker dens funksjon som retorisk virkemiddel i kampen om stemmer og gunst.

Både Furlund og Kareem analyserte historiebruk som gikk langt tilbake i tid, og som samtidig hadde utgangspunkt i en form for felles nasjonal historie. Ved å ta utgangspunkt i en fortid veldig mange har samme oppfatning av kan historiebruken nå bredt ut og bygge en større legitimitet til aktøren. Samtidig er handlingsrommet i historiebruken noe mindre, fordi historiebruk også fordrer en form for endring i hvordan man oppfatter det. Det er allikevel interessant for oppgaven å se, med utgangspunkt i dette, hvordan politikerne gjennom sine landsmøtetaler henviser til en fjern fortid og «stor» historie for å forankre sin politikk gjennom historiebruk.

I forlengelsen av dette har Ketil Knutsen en artikkel om historiefortelling som politisk retorikk hvor han tar for seg to politiske taler og undersøker hvordan historie blir brukt for å overbevise tilhørerne. Gjennom en komparativ analyse av Carl I. Hagens tale til en kristen menighet og en nyttårstale fra daværende statsminister Jens Stoltenbergs viser Knutsen hvordan konstruerte historiefortellinger kan bygge avsenderens etos, men også gi politikken troverdighet og knytte nye ideer til tanker og identiteter mottakeren allerede innehar (Knutsen, 2010, s. 108). For å vise dette tar Knutsen for seg bruken av analogier og kontinuiteter som uttrykk for politisk retorikk, og hvordan både Hagen og Stoltenberg viser til historiske hendelser og aktivt bruker disse for å underbygge sitt politiske budskap. Tabellen under er hentet fra Knutsens tekst og viser utgangspunktet for analysen hans (Knutsen, 2010, s. 110).

Tabell 1: Knutsens analysekategorier på politiske taler

Historiefortellingens funksjoner	Historiefortellingens strukturer	Historiefortellingens budskap
Legitimering/delegitimering	<p>Analogier: Likheter eller forskjeller mellom tidene som sikter mot å skape sympatier/antipatier for en sak.</p> <p>To ytterpkt.: Ved å vise til fortidens «nederlag» eller «suksess».</p>	<p>«Dagens appeasement-politikk»</p> <p>«Dagens månelanding»</p>

Troverdighet/Svekkelse av troverdighet	<p>Analogier: Likheter eller forskjeller mellom tidene som sikter mot å skape sympatier/antipatier for en politiker eller et parti.</p> <p>Kontinuiteter: Utvikling over tid som skaper et positivt/negativt bilde av politikeren som person eller partiet.</p> <p>To ytterpkt.: Ved å vise en politiker som «taper» eller «vinner».</p>	Kompetent/inkompetent, erfaren/uerfaren, handlingskraftig/handlingslammet, engasjert/uengasjert
Kollektiv identifisering Dikotomier/Dualismer	<p>Kontinuiteter: Utvikling over tid som viser hva som kjennetegner «oss» som gruppe.</p> <p>To ytterpkt.: Ved å vise nasjonen som «oss mot de andre» eller «oss og de andre», «ofre» eller «helter»</p>	Solidaritet, frihetskamp

Knutsen skriver at «*Historiefortellingens potensial som retorisk virkemiddel synes å være at den vever sammen menneskers livsprosjekter med samfunnsstrukturer*» (Knutsen, 2010, s. 115) som på få ord oppsummerer hans funn i analysen om hvordan historiefortellingene i de politiske talenes primære funksjon er å appellere til tilhørernes følelser, verdigrunnlag og identitet. Historien blir ikke brukt som en objektiv sannhet om fortiden, men heller som et mykere, nærmest stemningsgivende eller illustrerende attributt til et politisk poeng. Avslutningsvis gjør Knutsen en interessant kobling, hvor han spekulerer i om det postmoderne samfunnet med all den usikkerheten og omskiftningen som skjer der kan øke appellen og behovet for noe konkret og håndfast - og at dette materialiserer seg gjennom en henvisning til fortiden som allerede har skjedd, og derfor kan oppleves som sikker og trygg (Knutsen, 2010, s. 118). Dette er et moment som det kan være interessant å se om det finnes spor av i denne oppgavens empiri, og eventuelt om det kommer et skifte med nyliberalismens fremvekst fra 1980-tallet og utover.

Historiebruksteori

Utgangspunktet for all politikk er et ønske om å endre samfunnet til det bedre. Politisk uenighet bunner som regel ut i ulikt syn på hva som er *bedre*, og ikke minst bedre *for hvem*. Muligheten til å gjennomføre disse endringene fordrer et mandat i form av et sterkt valgresultat, som igjen er avhengig av en viss støtte i befolkningen. Denne støtten fordrer at nok velgere er enige med deg i situasjonsbeskrivelsen av hvordan det er i dag, men viktigst av alt hvordan du ønsker å endre det. Det kan gjøres på flere måter. En situasjonsbeskrivelse kan være svartmaling av et annet parti, eller fremheving av eget. En fremtidsvisjon tar gjerne utgangspunkt i noe for- eller nåtidig for å vise utvikling og gi referansepunkter for politikken. Det er særlig sistnevnte denne oppgaven tar for seg, nemlig politikernes historiebruk; hvordan de anvender fortiden i nåtid for å påvirke fremtiden. En historiker vil gjerne hevde at historien har verdi i seg selv, men i en politisk sammenheng ligger verdien i anvendelsen. Jan Bjarne Bøe omtaler dette i introduksjonen til hans bok om historiebruk som «*oppfatningen om oppfatningene*» (Bøe, 2006, s. 9), underforstått at det ikke er historien som er viktig, og heller ikke hvordan fortiden blir oppfattet - men hvordan den blir brukt og i neste ledd får sin funksjon. I stedet for å forstå historien *sui generis*, er studiet av historiebruk erkjennelsen av at historie ikke bare skapes i studiet av fortiden, men også i forståelsen av dette i nåtid. Enkelt forklart; historiebruksanalyse er studiet av fortiden i nåtid.

Hvordan historien blir forstått i nåtid er avhengig av en rekke ulike faktorer. Ens personlige erfaringer, oppfatninger av hva som er rett og galt, livssyn, nasjonalitet eller alder kan alt sammen være med å påvirke hvordan en tolker og forstår fortiden. Selv om disse forutsetningene naturligvis vil variere fra person til person er det allikevel mulig å identifisere noen fellestrekk som går igjen. Hvordan dette skal defineres er det dog ingen bred enighet om.

Historikeren Peter Aronsson forsøker i sin bok om historiebruk å komme med en total beskrivelse om hva historie er, hvordan det blir til og hvordan det blir brukt (Aronsson, 2004). For å gjøre dette anvender han tre sentrale begrep. Historiekultur, historiebevissthet

og historiebruk (Stugu, 2008, s. 20). Disse tre er ikke motsetninger, men heller utfyllende og avhengig av hverandre for å skape en totalitet.

Historiekultur er det begrepet Aronsson fyller med mest innhold. Han forstår den som et sett med felles rammer, eller fortellinger, som danner grunnlaget for historieforståelsen. Den kan bestå av ritualer, normer eller sedvaner. Den kan også komme i ulike former, alt fra komposisjoner og filmproduksjoner til historiske artefakter. En sentral funksjon er allikevel at det er noe historisk som fungerer som et bindeledd til nå- eller fremtiden gjennom disse ulike formene som et slags medium (Aronsson, 2004, s. 17). Et eksempel på historiekultur kan være høytiden jul. I Norge har man mange felles assosiasjoner til høytiden, felles kulturelle referanser og jevnt over en felles historieforståelse for julens historiske basis. Dette fellesskapet stammer fra, og forsterkes gjennom, ritualer som familieselskap, nissefest, julegudstjeneste, Lucia-dag i barnehagen eller Blåfjell på barne-tv. Når denne kulturen *anvendes* til noe konkret er det *historiebruk*. Dette kommer også til uttrykk i eksemplene brukt for å forklare historiekultur; disse tradisjonene, TV-programmene og sosiale sammenkomstene er med på å forsterke den eksisterende historiekulturen. De to lever i en slags symbiose hvor den ene ikke kan operere uavhengig av den andre. Kulturen er med på å skape bruken, og bruken er avhengig av kulturen.

Historiebruken tar utgangspunkt i noe fortidig og knytter det til noe nå- eller fremtidig. Resultatet av denne bruken av det fortidige vil resultere i en historiebevissthet (Aronsson, 2004, s. 18). Historiebevisstheten er mottakerens individuelle fortolkning av historiebruken, og det er i dette leddet at mottakerens historieforståelse, ideer eller tanker om fremtiden kan endres. Prosessen i siste ledd beskriver Aronsson som et dialektisk resultat utledet av *erfaringsrom og forventningshorisont*.

Erfaringsrommet kan være individuelt, altså minner en enkeltperson har, men også gjelde en større gruppe. For eksempel vil mange kristne ha et felles erfaringsrom knyttet til Jesus handlinger slik de er beskrevet i bibelen. Denne oppfatningen av hva som tidligere har hendt vil være en del av ligningen når de skal utforske hva som er mulig, og ikke minst ønskelig, i fremtiden, og hvordan man skal oppnå det (Aronsson, 2004, s. 70). Forventningshorisonten konstrueres, med andre ord, gjennom at minner knyttet til erfaringsrommet styrer

antakelser og ønsker for fremtiden, og det er mellom disse at historiebevisstheten oppstår. Den kunnskapen man har om historien gir et handlingsrom, eller et erfaringsrom, til å forsøke å forme fremtiden. Det skaper da en forventningshorisont. Et eksempel på denne koblingen mellom erfart fortid og forventet fremtid kan være et nasjonalt traume som krig. Slagordet «*Aldri mer 9. april*» brukes gjerne av forkjempere for militær opprusting i Norge, og kobler nedrustingspolitikken i Norge på 1930-tallet til Tysklands invasjon og hvordan nedrustningspolitikken hadde gjort Norge sårbare for angrep, men snakker samtidig til forventningshorisonten om mulighetene for en fremtidig væpnet konflikt. Hvis man er bekymret for væpnet konflikt i Norge vil historiebevisstheten gjerne slå fast at det norske forsvaret må styrkes.

Aronsson beskriver dette nærmest som en gjentakende sirkel. Dersom mennesket, som opererer innenfor en historiekultur, også kan bruke historien på bakgrunn av erfaringsrommet en har til å skape en forventningshorisont (gjen)skaper man, via historiebruk, også historiekulturen (Aronsson, 2004, s. 18). Det er her historiekulturen gjøres meningsbærende, altså tar form som en slags overbygning i historieforståelsen.

Når Aronsson kobler erfaringsrommet og forventningshorisonten i et slags modifisert venndiagram og argumenterer for at historiebevissthet kommer ut på midten illustrerer han også hvordan minnet ikke eksisterer i et vakuum, og heller ikke bare i en fortid, men alltid i en relasjon til en tenkt fremtid, i en forventningshorisont (Aronsson, 2004, s. 70). Minner, fortellinger, det fortidige og det fremtidige er ikke konstanter, men hele tiden i spill og påvirker hverandre. Historiekulturforståelsen kjenner vi også igjen fra tidligere nevnte Jan Bjarne Bøes beskrivelse av *partikultur*. Begge forstår det som et resultat av ens forståelse av fortiden, og ikke minst analyse av nåtiden, med normer, symboler og sedvaner som basis for det som i funksjon blir en overbygning i historiebruken.

Med utgangspunkt i den samme forståelsen av historiekultur har Ryymin utviklet en teori om det han kaller *politisk historiekultur* som er «*historisk begrunnede orienteringsmønstre for politisk handling som uttrykkes i bestemte institusjonelle sammenhenger*» (Ryymin, 2017, s. 16) med det formål å analysere historiens rolle i politikutvikling, og i neste omgang hva det betyr for politikken. Ryymin og de andre bidragsyterne i boka hans bruker dette først og fremst på parlamentariske arbeid og på et mer overordnet nivå. Det er allikevel en innfallsvinkel til forståelsen av historiekultur i politikken, og som kan være nyttig i undersøkelsen av hvordan historiekulturen gjør seg gjeldende i historiebruken.

Narrativ, fortellinger og historie

Forholdet mellom politiker og tilhører beskriver Aronsson som en kommunikasjonsprosess (Aronsson, 2004, s. 99). Det er, hevder Aronsson, ikke en enveiskommunikasjon hvor politikeren forteller og skaper et narrativ, men en kommunikasjon med flere deltakere hvor utbyttet, eller summen av samspillet, blir til narrativet, altså historien. Denne dynamiske historiebruksforståelsen kommer også til uttrykk i Aronssons hovedhypotese om at «*det förflutna synliggörs och omtolkas särskilt aktivt i tider med en osäker framtidskompass*» (Aronsson, 2004, s. 7). Gjennom historiebruk kan man, med andre ord, endre forståelsen av det som *har* hendt og bruke dette for å påvirke forventningene til fremtiden. Når en politisk taler bruker fortiden for å fremme et poeng om nå- og fremtiden er politikeren også, hevder Aronsson, med på å endre forståelsen av det som har hendt, ikke bare det som kan skje. Denne måten å forstå forholdet fortid, nåtid og fremtid som et omskiftende narrativ ser vi

også igjen i Jörn Rüsens påstand om at «*historisk tenkning grunnleggende sett er narrativ*» (Stugu, 2008, s. 17). Rösen hevder at mennesker katalogiserer hendelser, minner, forestillinger og fortellinger i form av narrativer, eller historier. Hendelser følger et narrativ, og det samme gjelder følelser, opplevelser eller ideer knyttet til hendelsen. I sin beskrivelse av en lignende prosess bruker Ryymin begrepet «*orienteringsredskap*» for å beskrive hvordan fortellingen er med på å gi nåtiden mening med utgangspunkt i fortiden, og hvordan det i neste omgang er premissgivende for fremtiden (Ryymin, 2017, s. 11). Ryymins orienteringsredskap kan minne om en eksekutiv arm av Aronssons historiebevissthet, hvor tilhøreren aktivt fortolker og handler med utgangspunkt i fortellingen og dens påvirkning på historiebevisstheten.

Ulike grupper, kollektiver eller kulturer vil ha felles historieforståelser som kommer i tillegg til enkeltpersoners individuelle historieforståelse basert på egne minner, fortellinger og erfaringer. På samme måte kan også et individ, eller en gruppe, ha flere ulike historieforståelser innenfor flere ulike felt (Stugu, 2008, s. 19). Eksempelvis kan et medlem i AUF gjerne kollektivt ha et anstrengt forhold til Utøya gjennom den felles historien og kulturen i AUF, selv om hun er 14 år og aldri har vært der før. Samtidig kan en som var der under terroraksjonen, og som forholder seg til den samme felles historieforståelsen som det unge medlemmet, gjerne også har personlige minner av positiv art fra Utøya som er i konflikt med det vonde. Minner er kontekstuelle, og de påvirker hvordan vi tilnærmer oss historieforståelsen ulike steder til ulike tider. Hvilke minner eller erfaringer vi bevisst eller ubevisst velger å vektlegge vil også påvirke narrativet som skapes rundt konteksten i nåtid og i fremtiden.

I feltet minnestudier definerte Maurice Halbwachs to sentrale teorier. Den første om hvordan individuelle minner er avhengig av sosiale strukturer og hvordan de ikke eksisterer for seg selv, men i et system av sosiale minner og den andre om hvordan en delt oppfatning av det fortidige er et resultat av mellommenneskelig interaksjon, eller «*sosiale rammer*» som Halbwachs brukte som begrep (Erll & Young, 2011, s. 15). Halbwachs skiller mellom historie og minner, hvor førstnevnte er objektiv og nøytral, mens minner er preget og formet av vårt kollektive minne (Erll & Young, 2011, s. 17). Denne positivistiske forståelse av historie har man siden beveget seg videre fra, men allikevel er Halbwachs tidlig ute med å presentere

idéen om at vår forståelse av det som har hendt er avhengig av idétradisjonen og kulturen vi «befinner» oss i. Konstruksjonen av nye narrativ vil skje med bakgrunn i et sett felles referanser, eller kulturelle minner. Det betyr ikke at resultatet av en felles eksponering for en fortelling vil skape den samme historiebevisstheten, men det vil bygge på den samme felles forståelsen.

I forlengelsen av dette har Aleida og Jan Assmann utviklet en teori som skiller mellom kulturelle minner og kommunikative minner, hvor førstnevnte er knyttet til myter og kultur, mens kommunikative minner er mer hverdagslige og nære i tid (Assmann, 2008, s. 29). En annen sentral distinksjon er hvordan kulturelle minner er en konstruksjon av fortiden som brukes for å forstå og forsterke samtiden og dens tradisjoner, mens kommunikative minner handler mer om å *forstå* nær fortid heller enn å *konstruere*. Assmannene og Halbwachs teorier om sammenheng mellom historie, minner og kulturell identitet kan gi en ny dimensjon i forståelsen av det politiske fellesskapet som et parti, og ikke minst et landsmøte, er og hvordan kommunikative og kulturelle minner påvirker deres forståelse av det fortidige, og videre analyse av det nå- og fremtidige.

De ulike typene minner hos Halbwachs og Assmannene er ikke viktige for å svare på problemstillingen, men har allikevel en verdi i oppgaven for å forstå hvordan «minner» ikke bare er individuell erindring av noe som har hendt, men uløselig tilknyttet historiebevissthet og kollektiv historieførståelse, og er derfor viktig å ha en forståelse for i en historiebruksanalyse. Uten et bevisst forhold til hva minner er og hvordan det skapes vil ikke en historiebruksanalyse være fullbyrdet fordi den ikke tar for seg en essensiell del av historiebevisstheten. Aronsson og Rüsens teorier om hvordan narrativ skapes, og koblingen mellom antakelser om fremtiden og forståelsen av fortiden kan på samme måte være nyttig i undersøkelser om hvordan politikere bruker historie i taler. I utgangspunktet er det besnærende å tenke at alle abonnerer på den samme forståelsen av fortiden, men særlig Aronssons historiebruksteori tar utgangspunkt i at fortiden er betinget av en nåtidig forståelse, og vice versa. Gjennom Aronssons historiebruksteori er det mulig å undersøke om, og eventuelt hvordan, fortiden brukes i politiske taler for å påvirke fremtiden, og ikke minst hvordan denne fortiden settes i spill avhengig av fremtiden aktøren ønsker å male et bilde av. Med Halbwachs og Assmannenes minneteorier er det i tillegg mulig å analysere

historiebruk i lys av kulturelle minner og hvordan disse konstrueres gjennom den samme historiebruken.

Gjennom minner kan ulike fellesskap skape like erfaringsrom, altså en oppfatning om at noe hendte og konsekvensene av det, og brukes til å stadfeste en historiebevissthet. Slik Aronsson mente at erfaringsrommets trusler la grunnlaget for forventningshorisonten legger også identiteten og minnene grunnlaget for en tenkt fremtid. Et eksempel på dette i partipolitikken kan være AKP-ml som gjennom flere år forsvarte sin politikk om væpnet revolusjon i Norge, hvor det kommunikative minnet vektla hvordan borgerskapet i andre land hadde slått ned på opprør med militærmakt. AKP-mlernes identitet var tett knyttet opp til internasjonal kamp for kommunismen, og de delte minner om hva som hadde hendt med bevegelser med samme ideologi på andre kontinenter. På tross av kritikk om at dette ikke var overførbart til norske, og demokratiske, forhold, var deres forventningshorisont så tett knyttet til minnet om en fortid opplevd av noen de identifiserte seg med at deres erfaringsrom tilsa at det var nødvendig å forberede seg på væpnet kamp.

Historiske typologier

En typologi er en skjematisk oversikt over ulike kategorier som logisk settes i forhold til hverandre (Grønmo, 2004, s. 272). Typologiens funksjon er ikke nødvendigvis å kategorisere funn i empirien, men heller gi et teoretisk utgangspunkt for analyse av empirien. Typologien er et analyseverktøy for å identifisere ulike vis noe kan komme til uttrykk på i empirien, og har blitt brukt for å identifisere historiebruk både på mikro- og makronivå. Nedenfor redegjør oppgaven for to ulike typologier som på hvert sitt vis har blitt brukt for å undersøke historiebruk, og ulike styrker og svakheter ved de to.

I Skandinavia er Karlssons typologi over historiebruk som han brukte i sin analyse av Sovjetunionen mye sitert og brukt i lignende studier. Her er en forenklet oversikt over Karlssons typologi (Karlsson, 1999, s. 57):

Tabell 3: Karl-Göran Karlssons typologi for historiebruksanalyse

Behov	Bruk	Brukere	Funksjon
Oppgave Rekonstruere	Vitenskapelig	Historikere	Verifisering/falsifisering, tolkning
Huske	Eksistensielt	Alle	Forankring orientering
Gjenoppdage	Moralsk	Brede befolkningsgrupper	Restaurering rehabilitering
Oppfinne Konstruere	Ideologisk	Intellektuelle og politiske elitegrupper	Rasjonalisering legitimering
Glemme	Ikke-bruk	Intellektuelle og politiske elitegrupper	Legitimering rasjonalisering

Stugu beskriver tre ulike måter man kan forstå denne typologien (Stugu, 2008, s. 13). Den første er å lete etter mening. Med dette mener Stugu at historie kan være normgivende, fylle mening med innhold og gi mennesker retning fremover. Denne historietilnærmingen er individuell, men hviler hele sin eksistens på en felles historie, eller en kulturarv.

Den andre tilnærmingen er historiebruk som et *redskap* for ulike formål. Et redskap kan være å overbevise tilhørere om ens politiske ideer, men også i reklamer eller i oppdragelse. Også med denne tilnærmingen vil nødvendigvis både avsenderne og mottakerne av historiebruken, eller budskapet, være påvirket av kulturarven i tillegg til sine egne minner. En politiker vil endre sin retorikk etter hvilke saker som preger dagsorden, en sparebank vil endre sin retorikk etter styringsrenten fra Norges Bank og en mor vil endre sin retorikk ovenfor barnet avhengig om hvordan barnet har oppført seg.

En tredje, og siste, tilnærming er hos Stugu historie som lærestykke. Med dette så mener han den normative funksjonen i historien, som vi gjerne kjenner igjen fra historieundervisningen i skolen for noen tiår siden. Historiens formål er da å fortelle om gamle bragder, hvorfor *vi* gjorde det riktige, og gi mottakerne historiske verktøy for å tolke

nå- og fremtid. Som Stugu påpeker er ikke denne tilnærmingen til historie bare normgivende, men den forsterker også gjeldende normer i kraft av å sementere dem i en historisk kontekst.

En annen typologi utviklet for å undersøke historiebruk er Karl-Georg Fabers, som i et forsøk på å kunne si noe om politisk tilhørighet og historiebruk har forsket på historiebruk i politiske debatter. Med utgangspunkt i parlamentariske debatter etter tre hendelser har han utviklet en typologi med tre kategorier som tar for seg ulike måter å anvende historie i politisk debatt. Den første kategorien er historien som eksempel. Her problematiserer han «faktafiseringen» av historie som skjer gjennom å bruke den som faktagrunnlag i en politisk diskusjon. Faber hevder at historiebruk som fakta kun kan ta tre former (Faber, 1978, s. 45): Som historiske hendelser, som moralske eller juridiske forpliktelser, eller til sist som politiske hendelser i form av symboler.

Tabell 4: Karl-Georg Fabers typologi for historiebruksanalyse

	Type 1	Type 2	Type 3
Historie som fakta	Som historiske hendelser	Som moralske eller juridiske forpliktelser	Som politiske hendelser gjengitt som symboler.
Historiens kompleksitets mening og effekt	Forellingen - narrativet	Kausalitet mellom hendelser	Kronologi / rekkefølgen av hendelser
Historien som argument			

Historiske hendelser har som funksjon at de referer til noe som har skjedd, og følgene av det (Faber, 1978, s. 45). I et historiebruksperspektiv er det konsekvensene en handling har hatt som har en pedagogisk funksjon for tilhørerne i nåtiden. Faber tar i anledning historiske hendelser som fakta også for seg forholdet mellom nyere historie og eldre historie, og argumenterer for at det er enklere å så tvil om fakta og hendelsesforløpet rundt nyere historie enn eldre historie.

Med moralske eller juridiske forpliktelser mener Faber referanser til ulike bindinger man som aktør har inngått tidligere, eller tidligere hendelser som binder en til å måtte handle på et bestemt vis. Faber eksemplifiserer dette selv med å vise til ulike inngåtte fredsavtaler, eller hvordan en nasjon som tidligere har begått en urett mot et annet land må ta hensyn til dette i bestemmelsen for hvordan man skal forholde seg til dette landet i nåtiden (Faber, 1978, s. 51). Den tredje typen av historie som eksempel han viser til er politiske hendelser gjengitt som symboler, som kan forekomme både direkte og i mer overført betydning gjennom metaforbruk.

Den andre måten Faber tar for seg er å bruke kompleksiteten i historien for å fremføre et argument. Dette fungerer som en motsats til den mer isolerte historien i første type, hvor historien tar utgangspunkt i en bestemt hendelse eller binding. Historiens kompleksitet kan, argumenterer Faber, ta tre former: Som narrativ, forbehold eller rekkefølge (Faber, 1978, s. 53).

Med historie som narrativ mener Faber at historien kan bli brukt for å skape sammenheng og mening i historien. Ulike hendelser kan knyttes sammen for å skape en fortelling. Hvordan man velger å fortelle historien, hvilke hendelser man vektlegger og hvordan man vinkler hendelsene mot hverandre vil påvirke fortellingens moral. Tett knyttet opp mot dette er den andre typen, nemlig kausalitet mellom hendelser. Med dette mener Faber at noe fortidig kobles til en hendelse for å forklare eller underbygge denne. Den tredje, og siste, typen er kronologi, hvor ulike tidligere hendelser settes i rekkefølge for å skape en illusjon om sammenheng.

En tredje kategori Faber introduserer er «*History as argument*», hvor han introduserer historien i seg selv som et argument (Faber, 1978, s. 60). Innenfor denne tredje og mer meta kategorien beskriver han hvordan historien som helhet kan brukes som et argument, for eksempel gjennom teleologiske påstander.

Fabers typologi er designet for å tydeliggjøre forskjeller i hvordan politikere og akademikere bruker historien, og hvilke funksjoner historien kan ha i politiske debatter. Mens den førstnevnte ikke er relevant for denne oppgavens problemstilling, er Fabers undersøkelser av hvordan politikere bruker historie i politiske debatter overførbart til analyse av historiebruk i politiske landsmøtetaler.

Utvikling av egen typologi

Henvisninger til fortiden kan komme i mange former. Den kan vise til historie langt tilbake i tid, eller til nær historie. Den kan vise til historie som myter, eller den kan vise til historie som kultur. Disse språklige skillene vi konstruerer for å avgrense deler av historien har til hensikt å fremheve noe spesifikt av det som har hendt. I en studie av hvordan historien brukes av ulike aktører er det derfor nyttig å avgrense hva man ser etter i historien, og gjerne hvordan man skal identifisere det. En måte å gjøre dette på er å utvikle en typologi, som er en statisk kategorisering av ulike fenomener, trender eller andre identifiserbare trekk ved noe og bruke det som rammer for en analyse. For å besvare problemstillingen denne oppgaven tar utgangspunkt i vil det være fordelaktig å bruke teorien og tidligere forskning presentert i denne oppgaven som bakgrunn for å isolere noen former for historiebruk som analyseres grundigere. En typologi gir, med andre ord, ikke et svar med utgangspunkt i empirien, men kan være et godt verktøy for å isolere og tydeliggjøre trender eller fenomener i datamaterialet. Som oppgaven redegjorde for i kapittelet om tidligere forskning bygger denne historiebruksanalysen på eksisterende forskning, og typologien er således utviklet a priori til innholdet i landsmøtetalene. Ved å la empirien være med på å utvikle typologien kunne den sannsynligvis identifisert trender spesifikke for ulike tiår eller bidratt til å spisse typologien til å se etter utviklingen i en type historiebruk som går på tvers av tiårene. Dette kunne ha styrket deler av undersøkelsen, men det ville også medført at teorien og den tidligere forskningen som denne oppgaven etterstreber å finne sin plass i ville blitt tilsidesatt. Med det utgangspunktet tar oppgaven derfor lite hensyn til empirien i utviklingen av typologien som et teoretisk verktøy for analysen.

Karlssons typologi er utviklet for å undersøke en bred, institusjonell og kulturell historiebruk gjennom flere år. Typologiens funksjon legger også føringer for dens utforming, og gjør den

mer egnet for noen typer historiebruk enn andre. Denne oppgavens empiri er mye mindre og smalere i omfang, selv om det spenner seg over en lenger tidsperiode. Det gjør at Karlssons typologi ikke er direkte overførbart, men det er allikevel deler av den som er aktuell å hente inspirasjon fra i utarbeidelsen av en egen typologi for denne oppgaven. Om det ikke foregår på samme måte, så er gjenoppdagning, ikke-bruk eller konstruering av historie også gjeldende i et mikroperspektiv som denne oppgaven har.

Likeledes er det med Fabers typologi, som spesifikt tar for seg tre ulike debatter på tre ulike tidspunkt - men med samme typologi som analyseverktøy. Det er samme oppskrift denne oppgaven tar utgangspunkt i å bruke, om enn med et enda strammere historisk spenn med de samme aktørene gjennom tiårene. Til forskjell fra Karlsson så spisser Faber sin typologi mer tydelig, og opererer innenfor en krysning av det Karlssons selv definerte som ideologisk og vitenskapelig historiebruk.

Med utgangspunkt i disse to typologiene, og ikke minst den tidligere forskningen redegjort for tidligere, vil denne oppgaven forsøke å besvare problemstillingen gjennom en typologi designet for å fremheve historiebruk som ansees som relevant for besvarelsen. I hovedsak befinner typologien seg innenfor det Karlsson har definert som ideologisk historiebruk, som Bøes undersøkelse også gjorde. Fra Faber lener den seg særlig på de to første kategoriene, og enda mer bestemt på historiske hendelser som symboler og historiens kompleksitet som kausalitet mellom hendelser.

Den første kategorien i typologien er et amalgam av Karlssons ideologiske historiebruk og Fabers to første kategorier. Med disse som utgangspunkt, i tillegg til særlig Bøes undersøkelser om partiprogrammer, skiller typologiens første dimensjon mellom *ideologisk historie* og *praktisk historie*.

Ideologisk historie er historiebruk som refererer langt tilbake i tid, internasjonalt, løfter ideologiske spørsmål, tillegger hendelser symbolsk verdi eller generelt maler historien med bred pensel. Det finnes ikke et absolutt skille på hvor tidsgrensen går mellom ideologisk historie og praktisk historie, i stedet er det historiebrukens tiltenkte *funksjon* som avgjør dette. En 80-åring som refererer til egne opplevelser som ung gutt er praktisk historie fordi

den er personlig og anekdotisk. Om samme mann refererer til 11. september-angrepet på World Trade Center i konteksten av et paradigmeskifte i den vestlige sikkerhetspolitikken kan man argumentere for at dette er ideologisk historie, selv om den fant sted mange tiår senere. Den praktiske historien er gjerne personlig, og kan referere til hendelser kort tid tilbake. Heller enn å oppheve tidligere hendelser til noe større, som eksempelet med 11. september, opererer den praktiske historiebruken heller som en analogi eller kontinuitet slik vi kjenner fra Knutsens analyse av historiebruk i politiske taler (Knutsen, 2010, s. 110).

En åpenbar ulempe ved å operere med to så store og åpne kategorier er at de ikke er presise nok til å fange opp historiebruken, og da heller ikke evne å se nyanser i den. Videre kan den løse definisjonen på de to kategoriene gjøre at det kan bli vanskelig å definere historiebruk. I denne typen tvilstilfeller krever det av oppgaven å redegjøre for hvorfor den ene kategorien er mer passende enn den andre. Samtidig kan den samme kritikken også være til fordel for oppgaven. Gjennom å unngå for spesifikke kategorier kan oppgaven i større grad se en helhet i historiebruken anvendt i empirien, samtidig som den åpner for å se på enkelte deler som eksempelvis om fortiden det refereres til er i umiddelbar eller fjern fortid, om den brukes som en direkte sammenligning eller mer på et idéstadie.

Den andre kategorien tar for seg referansepunktet i, og deler denne grovt inn i *ekstern historiebruk* og *personlig historiebruk*. En *ekstern historiebruk* kan være en referanse til et annet parti og hva de har gjort, sagt eller stemt, men det kan også være en referanse til andre nasjoners handlinger, avisartikler eller noe mindre håndfast som idéhistorie. *Personlig historiebruk*, på den andre siden, er når et referansepunkt i talene er nært fortelleren, enten i form av å være en personlig beretning, en referanse til eget partis tidligere vedtak eller hendelser i eget parti eller på andre måter historiske referanser som ser innover. Dersom en politiker for eksempel gjenforteller noen andres historie, gjør referansepunktet det til en form for personlig historiebruk, selv om det er ett hakk «forskjøvet» fra taleren. I en studie av historiebruk blant vesttyske politikere fant Wolfgang Bach at sosialdemokratene i 1954, når de satt i opposisjon, refererte til seg selv og egen historie, mens når de i 1978 hadde kommet i posisjon knapt brukte fortiden i politisk debatt (Faber, 1978, s. 40). Intern historiebruk har gjerne som funksjon at den er selvbekreftende, og kan minne om Knutsens

kontinuiteter eller Bøes typologi om å bruke historien som plattform, mens den eksterne er mer sannsynlig å skulle vise til noe uønsket og bygge opp seg selv som et alternativ.

Tredje og siste kategori ser på bruksområdet for historiebruken. All historiebruk har et formål, og denne kategorien forsøker å identifisere dette formålet. I teorikapittelet ble forventningshorisonten og erfaringsrommets funksjon diskutert. Denne kategorien identifiserer om historiebruken har til formål å påvirke nåtiden eller fremtiden, og om det er trekk som går igjen i de to forskjellige. Kategorien er på et vis en speiling av den første kategorien som undersøker mye av det samme, men i fortid. Heller enn historiebrukens *utgangspunkt* er det historiebrukens *funksjon* denne kategorien ønsker å kartlegge. Å kun undersøke hvilken fortid historien hentes fra er interessant i seg selv, men det er først når det sees i sammenheng med hvordan det anvendes for å endre forventningshorisonten og påvirker tilhørernes historiebevissthet at en historiebruksanalyse kommer til sin rett. Akkurat som med den første kategorien har også denne kategorien en svakhet i at skillelinjene er noe diffuse, særlig hva som regnes som «umiddelbar nærhet». Her vil hvorvidt ønsket resultat er av praktisk karakter, eller om historiebruken er utpreget ideologisk, være styrende.

Tabell 5: Typologi utviklet med utgangspunkt i oppgavens teori og tidligere forskning

Historietype:	Ideologisk	Praktisk
Referansepunkt:	Ekstern	Personlig
Bruksområde:	Fremtid	Nåtid

Til sammen dekker de tre kategoriene mye historiebruk, men muliggjør det samtidig å avdekke trender og mønstre i historiebruken – og gjerne identifisere noen sammenhenger i empirien. Målet med typologien er ikke at all historiebruk skal katalogiseres og kvantifiseres men være et verktøy for å identifisere hvordan historiebruken er, om den endrer seg gjennom empirien og i så tilfelle hvordan, og dermed svare på oppgavens problemstilling.

Metode

Oppgavens empiri

For å undersøke hvordan historiebruken har endret seg i norske landsmøtetaler fra etterkrigstiden og frem til i dag er det særlig to hensyn som må tas. For det første må det være mulig å kunne ha en slags kontinuitet i empirien, utover at det er landsmøtetaler. Denne kontinuiteten er en forutsetning for å kunne se på utviklingen over tid, uten at det må tas for mange forbehold fordi empirien spriker. For det andre må gjøres et utvalg av landsmøtetaler gjennom perioden som skal undersøkes. Det må være en tanke bak dette utvalget, slik at det bidrar i å best mulig kunne belyse oppgavens problemstilling (Melve, 2018, s. 84). Det ville for eksempel ikke vært fruktbart å ta for seg en landsmøtetale fra hvert tiår til syv ulike partier, til det er oppgaven for kort, materialet for stort og ikke minst utilgjengelig. Samtidig er det tvilsomt om det er mulig å få noe ut av å kun se på to punkter i historien, eller bare på ett enslig parti gjennom etterkrigsperioden. Sistnevnte kunne vært nyttig dersom oppgaven var å undersøke utviklingen i historiebruken kun i landsmøtetaler hos Arbeiderpartiet fra etterkrigstiden og frem til i dag, men ikke dersom en ønsker å se om det finnes mer generelle trender på tvers av partiskillelinjer.

For å best kunne svare på problemstillingen, og med forutsetningene redegjort for i avsnittet over, tar oppgaven derfor for seg Høyre og Arbeiderpartiets landsmøtetaler i tre tidsperioder: På 1950-tallet, på 1980-tallet og i 2021. Partiene er valgt av to grunner. Den første, og viktigste, er at begge to ansees som instrumentelle for utviklingen Norge har hatt etter andre verdenskrig, enten det er oppbygging av velferdsstaten på 1950- og 60-tallet, eller liberaliseringen på 1980- og 90-tallet. Dette har også bidratt til at partiene gjerne blir omtalt som «statsbærende» partier eller styrende partier. Akkurat hvem som gjorde hva er også tema for talene, og blir diskutert grundigere senere i oppgaven. Periodene er valgt ut fordi det er et noenlunde jevnt tidsintervall mellom dem, men også fordi det gir anledning til å analysere talene både når partiet har regjeringsmakt og når det er i opposisjon. Samtidig er de valgt med mål om å fange en *tidsånd*. På 1950-tallet var krigen ferskt i minne og samfunnet stod midt i en enorm omveltning Norge ikke hadde vært borti tidligere. Tredve år senere er fellesskap og statsstyring man gjerne forbinder med etterkrigstiden på vei ut, og inn kommer liberalisering og individ-fokus samtidig med oljerikdom, datamaskiner og en

stadig mindre verden. Det kan være vanskelig å identifisere monumentale og epokedefinerende trekk i sin samtid, men Internett, sosiale medier og koronapandemien er fristende å trekke frem som avgjørende for tidsånden i 2020-årene.

Empirien for denne oppgaven var ment for en muntlig fremføring, men analyseres allikevel som en tekst. Bakdelen med dette er at taleren kan ha brukt grep som å heve stemmen, gestikulering eller lange pauser for å tydeliggjøre og understreke poeng. Noe av dette kommer frem gjennom bruk av understreking eller kursiv i det skriftlige grunnlaget, men det er allikevel i svært liten grad relevant for historiebruken, som jo oppgaven tar for seg. En fordel med å behandle talene som tekstdokumenter og ikke som taler er at de kan analyseres på lik linje, uavhengig av politikerens «taleevner». Ved å analysere talene i skrevet form blir innholdet i talene vektlagt i like stor grad, og dermed også historiebruken i dem.

Innledningsvis i metodekapittelet ble det kort diskutert antall partier og taler, og hvilke konsekvenser det kan ha for oppgaven. Ved å legge seg på totalt seks taler, som tilsvarer omtrent 40 000 ord til sammen, gir det en overkommelig mengde empiri til både å kunne identifisere trekk og trender gjennom analysen, men samtidig også gå mer inn i dybden på den enkelte talen innenfor oppgavens rammer. Det er allikevel en fare for å overanalysere og lese for mye inn i enkeltdeler av talene, og i forlengelsen av dette gjerne trekke konklusjoner som det egentlig ikke er grunnlag for. Et grep som tas for å unngå dette er at oppgaven i det lengste forsøker å unngå å dra generelle slutninger og konklusjoner utelukkende basert på det empiriske utvalget. Dette gjøres gjennom å definere *hva* oppgaven skal se etter i forkant gjennom utviklingen av en typologi, men også gjennom å trekke inn andre studier og forskningsprosjekter for å utfordre eller underbygge de funn som gjøres.

I tillegg til de mer metodiske valgene har også tilgjengelighet delvis vært styrende for oppgavens empiri. Mens flere av Arbeiderpartiets landsmøtetaler har blitt transkribert og lagt ut på Internett, gjelder det kun nyere taler fra Høyre. Stenografiske referater fra landsmøtene til Høyre hos Riksarkivet har muliggjort analyse også av tidlige landsmøtetaler fra Høyre, mens landsmøtetalene fra etterkrigstiden, gjennom 80-tallet og til i dag hos andre

politiske partier, eksempelvis Senterpartiet eller Venstre, tilsynelatende ikke er skrevet ned og tatt vare på for ettertiden.

Det er også verdt å dvele litt ved et landsmøtes særegenhet. Et landsmøte er et politisk partis høyeste organ, og består av representanter fra lokal- eller fylkeslagene. Det er på landsmøtene at partienes politikk bestemmes, strategier legges og ledelsen blir valgt. Selv om disse prinsippene ligger fast for alle partienes landsmøter finnes det allikevel mindre forskjeller på tvers av partiene, og ikke minst på tvers av tiår. Et godt eksempel på dette kan være innholdet i leders tale. På 1950-tallet var «*formannens åpningstale til landsmøtet*» hos både Høyre og Arbeiderpartiet preget av formalia. Den hilste fra de som ikke hadde anledning til å delta, delte minneord om partimedlemmer som hadde gått bort og ga noe praktisk informasjon om landsmøtet. Det politiske innholdet kom i stedet under den politiske beretningen. Oppgaven tar derfor for seg denne, i stedet for den mye kortere og mindre interessante åpningstalen til den organisatoriske formannen. Et lignende empirisk dilemma støter oppgaven også på i valg av tale fra Høyres landsmøte i 1982. I tillegg til Benkows tale til landsmøtet holdt også statsminister Willoch en tale. Ved å bruke sistnevntes tale kunne oppgaven analysert to statsministers tale til sine landsmøter, og sammenlignet historiebruken deres. Når valget allikevel falt på Benkow skyldes det et ønske om å gjøre utvelgelsen forutsigbar, og ut fra gitte kriterier. Skiftende maktkonstellasjoner gjør at oppgaven ser det mest formålstjenlig å ta utgangspunkt i *partileders* tale til landsmøtet for å svare på problemstillingen.

Som oppgaven diskuterer mer senere har også landsmøtets *funksjon* endret seg fra 1950 og frem til i dag. Den gangen var det primært et internt møte med diskusjoner som ble holdt internt i partiet, mens i dag strømmes ofte både debatt og taler på nett for alle som vil se. Denne vendingen betyr også at leders tale til landsmøte i dag vil treffe folk utenfor partiet, med alt det innebærer. I 2021-talene som ble strømmet på nett har begge partilederne tatt i bruk et nytt grep ved at de gjennom talen viser korte filmsnutter. Selv om disse er en integrert del av talen er det allikevel, slik denne oppgaven ser det, først og fremst et retorisk verktøy for partilederne. Filmene vil derfor ikke bli analysert i seg selv, men ut fra den funksjonen de har som utgangspunkt for historiebruk i talene.

Empiriens validitet

Gerhardsens tale i 1949 er hentet fra arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, som har referatene fra alle Arbeiderpartiets landsmøter fra 1887 og frem til i dag (Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, 2022). Hambros tale året etter er hentet fra Riksarkivet og transkribert fra den stenografiske protokollen der (Hambro, 1950). Mens Høyre hadde årlige landsmøter den gang, hadde Arbeiderpartiet kun hvert fjerde år. Det var imidlertid først på landsmøtet i 1950 at Høyre innførte tradisjonen om en politisk orientering til landsmøtet i den form som denne oppgaven ønsker å analysere. Derfor er ikke de to talene fra samme år, men i stedet den ene før valget, og den andre etter. På den ene siden svekker dette det komparative utgangspunktet noe, men samtidig gir det også muligheten til å se på historiebruken i posisjon og opposisjon.

Det samme gjelder for talene på 1980-tallet, hvor Brundtlands tale fra 1981 er hentet fra regjeringens nettsider (Brundtland, 1981), mens Benkows tale i 1982 er hentet fra nettsiden Virksomme ord (Benkow, 1982). I arbeidet med innhenting av empiri lyktes det ikke å få fatt i stenografisk referat fra Høyres landsmøte i 1981, som i utgangspunktet var ønsket. Talene fra 2021 er tilgjengelige en rekke steder, både i tekstformat og i opptak. Tekstene som brukes i analysene er hentet fra Virksomme ord (Støre, Virksomme ord, 2021) (Solberg, Virksomme ord, 2021).

Kildene som blir brukt som grunnlag for analysen har stor troverdighet. Den eneste talen hvor det ikke har lyktes med å bekrefte innholdet enten gjennom arkiv eller video er Benkows tale i 1982. Deler av talens innhold er allikevel gjengitt i en rekke aviser de påfølgende dagene (Nasjonalbiblioteket, 2022), og verifiserer langt på vei kildens innhold.

Valg av metode

Hva slags informasjon en får ut av empirien avhenger av hvordan en velger å lese den. Før man analyserer talene er det derfor nødvendig å reflektere rundt hvordan man skal lese talene, hvilken informasjon man er ute etter og hvordan man skal hente ut den informasjonen. Det finnes flere ulike måter å gjøre dette på, og de to vanligste skillene er mellom kategoriene *kvantitativ* og *kvalitativ*. Førstnevnte forhåndsdefinerer akkurat hva

som skal hentes ut av informasjon, og leter systematisk etter dette i empirien. Den kvantitative metoden er, med andre ord, mer stilisert og formalisert og brukes gjerne for å kunne si noe om frekvens, hyppighet eller andre måter å tallfeste noe på (Holme & Solvang, 1996, s. 139). En fordel med denne tilnærmingen er at funnene oppleves mer nøytrale, som igjen gir troverdighet. Resultatene fra analysen kan også enkelt gjenskapes og etterprøves av andre, som gir den ytterligere troverdighet. Det er dog viktig å huske på at denne nøytraliteten er et resultat av forhåndsbestemte utvalgsriterier som er preget av forskerens subjektivitet. Samtidig kreves det også en viss mengde data for at funnene skal oppleves som pålitelige (Holme & Solvang, 1996, s. 153). En spørreundersøkelse blant 1000 mennesker om hva de ville stemt ved neste valg er representativt, innenfor en gitt feilmargin, for befolkningens partipreferanser, mens det i en analyse av seks ulike taler kan være for lite datagrunnlag til å trekke kvantitative konklusjoner. Hva om det i talene kun er noen få tilfeller av historiebruk, og disse varierer? Da er datagrunnlaget så lite at det ikke kan anvendes statistisk til å si noe om historiebruken. Et eksempel på en politisk historiebruksundersøkelse som ville dratt nytte av en kvantitativ undersøkelse kunne vært om man tok for seg alle taler fra to partier på Stortinget og så på antallet ganger ord og fraser som «historisk», «tidligere», «før i tiden», «forrige periode» eller «fortiden» ble brukt. Da ville en hatt hundrevis av taler og innlegg som grunnlag og kunne hentet ut statistikk som viste hvor ofte det ble referert bak i tid gjennom nøkkelord. Det store datagrunnlaget ville gjort undersøkelsens funn mer pålitelige, samtidig som det ville vært etterprøvbart for andre med samme datagrunnlag.

Kvalitativ metode er ikke like statisk som den kvantitative, og forholder seg ikke i like stor grad til frekvens og tall. De to er dog ikke dikotomier, også i kvalitative metoder samler man inn data som senere skal anvendes i analysen (Grønmo, 2004, s. 175). Kvalitativ metode er ikke en spesifikk metode, men et samlebegrep på flere ulike teknikker for å undersøke noe (Holme & Solvang, 1996, s. 85). Hvilken kvalitative metode en anvender er avhengig av problemstillingen og forskningsspørsmålene som er utgangspunktet for analysen. To vanlige kvalitative metoder er diskursanalyse og innholdsanalyse. I en diskursanalyse vektlegges det språklige og konstruerte som et bærende element (Hitching & Veum, 2015, s. 11). Det finnes også flere underkategorier av diskursanalyse, eksempelvis diakron diskursanalyse som ser på hvordan tekst og språk endrer seg over tid (Veum, 2015, s. 82). Det kunne vært et godt

utgangspunkt dersom denne oppgaven skulle se på den *språklige utviklingen* i historiebruken, og gjerne hvordan den endret seg sammenlignet med den språklige utviklingen i resten av talen. Det er allikevel ikke den språklige utviklingen oppgaven tar for seg, men hvordan historiebruken i seg selv endrer seg.

I motsetning til diskursanalysen tar innholdsanalysen i større grad for seg teksten *i seg selv*. Det betyr imidlertid ikke at konteksten utgår, men heller at analysen fokuserer på selve innholdet heller enn på sammenhengen det inngår i. Konteksten vil allikevel være nødvendig for å forstå rammene for ytringene, i dette tilfellet historiebruken. Hvilke kontekster som skal vektlegges varierer ut ifra hvilke spørsmål analysen skal besvare, og ikke minst empiriens utforming. I den grad man skal skille mellom ulike typer kontekst (Ryymän, 2018, s. 54) tar oppgaven primært for seg den politiske eller samfunnsmessige konteksten. Det innebærer at personlige forhold mellom politikerne, hvor landsmøtet avholdes eller hvem som holder talen ikke kontekstualiseres – med mindre det har direkte sammenheng med samfunnsutviklingen og den politiske konteksten for øvrig. Så er naturligvis ikke individkonteksten helt avskåret fra den politiske. Om taleren er Norges første kvinnelige på et tidspunkt hvor kvinnesaker står høyt på den politiske agendaen er det naturlig å inkludere dette som bakteppe i analysen, men det er det *politiske* koblet til individet som er styrende for kontekstualiseringen. Målet er å gi leseren et situasjonsbilde av den politiske diskursen og samfunnsmessige utviklingen årene i forkant for å bedre forstå den aktuelle talen.

I motsetning til den mer idéhistoriske tendensen i diskursanalysen har innholdsanalysen også kvantitative elementer. Hsieh og Shannon beskriver i en artikkel om innholdsanalysen tre ulike innfallsvinkler; konvensjonell, summativ og teoretisk (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1278). Konvensjonell innholdsanalyse beskrives som en metode hvor målet er å beskrive et fenomen i empirien. Metoden er åpen, og kategoriseringen av data blir gjort underveis i analysen. Summativ innholdsanalyse nærmer seg mer den kvantitative metoden, men hvor kvantifiseringens funksjon er å undersøke den underliggende meningen blant de kvantifiserte funnene. Teoretisk innholdsanalyse beskriver de som en metode hvor eksisterende teori brukes som utgangspunkt for analysen, og hvor funnene i etterkant drøftes mot teorien eller tidligere forskning (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1281). For å best svare på problemstillingen til denne oppgaven vil en god fremgangsmåte da være å ta

utgangspunkt i tidligere forskning i forkant av innholdsanalysen og bruke den for å lete etter trender eller fenomener i talene. I etterkant kan funnene gjort i analysen drøftes opp mot teorien, og hvorvidt funnene samsvarer med teoriene og den tidligere forskningen.

En fordel med teoretisk innholdsanalyse som metodisk innfallsvinkel er at man plasserer seg i historiebruksanalysen som fagfelt gjennom å bygge videre på tidligere arbeid. Samtidig begrenser det analysen i noen grad fordi denne deterministiske måten å analysere en tekst på gjør at andre vinkler og funn som kunne tilført analysen noe blir sett bort ifra fordi det ikke passer inn i det forhåndsdefinerte skjemaet. En annen ulempe er at det kan forekomme *annen* historiebruk i talene enn den som har blitt undersøkt tidligere. Denne mangelen ved metoden kan ødelegge studiens troverdighet fordi den både vil undersøke historiebruken *generelt*, men velger å se etter forhåndsdefinerte typer for historiebruk.

Når oppgaven allikevel tar utgangspunkt i den teoretiske innholdsanalysen er det fordi den gir det beste grunnlaget for å kunne si noe om hvordan historiebruken har endret seg hos norske politikere samtidig som den kan undersøke mer om *hva* som har endret seg. Ved å ta utgangspunkt i den tidligere forskningen, teoriene og typologien presentert ovenfor vil metoden ikke bare være viktig for å identifisere trender i historiebruken gjennom analyse, men også i drøftingen av funnene i lys av teorien.

Analyse

Arbeidet med å undersøke historiebruken i empirien vil, med utgangspunkt i metoden beskrevet ovenfor og redegjørelsene i teori-kapittelet med valg av typologi, ta for seg hvert tiår for seg selv og identifisere trekk i historiebruken gjennom typologien for hvert tiår. Dette vil danne grunnlaget for senere drøfting. For hvert tiår gis det en kort kontekst med beskrivelse av den politiske situasjon og andre viktige samfunnsforhold som har påvirket samfunnet eller den politiske diskursen de siste årene forut for årsmøtetalen. Denne konteksten er ikke omfattende nok til å kunne gi et godt innblikk i den rådende historiekulturen, men vil allikevel kunne peke på noen av de viktigste ytre rammene i forbindelse med landsmøtet. Selve analysedelen tar for seg én og én tale for hvert tiår, og oppsummerer kort historiebruken den aktuelle perioden. Det gjøres en oppsummering av historiebruken som har kommet frem, men en diakron sammenligning gjøres først i et eget drøftings-kapittel.

1950-tallet

Etter tunge år med verdenskrig var det optimisme i Norge og Europa i etterkrigstiden. Denne optimismen ga utslag både praktisk og politisk. Flere giftemål og en enorm økning i fødsler umiddelbart etter krigen forteller noe om optimismen. Samtidig vokste det frem en *gjenreisningsideologi* som ikke bare manifesterte seg hos befolkningen (Nielsen, 2011, s. 142), men i aller høyeste grad også politisk. Samtlige partier gikk i 1945 sammen om et fellesprogram med felles mål hvor hvordan Norge skulle gjenoppbygges etter krigen (Furre, 2000, s. 119), men ikke uten betenkeligheter. I Høyre var det misnøye mot den radikale politikken fellesprogrammet la opp til, som tidvis gikk på tvers av partiets politikk og ideologiske grunnsyn (Sejersted, 1984, s. 36). Høyre ønsket i større grad å dyrke forskjellene mellom partiene, men ble bondefanget av en tidsånd hvor samarbeid og et sterkt fellesskap var styrende.

Det hjalp å bli enige om en felles retning i en politisk situasjon som ellers var ganske uoversiktlig like etter krigen. Både Arbeiderpartiet og Høyre ønsket å ta styringen men det var til slutt Einar Gerhardsen som fikk i oppdrag å danne regjering. Samlingsregjeringen, med seks statsråder fra AP, syv fra borgerlig side og to fra NKP, satt allikevel ikke lenge. Allerede

senere samme år fikk Arbeiderpartiet rent flertall i Stortingsvalget og kunne danne regjering alene (Furre, 2000, s. 123).

Selv om Arbeiderpartiet hadde regjeringsmakten alene, var allikevel fellesprogrammet alle partiene hadde sluttet seg til veldig styrende. En konsekvens av dette var at noen av de mer ideologiske kampene måtte vente til man hadde blitt ferdig med å gjennomføre det man hadde blitt enig om i fellesprogrammet (Furre, 2000, s. 124). Noe rom fantes det allikevel, debatten om hvor *mye* man skulle subsidiere importvarer med, og hvor stor kontroll staten skulle ha over markedet (Furre, 2000, s. 129).

I 1948 hadde Arbeiderpartiet tvilt seg til å ta imot Marshall-hjelpen. Den hjalp betydelig på en presset økonomi, men til gjengjeld forpliktet man seg til å bli med i OEEC, som jobbet for mer liberalisering av økonomien og handel på tvers av landegrensene (Nielsen, 2011, s. 153), i motsetning til den mer proteksjonistiske linjen Arbeiderpartiet hadde lagt seg på. Et annet viktig ideologisk valg Norge stod ovenfor på den internasjonale arena var hvor tett man skulle knytte seg til Vest-Europa, og ikke minst USA. Her var det intern uenighet i både Høyre og Arbeiderpartiet. I Høyre var Hambro skeptisk til norsk medlemskap i Atlanterhavspakten, men var i mindretall (Sejersted, 1984, s. 85). I Arbeiderpartiet var det annerledes. Der var ledende politikere, som Gerhardsen, positiv til medlemskap, og på tross av intern diskusjon fikk han et tydelig vedtak fra partiet på landsmøtet talen nedenfor er fra om at man ønsket norsk medlemskap (Furre, 2000, s. 136).

Boligbygging var en av de viktigste innenrikspolitiske sakene. At folk skulle ha råd til å eie sin egen bolig, og at alle som trengte bolig skulle få det, var en politisk prioritering fra Gerhardsen som gikk høyt på banen med lovnad om bygging av 100 000 boliger (Furre, 2000, s. 133). På tross av nyvinningen Husbanken, subsidiering og et lovverk som la til rette for boligbyggelag (Nielsen, 2011, s. 155), klarte Gerhardsen bare å bygge omlag halvparten av de 100 000 lovde boligene.

Rundt år 1950 var Arbeiderpartiet det klart dominerende partiet, og det var deres politikk som ble ført. Arbeiderpartiets makt stanset allikevel ikke på Stortinget og i regjeringskontoret, de hadde også betydelig innflytelse i LO som vant stadig mer terreng på

arbeidsplassene. Høyre hadde havnet bakpå allerede før andre verdenskrig (Sejersted, 1984, s. 37), og klarte ikke reise seg etter krigen.

Talen fra Gerhardsen som analyseres nedenfor er fra Arbeiderpartiets landsmøte i 1949, før Stortingsvalget hvor han og Arbeiderpartiet på nytt vinner regjeringsmakten. Dette gir en annen inngang til talen enn Hambros fra 1950, som er et knapt halvår etter at de borgerlige har tapt valget. Særlig to moment er viktige å huske på i analysen av talene i lys av at de er gitt et år fra hverandre. Det første er Arbeiderpartiets ja til Atlanterhavspakten og tydelige standpunkt mot vesten. Det andre er Høyres nærstående fremtid på Stortinget med tre år i opposisjon under Hambros tale.

Arbeiderpartiet 1949

I likhet med Høyres landsmøte deler også Arbeiderpartiet opp leders tale og leders beretning om den politiske situasjonen. På samme vis er også leders tale i Arbeiderpartiet mye kortere, og mer preget av formaliteter. Det er i beretningen om den politiske situasjonen at politikken presenteres, analyseres og diskuteres - det er her det politiske budskapet fra partilederen til landsmøtet ligger.

Gerhardsen, som i tillegg til å være leder i Arbeiderpartiet også er statsminister, begynner talen sin med å referere tilbake til forrige landsmøte og håpet man den gangen hadde for den umiddelbare fremtiden med fred i verden og rask oppbygging etter krigen. Han går langt i å innrømme at Arbeiderpartiets ambisjoner om å gire om fra krigsproduksjon til *«produksjon av fredens produkter»* skulle gå raskere og smidigere, og sier at det *«har vært en dyp skuffelse at disse håp ikke er gått i oppfyllelse»*. Gjennom å åpne landsmøtet med å trekke historien tilbake til forrige gang Arbeiderpartiets hadde landsmøte så opphever Gerhardsen landsmøtets funksjon til noe som er definerende for årene imellom. Måten han uttrykker seg på om fortiden er ikke bare at det er synd at det ikke gikk, men at det er synd at forrige landsmøtes vilje ikke har blitt gjennomført. Her setter Gerhardsen en tone for den politiske beretningen med å etablere et viktig faktum; at Arbeiderpartiet er et styrende parti, og at landsmøtets vilje vil komme til uttrykk gjennom faktisk politikk. Gerhardsens referansepunkt er, i motsetning til hva vi så hos Hambro, intern i starten av talen. Felles har

de allikevel at historiebrukens funksjon er å beklage tidligere hendelser. For Hambro handlet det om strategiske valg og resultat, for Gerhardsen handler det om at han og regjeringen ikke har klart å følge opp landsmøtets ønsker godt nok.

Skylden for at produksjonen ikke har tatt seg opp slik Arbeiderpartiet og Gerhardsen ønsket seg legger han på «*Den spenning som er oppstått mellom de tidligere allierte*», en spenning vi i dag omtaler som starten på den kalde krigen. Når Gerhardsen trekker linjene fra Arbeiderpartiets landsmøtevedtak til internasjonal storpolitikk handler det ikke bare om å opphøye landsmøtets viktighet til noe større, men også å tidlig løfte frem viktigheten av fredsarbeid, som var en av Arbeiderpartiets viktigste saker, og ikke minst godt ideologisk forankret.

Når Gerhardsen skal forklare den manglende økningen i produksjon er internasjonale spenninger referansepunktet i historiebruken. Med andre verdenskrig og det stadig kjøligere forholdet mellom Sovjetunionen og Vesten som bakteppe unnskylder han seg selv og sin regjering for det de ikke har klart å levere av praktisk politikk gjennom å vise til noe utenfor deres kontroll, og som det ikke kan forventes at de skal kunne styre. Gjennom internasjonale spenninger som det eksterne referansepunktet fortsetter Gerhardsen å fortelle om konsekvensene av situasjonen og hvordan den «*har skapt usikkerhet og utrygghet og tvunget alle land til igjen å øke de militære rustninger med alle de alvorlige følger det har*». Igjen er han ganske eksplisitt i sin referanse til andre verdenskrig, og tar ganske tidlig i talen i bruk et historisk traume som verktøy i historiebruken. Implisitt i historiebruken ligger det også en advarsel gjennom «*de alvorlige følger det har*» om at dette kan kulminere i varm krig. Denne historiebruken har særlig en viktig funksjon så tidlig i talen; fremtidsutsiktene blir umiddelbart mer utydelige. Aronssons hovedhypotese om den dynamiske historiebruksforståelsen (Aronsson, 2004, s. 7) argumenterte for at det er når fremtidshorisonten er usikker at man best kan endre oppfatningene om det som har hendt tidligere. Om det er bevisst eller ei så åpner Gerhardsen, i følge Aronsson, opp muligheten for å påvirke det felles erfaringsrommet i mye større grad enn han ellers ville hatt mulighet til gjennom å koble et historisk traume til en usikker fremtid. Selv om utgangspunktet for historiebruken er å forsvare noe som ikke har blitt gjort i fortiden er det allikevel fremtiden som blir bruksområdet i typologien, på bakgrunn av Aronssons teori. Det sterke fellesskapet

som oppstod i etterkant av krigen er en del av den kulturelle identiteten, og når Gerhardsen bruker traumet som referansepunkt i sin historiebruk så påvirker han også hvordan historiebevisstheten forholder seg til det kulturelle minnet etter krigen.

I samme åndedrag kommer også Gerhardsens motiv med historiebruken når han advarer mot at usikkerhet vil prege økonomien og utenrikshandelen «*inntil det kan lykkes å nå frem til en avspenning*». Dette snakker direkte, i motsetning til den mer implisitte uttalelsen tidligere, til tilhørernes forventningshorisont. Denne bruken av andre verdenskrig som et nasjonalt traume og fokuset på militære konflikter internasjonalt må også sees i sammenheng med debatten om Atlanterhavspakten som landsmøtet skulle ta stilling til, og som Gerhardsen ønsket at Arbeiderpartiet skulle gå inn for. Tidligere i oppgaven ble slagordet «*aldri mer 9. april*» brukt som eksempel på historiebruk, og Gerhardsens bruk av andre verdenskrig her er nok en av de tidligste tilfellene av nøyaktig den samme referansen. Selv om han ikke er personlig når han beretter om dette, han sier eksempelvis «*inntil det kan*» ikke «*vi kan*» og «*For de små nasjoner betyr dette*» heller enn «*For de små nasjoner som Norge betyr dette*», så kan man allikevel argumentere for at historiebruken er mer personlig enn ekstern, all den tid det er landets statsminister som taler.

Etter å ha brakt opp andre verdenskrig som referansepunkt og tatt for seg internasjonal politikk skifter Gerhardsen, uten å knytte det sammen på noe vis, over til å ta for seg den politiske situasjonen i Norge. Han tar først for seg de borgerlige partiene når han sier «*Den gode samarbeidsånden fikk den første alvorlige påkjenningen under valgkampen i 1947. De borgerlige partier var ikke villige til å se spørsmåla i sammenheng og ikke villige til å ta ansvaret for vedtak som de sjøl hadde vært med på i Stortinget.*» Her maler han et bilde av en uansvarlig opposisjon, hvor de borgerlige partiene ikke ønsker å være med å ta ansvar i gjenoppbyggingen av Norge. Historiebruken er lik noe av den vi kunne se fra Hambro; en subjektiv redegjørelse for et annet partis oppførsel fordekt som en nøytral og objektiv observasjon. Historiebruken har heller ingen funksjon knyttet til nå- eller fremtid annet enn å undergrave Høyre som ansvarlig parti, og selv om den ikke referer til uttalte politiske vedtak eller meninger oppleves kritikken, i kraft av å referere kort tilbake i tid og konkrete hendelser, mer som praktisk historiebruk heller enn ideologisk historiebruk.

Denne kritikken gjentar han også senere i talen, hvor han tar for seg hvert enkelt parti på borgerlig side. Først Høyre, deretter Venstre før Bondepartiet og til slutt Kristelig Folkeparti. Kritikken av de borgerlige partiene er stort sett ideologisk, men en henvisning til det svenske Folkepartiet, som han knytter både Høyre og Venstre opp mot. Partiet som får gjennomgå mest hos Gerhardsen er imidlertid Norges Kommunistiske Part. Han tar først tar opp kommunistpartiets kupp i Tsjekkoslovakia året før, og bruker kuppet som begrunnelse for hvorfor kommunistpartiet i Norge ikke ble inkludert i fellesutvalget, hvor de parlamentariske partiene møttes for å diskutere veien videre for Norge. Særlig sår Gerhardsen tvil om Norges Kommunistpartis lojalitet, som han mener ligger hos Komintern og Sovjet, og at de ikke lenger skal få «lov å skjule det som de egentlig mener og har ment i alle år». Når han maner til kamp mot NKP, eller «*innta en klar kampstilling mot kommunistene og aldri vike unna*» følger Gerhardsen opp med oppskriften som er «*å føre kampen på et prinsipielt grunnlag og ikke om praktiske spørsmål*». I motsetning til kritikken av de andre partiene hvor Gerhardsen referer til hva han mener om partiene er utgangspunktet for kritikken mot kommunistpartiet historisk, og blir først og fremst brukt gjennom å ta et ideologisk oppgjør med, men også for å tillegge dem meninger og hensikter.

Gerhardsen bruker ikke bare det tsjekkiske kuppet som et eksternt referansepunkt i historiebruken sin, men også som utgangspunkt for å undergrave partiets lojalitet og formål i Norge. I forlengelsen av kritikken presentert ovenfor sier han «*Arbeiderpartiet har Norge som sitt fedreland. Kommunistpartiet ser Sovjet-Samveldet som sitt*» og knytter kritikken av partiet opp mot problemstillingen han åpnet talen sin med, nemlig økende uro og krigsfrykt i Europa. Gjennom historiebruken knytter han kommunistpartiet direkte opp mot den krigsfrykten han har manet til tidligere i oppgaven, og bruker det tsjekkiske kuppet som et eksternt historisk sannhetsvitne for dette. Historiebrukens motiv er, som med de borgerlige partiene, å undergrave partiet – men i angrepet er det ikke bare en uenighet som kommer til syne, men en advarsel om hva fremtiden kan bringe dersom de vinner terreng.

Etter å ha tatt for seg den internasjonale politikken og den politiske situasjonen i Norge vender Gerhardsen igjen tilbake til Arbeiderpartiet og «*gjør opp regnskap*» når han går gjennom politikken som har blitt ført siden forrige landsmøte. Han viser først til fellesprogrammet, som alle partiene gikk sammen om å gjennomføre etter krigen, i tillegg til

Arbeiderpartiets program og kvitterer dem i stor grad ut. I sin oppramsing av hva Arbeiderpartiet har fått til sammenligner Gerhardsen med førkrignivået:

- *Hvalfangsten som tapte 3/4 av flåten, er alt gjenreist.*
- *Fiskerinæringen som tapte halvparten, er gjenreist til dels over førkrignivået.*
- *Handelsflåten, hvorav også halvparten gikk tapt, vil være gjenreist til utgangen av 1949.*
- *Industrien, som tapte tredjeparten, og jordbruket vil totalt sett være gjenreist innen utgangen av 1950 som 5-årsplanen forutsatte.*
- *Kraftutbyggingen vil i 5-årsperioden gi oss en nytilgang på 717 000 kw., mer enn det doblete av tilgangen i 10-årsperioden 1930—39.*
- *Produksjonens størrelse var totalt sett 10 pst. høyere i 1948 enn i 1938. Den har vært noe ujamn.*
- *I handelsflåten ligger den på 80 pst., i jordbruket på 90 pst., i skogbruket (forrige sesong) på 98 pst.*

Historiebruken til Gerhardsen når han ramser opp resultatene er praktisk. Han referer tilbake kort i tid, han referer til hva han selv og Arbeiderpartiet har fått til, og endepunktet er stort sett nåtid. Kun unntaksvis referer han til fremtiden. Gerhardsen gir et inntrykk ikke bare om at Arbeiderpartiets styring har ført Norge tilbake til sånn det var før krigen, men at det går *enda bedre* og at dette har de klart under svært krevende forhold. Bruken av statistikk og tall gir fortellingen hans en nøytralitet, og er viktig for historiebrukens funksjon, nemlig å etablere en sannhet om at Arbeiderpartiets styring de siste årene har vært svært god. Etter å ha implisert dette gjennom å vise til tall og prosenter stadfester Gerhardsen det i talen når han sier:

«200 000 flere mennesker tar nå del i produktiv virksomhet. Vi bygger ut landet i et tempo som aldri før og skaper varige verdier langt ut over det vi gjorde i tidligere år». Gjennom å stadfeste hvor godt det har gått i Norge, på tross av at Europa fortsatt ikke er helt ferdige med militære konflikter, kommuniserer han samtidig at Arbeiderpartiet er det trygge og riktige valget så lenge det fortsatt er usikre tider internasjonalt.

Etter å ha brukt tid på å bygge opp under fortellingen av Arbeiderpartiets suksess anvender Gerhardsen dette som et utgangspunkt når han redegjør for noen av utfordringene han ser i Norge. Han peker på økende befolkning, en produksjon som tross enorm vekst fortsatt henger litt etter og stor utenrikshandel. Han velger å *ikke* følge disse utfordringene inn i fremtiden, men nøyer seg med å ta opp det han ser i sin samtid. Løsningen Gerhardsen presenterer, derimot, ser inn i fremtiden. Han formulerer tydelige mål som «*å kunne klare seg uten økonomisk støtte etter 1952*» og «*bygge ut produksjon som kan overflødiggjøre import*» og «*For Norge blir oppgaven å kunne nå et nivå som sikrer et forbruk pr. innbygger som før krigen*», og overlater det til tilhøreren å gjøre koblingen mellom hva Arbeiderpartiet har fått til den siste perioden, og hvorfor Arbeiderpartiet derfor også er best egnet for å takle de utfordringene man ser i dag, og i overskuelig fremtid.

Gjennom talen har Gerhardsen med sin historiebruk etablert et narrativ som utfordrer erfaringsrommet og det kulturelle minnet: Norge er en suksess på tross av alt fordi Arbeiderpartiet styrer. Dette narrative er utgangspunktet når han i avsnittet over ser inn i krystallen og presenterer hva Arbeiderpartiet skal klare de neste årene. Gerhardsen har i talen stort sett hatt en historiebruk som har stanset i nåtid, men velger nå å se fremover uten å vise til en konkret fremtid, men heller på bakgrunn av narrative han har etablert. Historiebruken ligger, med andre ord, mer implisitt enn tidligere og dermed er også referansepunktet når han ser fremover i en felles historisk forståelse, eller erfaringsrommet, heller enn ekstern eller personlig.

Gerhardsen referer i løpet av den 3900 ord lange talen aldri lenger tilbake enn til like før krigen. De aller fleste referansene går kun fire år tilbake, og handler om hva Arbeiderpartiet har fått til den siste perioden. Selv når han løfter blikket og er mer ideologisk holder han seg i umiddelbar fortid eller nåtid, eksempelvis når han forteller landsmøtet om sosialiseringen av en rekke bedrifter: «*Vi har i perioden gjort flere framstøt av prinsipiell art. [...] Jernverket bygges som en ren statsbedrift. Årdal er en sosialisert bedrift, og i Hydro er aksjemajoriteten på norske hender og bedriften under kontroll av Staten. Av kraftutbygging for Statens regning nevner jeg Mår, Tyin, Aura og Røssåga.*» Denne svært ideologiske, eller prinsipielle som Gerhardsen omtaler det som, politikken forsvarer han ikke noe videre annet enn å redegjøre for oppkjøpene. For landsmøtedeltakerne er dette i tråd med Arbeiderpartiets

ideologiske overbevisning, og trenger ikke noen ytterligere begrunnelse. Historiebruken har et personlig referansepunkt, i det at Gerhardsen referer til noe «vi» har gjort, og selv om den er ideologisk så utnytter han heller ikke denne historiebruken til å se fremover. Det har i stedet samme nøytrale preget av å være en slags oppramsing av fortidige hendelser.

Avslutningsvis ser Gerhardsen igjen fremover. Han bygger videre på historiebruken tidligere i talen, som når han sier *«I den neste stortingsperioden blir oppgaven å føre arbeidet videre på det grunnlag som nå er lagt og etter de linjer landsmøtet har trukket opp for en utvikling fram til et sosialistisk samfunn uten å gå veien om diktatur eller senket levestandard.»* som også oppsummerer historiebruken i talen på en god måte. Gjennomgående i talen har han, som belyst i analysen, fremhevet Arbeiderpartiets gode resultater i politikken gjennom å vise til hvordan det stod til i umiddelbar fortid i forhold til i dag og sementert idéen om at Arbeiderpartiet er det eneste partiet som er kapabelt til å styre landet de neste fire årene. Samtidig har han gjennom historiebruken også kommet med tidvis ganske ramsalt kritikk av andre partier. Oppbyggingen i historiebruken har variert ut ifra formålet; dersom han skal bygge opp Arbeiderpartiet er ofte referansepunktet av praktisk karakter og kun noen få år gammelt. Dersom formålet er å kritisere andre partier bruker han ikke norske referansepunkter, men knytter dem opp til et utenlandsk referansepunkt – om det er svensk, sovjetisk eller tsjekkisk.

Et særtrekk som går igjen i Gerhardsens historiebruk er allikevel de stadige referansene til internasjonal politikk generelt og andre verdenskrig spesielt. Det er gjennomgående i talen et bakteppe for historien som blir brukt, den praktiske politikken som blir fremhevet og kritikken av andre partier. Ikke minst opptrer krigen nærmest som en motsetning til Arbeiderpartiet.

Høyre 1950

Høyres landsmøte i 1950 skiller seg ut fra landsmøtene i Høyre slik vi kjenner dem i dag på særlig tre områder. Det første er formannens tale til landsmøtet. I programmet til Høyres landsmøte i 1950 skilles det mellom *«Åpningstale av partiets formann»* og *«Landsstyrets formann gir en politisk orientering»*. Etter omfattende endringer i Høyres

organisasjonsstruktur i 1946 endte partiet i praksis opp med to formenn (Brandsrud, 1983, s. 40). Landsstyrets formann, C.J. Hambro, var den politiske ledelsen utpekt av landsmøtet, og det er hans politiske orientering til landsmøtet som analyseres.

Det andre punktet hvor Høyres tale i 1950 skiller seg ut er at talen henvender seg til partiets medlemmer, og særlig de som er til stede i salen. Talen har ingen ekstern funksjon. Den ble ikke skrevet for å sanke stemmer, eller gi gode oppslag i Aftenposten i etterkant. Tvert imot så er Hambro allerede i starten tydelig på dette når han omtaler Høyres forsøk på å danne et borgerlig valgsamarbeid og sier *«De opplysninger jeg her gir mener jeg at Landsmøtets delegater har krav på, men de er ikke til publikasjon i pressen, fordi jeg har lovet at endel av disse forhandlinger ikke skulle publiseres»*. Her kan også nevnes når han i talen omtaler forholdet til det borgerlige partiet Venstre og sier *«og jeg kan gjerne si, - men ber Dem ikke å betro det til noen av Venstre»* i en gjenfortelling om forhandlingene med regjeringen. Det er, med andre ord, full tillitt mellom Hambro og landsmøtet om at det som blir sagt på landsmøtet ikke lekker ut, verken til andre politiske partier eller til mediene.

Det tredje punktet hvor Hambros tale skiller seg ut fra senere taler er lengden. Den teller like i underkant av 7000 ord, hvilket antakelig tok Hambro godt over en time å fremføre for landsmøtet. Her overgår Hambro både sin samtid, med Gerhardsens 3900 ord, og de senere landsmøtetalene som analyseres i denne oppgaven.

Hambro starter talen med å referere til samarbeidsklima på Stortinget mellom de borgerlige partiene. Han er inngående og detaljert i beskrivelsen av hvordan særlig Høyre og Venstre forholder seg til hverandre, og skaper gjennom den fortellingen et bilde av et ansvarlig Høyre som ønsker å samarbeide for å svekke Arbeiderpartiet, mens resten av de borgerlige partiene er mer opptatt av egen vinning.

I Stortingsvalget 1949 stilte ikke Høyre lister i Nord-Trøndelag og Oppland fordi de ikke ville utkonkurrere det borgerlige Bondepartiet som hadde større sjanse på å ta mandater fra Arbeiderpartiet. Hambro søker å rettferdiggjøre denne avgjørelsen ved å vise til hvor rotete forhandlingene i forkant var, men også hvilket ansvar som hvilte på Høyre for å stagge utviklingen til Arbeiderpartiet. Hambro gir Høyre rett i deres analyse når han viser til

valgresultatet, hvor «*Arbeiderpartiet med sine 803.000 stemmer fikk 85 mandater, de borgerlige partier med sine 839.000 stemmer fikk 65*», og mer enn antyder at de borgerlige er de *egentlige* vinnerne av valget. Hambro gjør her noe interessant som ikke enkelt kan plasseres i typologien; samtidig som han forsøker å spinne valgnederlaget til noe positivt så bruker han allikevel et tidligere nederlag for å rettferdiggjøre en enda tidligere avgjørelse. Denne historiebruken har, med andre ord, lite overføringsverdi til fremtiden og påvirker erfaringsrommet i liten grad. Historiebrukens funksjon, om noen, kan være å bekrefte at Høyre *tross alt* gjorde det rette, selv om resultatet ikke ble riktig, og bygge opp under en forestilling om at Høyre som politisk parti *gjør det rette*, selv om de ikke tjener på det i første omgang.

Hambro fortsetter å omtale valgnederlaget på en måte som kan gi inntrykk av et Høyre som har kommet seirende ut av det. Blant utsagnene for å understreke dette er «*Høyre stod ikke bare som det sterkeste av de borgerlige partier, men stod som det borgerlige parti som hadde den største fremgang ved valgene, til tross for at vi hadde unnlatt å stille liste i Opland fylke og i Nord-Trøndelag fylke*» og «*Høire [økte] sin andel av stemmetallet med 23.4%*». Gjennom å referere til økt oppslutning, flere medlemmer og ikke minst; at borgerlig side egentlig vant valget bygger Hambro på narrativet om at valget i 1949 var en suksess for Høyre, på tross av at de ikke vant regjeringsmakt.

Dette gjelder også for det neste punktet Hambro tar for seg, nemlig finansdebatten og subsidieordningen, hvor han igjen snakker i fortid og gjenforteller for landsmøtet hva som har hendt i Stortinget. Hambro redegjør for samtalen mellom de ulike partiene, Høyres standpunkt og hvilke valg Arbeiderpartiet har gjort. Redegjørelsen er lite polemisk, og bærer heller preg av en slags objektivitet, hvor Hambro gjør seg selv til en uavhengig observatør over det som har hendt. Et eksempel på dette er når han redegjør for konsekvensene av subsidieordningen og sier «*Hvis subsidiene, som på det siste statsbudsjettet andro til 700 millioner kroner, skulle opprettholdes etter devalueringen, ville det etter den siste beregning vi fikk fra herr Thagaard, koste 1135 millioner kroner, - etter det tall som ble gitt Stortinget offisielt 1050 millioner.*», hvor Hambro referer til Wilhelm Thagaard, som den gang var prisdirektør og en faglig autoritet på planøkonomi og prisregulering (Thagaard, 2021). Her bygger Hambro sin etos gjennom å referere til en faglig autoritet som angivelig har samme

standpunkt, og reder samtidig grunnen for et poeng som kommer senere i talen. Etter en gjennomgang hvor Hambro tar for seg hendelsesforløpet fra finansdebattens start og til endelig resultat. Resultatet blir at «*Subsidiebeløpet ble skåret ned fra det hypotetiske 1136 millioner til 605 millioner*», med andre ord vant Høyre og fornuften mot Arbeiderpartiets ideologiske, eller hypotetiske som Hambro bruker, økonomi.

Igjen refererer Hambro til noe fortidig for å bygge opp under noe annet fortidig, men denne gangen kombinerer han denne historiebruken med et mulig utfall. Han viser til Thagaard og hans faglige autoritet for å bygge opp under en fortelling om at Høyres politikk er ansvarlig, mens en videreføring ville fått store kostnader. Selv om Arbeiderpartiet ikke gikk for dette, men heller nærmest halverte dette, fremstiller Hambro det som om det var Høyres standpunkt og politikk som vant frem, mot Arbeiderpartiets vilje – på tross av sistnevntes flertall i Stortinget. Hambros historiebruk i dette eksempelet begynner med å vise til noe konkret og praktisk, som bygger videre som en kritikk av Arbeiderpartiet. Det er gjerne ikke noen overraskelse at Hambro mener Arbeiderpartiets økonomiske politikk er dårlig, og derfor bruker han i neste omgang et eksternt referansepunkt gjennom Thagaard som «bekrefter» Hambros syn. Det mest spesielle med Hambros historiebruk i akkurat dette eksempelet er allikevel hvordan han viser til hvilke konsekvenser politikken kunne hatt *for fremtiden*. Frem til nå har Hambro stort sett holdt seg til å orientere om det fortidige, men når han kritiserer Arbeiderpartiet og lener seg på et eksternt referansepunkt våger han seg samtidig på å utfordre forventningshorisonten med fremtiden som bruksområde.

Akkurat som tidligere velger Hambro under dette punktet å *ikke* blande inn økonomisk politikk eller ideologi i talen. Det nærmeste man kommer er stikken mot Arbeiderpartiet. Heller enn å knytte dette konkrete eksempelet, hvor han bruker lang tid på å redegjøre frem og tilbake, og til slutt ender opp med det han presenterer som en seier innkasserer han den ikke partipolitisk og ideologisk, men heller som en slags felles fornuftig løsning de ble enige om. Han klarer dog ikke å unngå å gni litt salt i såret og uttaler at «*Det er vel det nest største nederlaget noen regjering har hatt i norsk politikk*» om Arbeiderpartiets valgløfter om å holde subsidiene oppe, men stemme for noe annet i Stortinget.

Hambros kritikk av regjeringen handler ofte om den politikken de *egentlig* vil føre, men at Høyre har fått dem på bedre tanker. Dette gjelder både i saken om subsidier, om sparing og helligdager. Hambro forsøker å skape en fortelling om et Arbeiderparti som ikke gjør som de lover, og at det delvis skyldes den fornuftige motstanden de får fra Høyre som indirekte dermed er med og styrer landet selv om de ikke har regjeringsmakt. Referansepunktet i historiebruken er ofte eksternt gjennom referanser til Arbeiderpartiet og regjeringen, men han er nøye på å hele tiden koble dette tilbake til Høyre og ham selv. Denne oppskriften går igjen i Hambros historiebruk, og heller enn å bruke dette eksterne referansepunktet som plattform er det for å markere avstand og introdusere hans og Høyres alternativer. Det er, tross den eksterne faktoren, en veldig praktisk orientert historiebruk som anvendes på politiske saker eller avstemninger som ikke dveler noe særlig ved ideologiske begrunnelser. I stedet bruker Hambro eksemplene til primært to ting; å løfte frem Høyre som et fornuftig alternativ, og narrativet om at det *egentlig* er Høyre som styrer.

Et godt eksempel på dette er når Hambro påstår at det er «*stigende uvilje innen Arbeiderpartiet mot det man kan kalle Gerhardssens ettergivenhet*». Han forteller om hvordan Arbeiderpartiet går til Høyre og vil ha dem med på det Hambro presenterer som klassiske Høyreforslag om en sparekampanje. Historiebrukens referansepunkt er eksternt, kobles deretter på Høyres politikk og brukes for å underbygge narrativet om at det egentlig er Høyre som styrer. Videre referer han en samtale mellom ham selv og statsminister Gerhardsen som spør om Høyre er villige til å støtte regjeringen i et spørsmål om hvilke varer som skal settes på en friliste hvor regjeringen «*hadde nu oppgitt adskillig*», altså kommet Høyre i møte, mens Hambro svarte at «*det meste vi overhodet kan oppgi er jo allerede på forhånd berøvet oss, og vi er ikke villige til å innlate oss på noen politisk varebyttehandel hvor vi gir avkall på en tøndel av vårt prinsipielle syn*» og impliserer med dette at Arbeiderpartiet har gitt avkall på sitt prinsipielle syn – og det er ikke noe Høyre vil gjøre. Dette er en av få steder i talen hvor Hambro nærmer seg en slags ideologisk undertone, og han avviker delvis fra historiebruken tidligere i talen. Han referer kort tilbake i tid til noe han har opplevd personlig, kritiserer Arbeiderpartiet og tydeliggjør Høyres standpunkt i saken – men her «*vant*» ikke fornuften! I stedet er fokuset i historiebruken undergravningen av Arbeiderpartiet som lite styringsdyktige og prinsippløse, i motsetning til

Høyre som tross at de sitter i mindretall ikke går på akkord med egne prinsipper for politisk gjennomslag.

Et annet eksempel på undergravingen av Arbeiderpartiets styringsdyktighet er når Hambro viser til regjeringens endringer i helligdagene. De innførte 1. mai som helligdag, og flyttet Bededagen til nærmeste søndag. Det viste seg, hevder Hambro, å være ulovlig. Han gjør ikke et poeng ut av dette fordi Høyre er mot å flytte Bededagen, det er han tydelig på at de ikke har tatt stilling til, men heller for å enda en gang understreke den dårlige styringen fra Arbeiderpartiet. Igjen er det fortellende sjargong om konkret og praktisk politikk fra en ekstern aktør, Arbeiderpartiet, hvor historiebruken kulminerer i en moralsk seier til Hambro og Høyres prinsippfasthet. Det samme kan vi se når Hambro forteller landsmøtet at regjeringen bak lukkede dører forteller at de er enige med Høyre i at investeringsbudsjettet er minst 200 millioner kroner for høyt, allikevel «*kommer de ustanselig med forslag om nye investeringer*». Han tegner igjen et bilde av en usammenhengende politikk, og impliserer nærmest at Arbeiderpartiets politikere stemmer for en politikk de ikke støtter – og mye heller skulle ønske at det var Høyres investeringsbudsjett som var gjeldende. Dette bygger han opp under like etterpå når han trekker frem handelsbalansen som foreløpig ikke har blitt offentliggjort. Dette, ifølge Hambro, fordi den er så dårlig at det ikke ville vært forsvarlig å offentliggjøre tallene. Ikke en gang Høyre, sier han, vil kreve å få tallene offentliggjort. Her bruker Hambro igjen Arbeiderpartiets tidligere politiske vedtak som grunnlag for å se fremover og advare mot konsekvensene den kan ha i fremtiden.

Oppbyggingen i historiebruken i dette tilfellet ligner på subsidiesaken. Hambro begynner med å vise til en praktisk politikk, et for høyt investeringsbudsjett, før han denne gangen bruker politikerne bak lukkede dører som er enige med ham ikke bare som eksternt referansepunkt i form av en motsats, men også på samme vis som han brukte Thagaard tidligere. Arbeiderpartipolitikerne er både uansvarlige som kommer med forslag til nye investeringer, men samtidig også sannhetsvitner for at Høyres politikk *egentlig* er den rette. Hambro slår med denne historiebruken to fluer i en smekk: Undergraving av Arbeiderpartiet og verifisering av Høyres politikk. De to plassene denne historiebruken skiller seg fra subsidiesaken er først at Hamro ikke løfter blikket og ser fremover, og at han holder fast på narrativet han har brukt talen siden subsidiesaken til å bygge opp. Dette kommer tydelig til

uttrykk når han i samme øyeblikk omtaler forholdet mellom Arbeiderpartiet og Høyre og slår fast at «*Arbeiderpartiets folk tåler oss til en viss grad, ja jeg hadde nær sagt at de har en viss respekt for Høyre, - det eneste parti de har respekt for*». Igjen; selv internt i Arbeiderpartiet er det respekt for Høyre.

Mot slutten av talen begynner imidlertid Hambro smått å se fremover igjen. Talen har frem til nå stort sett handlet om hva som har hendt, og i den grad han har koblet det opp mot konsekvenser så har det vært fortidige konsekvenser, eller mulige konsekvenser det kunne hatt – men ikke vil få. Samtidig er det også et ganske tydelig skifte i retorikken når Hambro oppfordrer til «*å vise megen tålmodighet overfor vanstyret og maktmisbruk og overgrep*». Fra å referere til debattene som har gått i Stortinget og uenighetene mellom regjeringen og Høyre ganske reservert i sin bruk av karakteristikk tillater han seg å tale mye friere når han mot slutten tegner av bilde av hvordan fremtiden kan utarte seg. Hambro maner til kamp mot ideer og ideologier, og oppfordrer landsmøtedeltakerne til å møte fremtiden med en «*fanatisk glød i sitt indre*» og «*en større villighet til å ofre og yte enn da dere kom, og med et større håp om at vår kamp ikke er forgjeves, men vil sette dype spor [...] det vil bidra til å bygge landet og vårt samfund sterkere og bedre for den slekt som kommer etter oss*». I denne tordnende avslutningen blir Hambro mer ideologisk i sin historiebruk. Han referer til personlige opplevelser under valgkampen, og hvordan han mener det er en «*nasjonal vekelse*» under oppseiling som skal gi Høyre vind i seilene. Heller ikke her kommer Hambro med noen spådommer om hva fremtiden *kan* bringe, men heller viktigheten av at Høyres representanter, og politikk, vinner terreng.

Historiebruken i Hambros tale virker gjennomgående å ha som funksjon å bygge opp under en forståelse av Høyre som et fornuftens parti, som delvis er med og styrer landet, og som selv Arbeiderpartiet ser opp til. Han bruker Arbeiderpartiet som et referansepunkt i historiebruken sin, men som regel kobler han på seg selv og Høyre som en nødvendig korreks til det han beskylder Arbeiderpartiet for. Hambro ser ikke lenger tilbake enn forrige Stortingsperiode, og nevner ikke i løpet av talen det store traumet som andre verdenskrig jo var. Samtidig er gjenoppbyggingen av Norge etter andre verdenskrig hele det politiske grunnlaget for Arbeiderpartiets regjering, fellesprogrammet og ikke minst alle enkeltsakene Hambro tar opp i talen sin. Historiebrukens bruksområde ligger kun unntaksvis bakover i tid,

og ser sjeldent fremover i tid. I stedet brukes historiebruken for å påvirke *nået* og særlig hvilken troverdighet partiene har.

Den fortellende historiebruken til Hambro oppleves som personlig. Hans redegjørelse for hva som har hendt på Stortinget og den politiske scenen det siste året er *hans* opplevelse av det, men allikevel har den et formelt og nøytralt preg. Hambros historiefortellinger blir ikke utfordret, men det er også fordi de ikke utfordrer. Hans fortellinger om det fortidige presenteres som objektive, og dermed ubestridelige, fakta hvor han bare videreformidler det som har hendt og kun unntaksvis tar stilling til det gjennom politisk retorikk. Ved å kun holde seg til denne gjenfortellingsmetoden, hvor nesten alt foregår i fortiden, så får ikke Hambro anvendt historiebruken til noe annet enn å underbygge det han forteller. Historiebrukens funksjon er, med unntak av subsidie-saken, å styrke og forene det kommunikative minnet internt i partiet, og på den måten bygge partikulturen. En felles forståelse av hva Høyre har gjort, og gjennom dette hvem Høyre er, får forrang for å skape en felles forventningshorisont.

Oppsummering

Analysen har tydeliggjort at det er noen fellestrekk i historiebruken hos de to talerne. Først og fremst refererer de begge to mye til tilbake i tid, og bruker historien til å fortelle en historie og skape et inntrykk både av hvordan fortiden *egentlig* har forløpt, men også hvordan deres parti har håndtert dette. Gjennom en formell fortellerstemme får begge talerne en viss troverdighet om det de forteller og skaper et inntrykk av at det ikke er talerens oppfatning av det historiske som fortelles, men hva som *faktisk har hendt*. For Høyres del er Arbeiderpartiet referansepunktet i mye av historiebruken, og Høyres politiske identitet bygges opp nærmest som en motsats til Arbeiderpartiet. For hver gang Hambro henviser til Arbeiderpartiet sørger han også for å presentere Høyres *alternativ*. Han har en praktisk tilnærming til historiebruk i sin kritikk av andre partier med fokus på politiske vedtak om helligdager, handelsbalanse og antall millioner kroner i et statsbudsjett. Arbeiderpartiet, på den andre siden, henviser mer til seg selv og sin innsats i den praktiske historiebruken, men i kritikken av andre partier blir Gerhardsen mer ideologisk i sin historiebruk enn hva Hambro er. Han angriper ikke politikken deres eller vedtakene, men lojaliteten og moralen.

Både Gerhardsen og Hambro konsentrerer seg hovedsakelig om det som har skjedd, heller enn nå- og fremtiden, og knytter kun unntaksvis historiebruken sin til en fremtidshorisont. For Gerhardsen er det helt i starten når han advarer om fremtidig krig og avslutningsvis når han snakker om den neste stortingsperioden. Hambro gjør det først og fremst i hypotetiske sammenhenger, som i subsidiesaken så vidt i debatten om investeringer, men ikke på vegne av eget parti og egen politikk.

Det er stor forskjell i hvordan de to refererer til fortiden. Gerhardsen bruker andre verdenskrig som et bakteppe og rød tråd gjennom hele talen sin, og knytter historiebruken sin til krigen og ellers konfliktene mellom Sovjetunionen og vesten. På den andre siden har Hambro Stortinget og det parlamentariske arbeidet til Høyre som bakteppe, og vender stadig tilbake til Stortinget i sin historiebruk. Å knytte historiebruken så tett til et historisk nasjonalt traume som andre verdenskrig som Gerhardsen gjør gir også historiebruken hans en annen dimensjon. I motsetning til Hambros fortidige referanser setter Gerhardsen med sin traumeorienterte historiebruk både fortid og fremtid i spill, jamfør Aronssons teori om hvordan en usikker fremtid lettere kan forme en opplevd fortid. Mens Gerhardsen tenderer til å i større grad trekke lengre linjer, være ideologisk og male med bredere pensel er Hambro mer praktisk i sin historiebruk, og refererer mer konkret og spesifikt til hendelser, samtaler eller politiske vedtak. Her er det selvfølgelig noe overlapp fra begge partier, men det er allikevel en tydelig tendens i historiebruken deres.

Høyre, som opposisjonsparti, forsøker å skape et inntrykk av at de er et fornuftig styringsparti, og Arbeiderpartiet det motsatte. For å skape dette narrative bruker Hambro Arbeiderpartiet som referansepunkt, og knytter det fortidige, gjennom praktiske historie, til nåtid. Arbeiderpartiet, på sin side, forsøker heller å skape et inntrykk av at de er det eneste trygge alternativet i en verden i ubalanse med en mulig krig i horisonten. Dette gjør Gerhardsen gjennom å løfte blikket til den internasjonale scenen og bruke den som referansepunkt, og selv om inntrykket av Arbeiderpartiet er i nåtid, så er frykten for hva som kan komme i fremtiden med på å forsterke den historiebevisstheten om hva Arbeiderpartiet *har* gjort etter krigen. Denne typen historiebruk er, gjennom sin internasjonale orientering og traumefokus, mer ideologisk enn Hambros. Felles for dem er allikevel hvordan de brukte

det fortidige for å så tvil om motstandere, men også bygge troverdighet rundt eget prosjekt gjennom både praktisk og ideologisk historiebruk.

1980-tallet

Norge hadde den siste delen av 1970-tallet den største økonomiske veksten i Europa, mye takket være en enorm vekst i oljeinntekter. Parallelt med denne økningen økte også det offentlige forbruket, mens andre næringer og annen industri gikk det dårligere med (Furre, 2000, s. 236). Parallelt med store inntekter fra olje- og gassproduksjonen ble også natur- og miljøvern løftet tydeligere opp på dagsorden. I Høyre lette man med lys og lykter etter årsakene til hvorfor de ikke klarte å utkonkurrere Arbeiderpartiet om velgernes gunst, og her beskyldte særlig Unge Høyre moderpartiet for å være for passive i saken (Sejersted, 1984, s. 346). En bratt økonomisk opptur på starten av 1970-tallet med fulle ordrebøker ble erstattet av en dertil bratt nedtur på midten av tiåret. Regjeringen brukte betydelige ressurser på å holde produksjonen i gang og arbeidsledigheten lav, mens den steg kraftig på kontinentet (Furre, 2000, s. 237). Det sosialdemokratiske prosjektet hadde vært ledende i Norge siden andre verdenskrig, men etter 30 år med nærmest konstant vekst i økonomien og økt levestandard stod Arbeiderparti-regjeringen ovenfor store utfordringer. Til slutt måtte regjeringen gi tapt i motkonjunkturpolitikken sin, og snu. Resultatet ble et næringsliv som gikk dårlig, bedrifter som gikk konkurs og en befolkning som så seg om etter andre løsninger på utfordringene.

På den internasjonale scenen var det særlig tre hendelser som hadde en påvirkning for hvilken politikk Norge førte. Den første var Sovjetunionens innmarsj i Afghanistan i 1979, som effektivt snudde nedrustingspolitikken som hadde rådet de siste årene. Videre førte dette til at Norge tok mer styringen over Svalbard, i frykt for at Sovjetunionen skulle ta seg for mye til rette der. Det innebar en større tilstedeværelse og utvidelse av norsk aktivitet. Til slutt la Norge i 1977 hevd på den økonomiske havsonen, med en grense på 200 mil. Det var viktig både for fiske, men også olje- og gassindustrien (Furre, 2000, s. 231). Dette skjedde også samtidig som norske olje- og gassproduksjon begynte å ta fart, med etableringen av Statoil og en ideologisk økonomisk politikk som sa at grunnrenta skulle tilfalle befolkningen.

Samtidig skjer det også noe med kulturen i Norge i overgangen fra 70- til 80-tallet. Parallelt med økonomisk uro vender stadig flere fra Arbeiderpartiets restriktive linje til Høyres sosialliberale politikk, med liberalisering av banksektoren, boligmarkedet og nedbygging av statseide selskaper. Arbeiderpartiet mente dette ville skape økte forskjeller mellom folk, mens Høyre argumenterte for at individets frihet var den viktigste politiske saken. Arbeiderpartiet lakk stemmer til Høyre, og i sin analyse av valget i 1981 argumenterer Bjørklund for at arbeiderkulturen var i ferd med å forvitne (Bjørklund, 2020, s. 51). Andelen mennesker som identifiserer seg med arbeiderklassen gikk fra 40% i 1965 til bare 24% i 1981. Dette identitetsskiftet kommer sammen med mange andre store sosiale omveltninger. Stadig flere kvinner kom inn i arbeidslivet, færre barn ble født og skilsmisser ble vanligere (Furre, 2000, s. 264). Kvinnebevegelsen vokste frem med krav som selvbestemt abort, likelønn, barnehager og lenger svangerskapspermisjon (Furre, 2000, s. 261).

I sum er det en politisk og økonomisk brytningstid i Norge, hvor det på mange måter er Arbeiderpartiets økonomiske politikk og løsninger som er oppe til eksamen.

Talene som analyseres på 1980-tallet er fra to ulike år. Talen fra Høyre er fra 1982, et halvt år etter valget, mens talen fra Arbeiderpartiet er fra 1981, et halvt år før valget.

Arbeiderpartiet 1981

Gro Harlem Brundtland tiltrådte som Norges statsminister i februar 1981. Når hun taler for landsmøtet noen måneder senere, i april 1981, er det derfor med to viktige roller for partiet. Hun er både partileder og statsminister, med neste stortingsvalg bare et halvt år unna.

Talen til landsmøtet starter med en slags syklisk deterministisk tilnærming til historien gjennom påstanden om at *«hvert slektsledd må gjøre sine erfaringer. Den utfordringen vi møter i 80-årene er ny for vår generasjon»*. Underforstått; det neste tiåret kommer til å bli vanskelig. Dette er også et gjennomgangstema for talen og utgangspunktet for mye av historiebruken særlig i starten av talen. Hun fortsetter med en dystre verdensbeskrivelse som inneholder økonomiske kriser, økt arbeidsledighet og nedgang i levestandard. Hun

fremstiller det som om Norge foreløpig har unngått dette, men allikevel «*ikke lever på noen isolert øy*». Underforstått at dette er en krise som også vil komme til Norge. Med unntak av stadfestelsen av at «*Norge hadde i 70-årene sterkere produksjonsøkning enn de fleste land*» så henviser ikke Brundtland til det fortidige, men tar heller utgangspunkt i samtiden, og bruker hva som har hendt i andre land som bevis for hva som kan (eller vil) skje i Norge. Dette internasjonale økonomiske paradigmeskiftet brukes nærmest som et referansepunkt, selv om det ikke er fortidig, for fremtiden i Norge og vil manifestere seg gjennom økt ledighet og lavere produksjon.

Selv om Brundtland bruker mye av starten på talen på å snakke om fremtiden og hvordan det *kan* bli, knytter hun det allikevel opp til fordums storhet. Den første gangen hun gjør det har hun akkurat sagt at «*Vi skal i fellesskap bringe Norge gjennom den vanskeligste økonomiske perioden i verden siden andre verdenskrig*» før hun sår et håp om at det allikevel er mulig å komme helskinnet gjennom fordi «*Arbeiderbevegelsens historie har vist oss at vi har hatt vilje til å ta på oss slike oppgaver og evne til å løse dem*». Hun bruker et 30 år gammelt historisk traume som referansepunkt når hun advarer om hva som kan komme. Ved å trekke parallellen til andre verdenskrig kan Brundtland oppnå to ting med sin historiebruk. Det første er å spille på samholdet som kom i kjølvannet av krigen. Selv om det, som diskutert tidligere i oppgaven, var et forholdsvis fellespolitisk prosjekt knytter Brundtland det opp mot arbeiderbevegelsen, og dermed Arbeiderpartiet. Det andre hun håper å oppnå med den historiebruken er å bruke det felles erfaringsrommet om Arbeiderpartiet i etterkrigstiden som springbrett. Det tiåret var starten på Arbeiderpartiets dominans i norsk politikk, og ved å problematisere fremtiden såpass mye som Brundtland gjør i sin tale så vil tilhørerne naturligvis søke etter noe trygt. Historien har vist at Arbeiderpartiet klarte dette en gang tidligere, Brundtland ønsker å minne tilhørerne på dette for å påvirke forventningshorisonten.

Brundtlands historiebruk er i starten av talen ideologisk orientert, men med varierende referansepunkt. Bortsett fra krigen viser hun også til trender i internasjonal økonomi og arbeiderbevegelsen når hun skal finne basis for historiebruken sin, som hun knytter til en historiefortelling om arbeiderbevegelsen som har vært en viktig bidragsyter for fred og for å løfte mennesker ut av fattigdom både her i Norge, men også internasjonalt. Det er særlig

sistnevnte Brundtland vektlegger. Et interessant retorisk grep Brundtland gjør gjennom historiebruken er at hun først henviser til hvordan arbeiderbevegelsen skal *«bringe Norge gjennom den vanskeligste økonomiske perioden siden andre verdenskrig»*, før hun i de neste fem avsnittene konsekvent bruker «vi» når hun omtaler hva «vi» har fått til i Norge og internasjonalt. «Vi» er da ikke Norge eller Arbeiderpartiet – men arbeiderbevegelsen. Dette poenget bygger hun videre på når hun igjen ser tilbake i tid, denne gangen med et mer personlig, om enn forskjøvet, referansepunkt når hun retorisk spør *«Hvordan var det samfunn som arbeiderklassen i Norge sprang ut av?»* og besvarer det med elendighetsbeskrivelsene av helsevesenet i Norge i overgangen til det 20. århundre. Samtidig bruker hun ikke årstall, men sier *«Da Einar Gerhardsen ble født»* og *«Da Einar Gerhardsen var 10 år»*, med Einar Gerhardsen som en tidsregning.

Igen ser vi et eksempel på en ideologisk historiebruk, men denne gangen ikke like eksplisitt som tidligere. Gjennom å trekke frem Gerhardsen, som allerede den gangen hadde rukket å bli en legendarisk skikkelse i Arbeiderpartiet, personifiserer hun det ideologiske, men samtidig låner hun også noe av autoriteten til Gerhardsen gjennom å bruke han som referansepunkt. Brundtland bygger også opp Gerhardsens betydning, nesten som noe mytisk, som egenhendig fikk has på elendigheten, arbeidsløsheten og barnedødeligheten. Historiebruken er ikke alltid like eksplisitt; mesteparten av den første delen av talen er i presens form. Brundtland trekker frem viktigheten av solidaritet, utfordringene «vi» står ovenfor nå og fremover, om internasjonalt samarbeid og viktigheten av stabilitet. Det er allikevel en implisitt historiebruk i resonnementene hennes, nemlig at dette er et resultat av den politikken som har blitt ført de siste årene. Arbeiderpartiets gjennomførte politikk er referansepunktet, og kommer til uttrykk når hun bruker formuleringer som «vi skal øke», «fortsetter arbeidet for» og *«Det vil vi gjøre igjen»*. Fortellingen om arbeiderbevegelsen, personifisert gjennom Einar Gerhardsen, som overvant barnedødelighet, utvandring og skapte velferdssamfunnet setter Brundtland to streker under når hun avslutter med å formaningen *«La oss aldri glemme det!»*. Uten å snakke noe særlig om konkret politikk har allikevel Brundtland gjennom både implisitt og mer tydelig historiebruk varslet om skumle skyer i horisonten, dratt frem Arbeiderpartiets suksess i etterkrigstiden og vært tydelig på at det er samme medisin som må til også denne gang. Selv om referansepunktene varierer er det stort sett alltid en ideologisk slagside i historiebruken, men med et utydelig

bruksområde. Heller enn å knytte det opp til politikk som føres i dag, eller som skal føres i fremtiden, lar Brundtland historiebruken bare henge i luften.

For å gjennomgå Arbeiderpartiets politiske vedtak de siste ti årene bruker Brundtland en påstand om «*Arbeiderpartiets feilslåtte politikk*» som springbrett. Aller først slår hun fast at en sann påstand er «*dårlig historikk*», før hun igjen viser til Gerhardsen og «*den velferdsstaten som regjeringene Gerhardsen bygget opp, ble i 70-årene befestet av regjeringene Bratteli og Nordli*». Brundtland bruker igjen tidligere Arbeiderpartipolitikere som referansepunkt i historiebruken sin. Videre bygger hun på dette med å fortelle en historie om Norge og Europa, mellom oss og dem, og hvor dårlig det gikk i Europa på 1970-tallet, mens det gikk bra i Norge fordi vi hadde en god politisk ledelse. Den samme ledelsen som hun brukte som referansepunkt like før. Brundtland knytter også historiebruken sin her til tidligere advarsler om en usikker fremtid. Hun bygger videre på den historieforståelsen om at Norge har klart seg bra i 1970-årene fordi Arbeiderpartiets politikk har fungert. Brundtland bygger, gjennom historiebruken, Europa opp som et motbilde til den politikken hun og Arbeiderpartiet har ført og skal føre.

Like etter dette kommer det et tydelig skifte i Brundtlands historiebruk. Etter den mer ideologiske historiebruken og henvisningen til tidligere regjeringer blir historiebruken av mer praktisk karakter, hvor hun ramser opp en rekke konkrete vedtak Arbeiderpartiet har gjort de siste årene. Aller først bruker hun igjen Europa som referansepunkt når sier at «*Mens Europa gikk inn i arbeidskrise, økte sysselsettingen i 70-årene [i Norge] med en kvart million arbeidsplasser. Størsteparten av økningen gikk til kvinnene*», før hun uten noen referansepunkt forteller at «*Nye skolelover ble vedtatt*», «*I 1977 fremmet vi arbeidsmiljøloven og i 1978 loven om sykkelønn*» og «*egen bostøtteordning for pensjonister*». Historiebruken knyttes ikke opp til noe, verken i nå- eller fremtid, annet enn et nytt retorisk spørsmål; «*er dette feilslått politikk?*». Samtidig er det ikke nødvendig å forsvare eller underbygge disse vedtakene for det publikummet det fremføres for. Brundtland bruker den historiske fortellingen om suksessen Arbeiderpartiet en gang var som et orienteringsrom (Ryymin, 2017, s. 11) for hva man kan forvente fremover av dem med utgangspunkt i hva de har gjort. 1981 er verken starten eller slutten på Arbeiderpartiet, men en midlertidig nå-tid i partiets prosjekt.

Den praktiske historiebruken og norske suksessen settes i neste omgang opp mot Thatcher og hennes ideologiske tankegods, som har ført til en arbeidsledighet en ikke har sett «*siden de harde 30-årene*». Thatcher som referansepunkt bygger delvis på de tidligere sammenligningene med Europa, og samtidig knytter hun både Thatchers ideologi og konsekvensene gjennom økt arbeidsledighet til årene før andre verdenskrig. Igjen besøker Brundtland en tidligere diakron referanse, men denne gangen med en implisitt advarsel om at Thatchers (og i forlengelsen av henne, Høyres) politikk er farlig ved å ta opp den enorme arbeidsledigheten på 1930-tallet, som regnes som en av årsakene til de store politiske omveltningene som igjen var en sentral faktor i at flere høyreekstreme kom til makten i Europa. Igjen bruker Brundtland et historisk traume for å påvirke forventningshorisonten, men knytter denne gangen ikke bare seg og Arbeiderpartiet til oppbyggingen, men også politiske motstandere til en av årsakene til verdenskrigen. Avslutningsvis trekker Brundtland frem regjeringens langtidsprogram som «*er bygget på den samme plattform som partiets arbeidsprogram*», altså Arbeiderpartiets politikk, som et bedre alternativ til Thatcher og Høyre. Et motsvar som historiebruken hennes flere ganger allerede har bekreftet at fungerer i krisetid.

Like etter snur allikevel Brundtland litt i sin retorikk, og heller enn å vise til fortiden og hvor bra Arbeiderpartiets oppskrift har fungert tidligere, så forteller hun om nødvendigheten av å ha lave forventninger til økt privat forbruk i fremtiden. Dersom man skal få til arbeid til alle, som er Brundtland og Arbeiderpartiets hovedprosjekt, så vil det koste penger - og følgelig vil ikke alle oppleve en så voldsom økonomisk vekst som de har hatt de siste årene. Etter å ha diskreditert høyresidens økonomiske politikk er hun rask med å roe ned forventningene til egen politikk når hun slår fast at «*ledigheten vil bli enda større*». Det kunne vært naturlig å tenke at med en sterk økonomisk vekst det siste tiåret, og ikke minst Brundtlands tidligere påstander om hvor mye bedre det står til med økonomien i Norge enn ellers i Europa, så vil denne veksten fortsette i Norge, men Brundtland endrer forventningshorisonten ved å påpeke den økonomiske kostnaden det vil ha å få *alle* med i arbeid.

Mot slutten av talen refererer Brundtland til en turné hun hadde i Telemark og Agder, og beskriver hvordan «*alle var opptatt av sentrale politiske spørsmål*» og «*spørsmål ble reist av*

interesserte og samfunnsengasjerte mennesker over et bredt politisk felt» som anekdotisk svar på medias ønske om politiske utspill. Historiebruken er ny for Brundtland i talen. Poenget hennes, at politikktutvikling og politisk arbeid ikke skal styres av sensasjonsjagende journalister, er mindre interessant enn hvordan hun kommer frem til poenget. Brundtland refererer til en fortid kun hun har opplevd for å underbygge et poeng. Til forskjell fra referansene til etterkrigstiden, kvinnebevegelsens fremmarsj eller økonomisk utvikling på 1970-tallet er det vanskelig å etterprøve det fortidige Brundtland bruker her. Tidligere i talen har hun referert til Gerhardsens personlige opplevelser, som delvis har samme funksjon – bortsett fra at det åpenbart er enklere å etterprøve den typen gjenfortelling.

Historiebruken i Brundtlands tale er allikevel først og fremst begrenset. Hun refererer lite til fortiden, men snakker heller i nå- og fremtid. I den grad hun henviser til fortiden så er det ofte for å underbygge et narrativ om hva Arbeiderpartiet *er*, ikke hva det har *gjort* – og i den grad hun refererer til noe de har *gjort* så kobles det gjerne til ideen om at Arbeiderpartiet *er* til å stole på i vanskelige tider. Talen bærer preg av et parti som har vært styrende de siste årene, og derfor ikke har så mye behov for å referere til nær fortid som utgangspunkt for endring, men forsøker i stedet å bruke det eksisterende som et byggverk for videre utvikling. Det gir også utslag i referanspunktene hun bruker; heller enn å ta utgangspunkt i vedtatt politikk er det Europa, Thatcher eller mer generelt «1970-tallet» som er utgangspunktet for historiebruken hennes. Også i den praktiske historiebruken, som oppramsingen av viktige politiske vedtak fra Arbeiderpartiet, tas det ikke *utgangspunkt* i noe – seirene får heller stå for seg selv.

De gangene Brundtland dog har et referansepunkt i sin praktiske politikk så er det som regel Arbeiderpartiet selv som er referansepunktet, og hun bruker det som en plattform. Et eksempel på dette er når Brundtland slår fast at «*For Arbeiderpartiet har boligsaken alltid vært en hovedsak*», for å vise at det er kontinuitet i politikken. Nøyaktig *hva* i boligpolitikken som har vært viktigst går hun ikke inn på, men understreker allikevel at den alltid har vært viktig. Fortidens prioriteringer, uten at det vises til noe praktisk resultat av den, blir grunnlaget også for nå- og fremtidens prioriteringer. Det er samtidig med på å stadfeste at politikken som har blitt ført var «*vellykket*», all den tid den er noe å bygge videre på. Det samme er tilfelle når Brundtland går mer inn på en av de store sosiale omveltningene i det

foregående tiåret, nemlig kvinnesaken. Hun trekker frem viktigheten av abortvedtaket, og hva det kan ha betydning for kvinnebevegelsen og «den tradisjonelle rollefordelingen mellom mann og kvinne» før hun slår fast at «Dette vil vi føre videre». Igjen har historiebruken et kontinuitetspreg. Brundtlands budskap er mer av det som funker, mer av det de allerede har fått til. Med den måten å bruke historien på så beholder hun også et personlig referansepunkt, hvor Arbeiderpartiet eller «vi» er referansepunktet. Samtidig har Brundtland, som Norges første kvinnelige statsminister, også en helt annen troverdighet når hun snakker om kvinnefrigjøring.

Høyre 1982

I motsetning til Hambros rolle i partiet på 1950-tallet er Benkow både parlamentarisk leder og partileder. Det gjør at rollen hans i partiet er mer omfattende enn å primært ta for seg det parlamentariske arbeidet, men samtidig har Høyre vunnet regjeringmakten og det er en annen Høyre-mann, Kåre Willoch, som er Høyres statsminister.

Jo Benkow begynner sin landsmøtetale med en historisk referanse når han hilser statsministeren, regjeringen og «Høyres største stortingsgruppe gjennom tidene». Han følger opp med å vise til forrige landsmøte, og tre løfter Benkow sier ble gitt den gang; å vinne Stortingsvalget, etablere en borgerlig regjering og et reformprogram for de neste fire årene. Han kvitterer ut de to første, mens reformprogrammet «*innfrir vi nå*», altså er det fortsatt ikke ferdig. Benkows historiebruk i starten går kort tid tilbake, til forrige landsmøte, og referansepunktet er internt; Høyres suksess måles på deres egne målsetninger. Samtidig gir også reformprogrammet et frempek. Innfrielsen av de to første løftene blir brukt som anekdotisk bevis på at også det tredje punktet vil innfris.

Benkow fortsetter å referere tilbake til lovnader og hendelser internt i Høyre de siste årene før han går inn på det han mener er mandatet Høyre har fått av befolkningen. I korte trekk er mandatet «[...] å gjenopprette likevekten i forholdet mellom individ og samfunn» og «[...] å rette opp økonomien gjennom en mer fornuftig bruk av ressursene [...] etter nesten ti år med stillstand i industriproduksjonen». Ifølge Benkow har det siste tiåret med Arbeiderpartistyre tatt fra individene styringen over deres eget liv gjennom en rekke reguleringer, og at

valgresultatet er et klart mandat for å gjøre noe med dette. Implisitt i andre ledd av mandatargumentet hans ligger også at det er *økonomistyringen* til Arbeiderpartiet som har vært problemet, som vi også drøftet kort i innledningen til dette delkapittelet. Selv om historiebruken har et ideologisk preg over seg er den lite fremadrettet i starten. I stedet referer Benkow til fortiden, og hvordan det har vært de siste årene. Han viser til at det er «*Altfor mange av våre bedrifter er i dag faretruende ulønnsomme*» og «*Skattene er for høye til å fremme initiativ og nydannelse*» når han skal vise hvordan situasjonen har utviklet seg de siste årene. Benkow taler i presens, men det ligger implisitt at situasjonen i dag er skapt gjennom flere år med Arbeiderpartipolitikk. I sin argumentasjon rundt grunnlag for mandatet er Benkow ideologisk i sin historiebruk. Selv om det lengste han referer bak i tid er ti år, og ellers holder seg kortere enn dette, er det lite *praktisk* politikk og kritikk av andre partier, men heller en *ideologisk* og overordnet redegjørelse for tingenes tilstand slik han ser det.

Talen fortsetter med å forklare hvorfor det ble en ren Høyre-regjering, og ikke en felles borgerlig regjering. Benkow viser til abortsaken som gjorde det vanskelig å samarbeide med KrF, men mest av alt argumenterer han for hvorfor Høyre tok på seg ansvaret å danne regjering på tross av dette. «*Vi innfridde den garantien*» sier Benkow om garantien de stilte før valget om borgerlig regjering. Videre fokuserer Benkow på det tette borgerlige samarbeidet som er på Stortinget blant de borgerlige partiene i og utenfor regjering. Dette «bekrefter» han også gjennom å vise til behandlingen av Rekstensaken som fant sted kun tre uker før landsmøtet (NOU 1983: 13). Fra en ideologisk introduksjon blir Benkow litt mer praktisk i sin historiebruk i omtalen av regjeringsskiftet. Han viser først helt konkret til KrFs abortstandpunkt før han like etterpå henviser til behandlingen av Rekstensaken kun noen uker tidligere. Referansepunktene i begge fortellingene er eksterne; hos KrF eller Rekstensaken. Historiebrukenes formål skiller seg derimot noe fra hverandre. I abortsaken er det en praktisk historiebruk som tar utgangspunkt i en konkret politisk sak og et tydelig utfall av saken mens henvisningen til Rekstensaken brukes som et anekdotisk sannhetsvitne for å bekrefte påstanden om det gode samarbeidet blant de borgerlige partiene. Allikevel går han ikke noe nærmere inn på hvordan dette gode samarbeidet kommer til uttrykk, eller hva det var i Rekstensaken som kom fra det gode samarbeidet. Samtidig er det også en annen dimensjon i historiebruken i begge; å svare på kritikken fra Arbeiderpartiets beskyldninger

om løftebrudd, all den tid det ble en ren Høyre-regjering i stedet for en samlet borgerlig regjering. I KrF-saken peker Benkow på dem som en syndebukk og årsaken til at det ikke ble samarbeid, mens historiebruken i Rekstensaken forteller om at Høyre, på tross av valget KrF tok, allikevel tar ansvar og samler de borgerlige partiene til samarbeid og samtaler på Stortinget. Her bygger Benkow opp Høyre som det troverdige og ansvarlige alternativet på borgerlig side, som gjennomfører og tar ansvar på tross av at det ikke ble det resultatet de ønsket seg.

Når Benkow tar for seg den økonomiske politikken begynner han med først med en ideologisk problematisering av gjeldende lover og reguleringer. Det starter med reguleringen av borettslag før han senere tar for seg skattepolitikken og inflasjonen. Historiebruken når Benkow sier at «*Den økonomiske veksten i industrisamfunnet, som vi har bygget velferden på, er stanset opp.*» er tydelig: Vi kan ikke bygge ut mer velferd uten ytterligere økonomisk vekst – og stagnasjonen drar teppe under eksisterende ordninger. I neste åndedrag problematiserer Benkow inflasjonen og påpeker at den «*I 70-årene [steg] med hele 139,5%*», som underbygger det tidligere poenget hans om økonomisk vekst. Benkow fortsetter å male et bilde om konsekvensene den økonomiske politikken, og særlig inflasjonen, kan få. Han snakker i fortid om at inflasjonen er «*grunnleggende usosial i sine virkninger*» og at det «*ble stadig vanskeligere å gi tilstrekkelig hjelp til dem som trengte den mest*», og understreker at dette er et fordums problem. Det var et problem skapt og opprettholdt av Arbeiderpartiet – og det samme gjaldt et stadig høyere skattenivå. Benkow fortsetter å redegjøre for de økonomiske konsekvensene dette hadde, og hevder at dette var også Arbeiderpartiet klar over, og siterer Odvar Nordli på når han i 1977 sa at «*Vi finner at det enkelte individ og den enkelte bedrift står overfor en samlet sum av offentlige reguleringer og tiltak som tilsammen er for mye*» som en bevis på denne innrømmelsen. Etter å ha brukt mye tid på å redegjøre for hvor dårlig det står til med økonomien i Norge kommer Benkow med løsningen; lavere inntektsskatt og moderate lønnsoppgjør. Selv om Benkow er ideologisk i hvordan han omtaler velferd og utfordringene han ser fremover, er det en praktisk historiebruk hvor han refererer til den prosentvise økningen i inflasjonen de siste årene og ikke minst sitatet fra Nordli. Særlig sitatet fra Nordli er interessant med et historiebruksanalytisk utgangspunkt, fordi Benkow bruker Arbeiderparti-politikerens Nordli som et eksternt referansepunkt i historiebruken sin for å underbygge sitt eget poeng til støtte for Høyres politiske syn.

Samtidig kan sitatet også gi inntrykk av at Arbeiderpartiet nærmest med viten og vilje har ført dårlig økonomistyring av rent ideologiske årsaker uten hensyn til økonomisk bærekraft.

Dette inngår i et relativt langt poeng hvor historiebruken står helt sentralt. Først problematiserer Benkow, som vist ovenfor, den økonomiske politikken på et ideologisk nivå. Deretter viser han, gjennom praktisk historiebruk, hvordan den slo feil i lys av den ideologiske kritikken. Deretter kommer han med et ekstern referansepunkt, endog fra Arbeiderpartiet, for å underbygge dette og skape usikkerhet rundt fremtiden. Historiebruken gir inntrykk av at dette ikke bare er Benkow og Høyres meninger, men heller stadfesting av et faktum. Igjen kommer Aronssons hypotese om at det er når fremtiden er i spill at fortiden er lettest å forme. Dette utnytter Benkow i sin videre argumentasjon. Først problematiserer han videre skattepolitikken før han lanserer Høyres alternativer: Skattelettelse. Han forteller hvordan skatteletten vil gi lavere produksjonskostnader for bedriftene, som vil bedre konkurranseevnen og vilkårene for norsk næringsliv, redusere behovet for statsstøtte til underskuddsbedrifter og til slutt dermed også *spare* det offentlige for utgifter. Benkow kobler denne fortellingen opp mot det første han tok opp i talen, frihet til enkeltindividet, sammen med historiebruken om inflasjon, skattepolitikk og hva hans egen regjering har gjort de siste årene når han sier at det ikke er «*snevre privatøkonomiske hensyn fra en svunnen tid som gjør skattelettelse nødvendige*», men at det skyldes nasjonale hensyn og ikke minst at skattelettelse vil være «*et klart eksempel på at enkeltmenneskets og fellesskapets interesser faller sammen*». Historiebruken i økonomidelen av talen avsluttes med å se fremover, i en hypotetisk fremtid dersom Høyres politikk blir vedtatt. Heller enn den historisk garanterte feilslåtte politikken vil Høyre innføre sin ideologisk sikre politikk. Det er også verdt å merke seg at Benkow i fremsnakk av sin egen politikk ikke viser til noe konkret, eller noen form for praktisk historiebruk, bortsett fra en kort kommentar om at «*dynamikken har likevel virket både i Japan og Sveits og under Kennedy i USA*».

Den diakrone rammen for historiebruken strekker seg med få unntak til siste halvår av 1970-tallet og frem til talens fremførelse. Historiebruken hos Benkow later til å ha to klare formål; *hvordan* situasjonen er, og *hvorfor* den har blitt sånn. Hvordan er som regel gjennom politiske vedtak fra Arbeiderpartiet og ofte en konkret og praktisk forklaring, mens hvorfor er mer ideologisk forankret og gir gjerne en forklaring på hvordan. Gjennom historiebruken

forteller Benkow en historie om en skakkjørt økonomi som Arbeiderpartiet har forårsaket, men som Høyre enkelt kan (og skal) ordne opp i.

Sammenligningen mellom Høyre-regjeringen og Arbeiderpartiet fortsetter også når Benkow skal gå gjennom hva regjeringen har fått til siden valget. Først presenterer han angrep som har kommet fra Arbeiderpartiet mot Høyre om at de «*angriper fundamentene i velferdsstaten*», før Benkow lister opp en rekke poster hvor de offentlige utgiftene har økt under Høyre-regjeringen. Barnetrygd, tiltak for funksjonshemmede, pensjonsutgifter og hjemmehjelp er noen av postene Benkow presenterer hvor utgiftene er høyere enn under Arbeiderparti-regjeringen. Referansepunktet i historiebruken er eksternt; det er Arbeiderpartiets politikk som er utgangspunktet og settes opp mot Høyres politikk. På tross av denne sammenligningsøvelsen fra Benkow er allikevel hans og Høyres budskap i velferdsdebatten at det ikke nytter å bare kaste penger på det; den må videreutvikles. Denne dissonansen kommer også til uttrykk i hvordan historien brukes. I den korte og praktiske historiebruken fremstilles *mer pengebruk* som en seier for Høyre, mens når Benkow beveger seg på et mer overordnet nivå og tar for seg det ideologiske rundt velferdsstaten så argumenterer han for det motsatte, nemlig redusert forbruk. Et liknende skille kan vi også se i hvordan historie i nær fortid brukes for å sammenligne fortid med nåtid, mens den ideologiske utfordrer forventningshorisonten med å stille kritiske spørsmål til kostnadsnivået og hva det vil bety for økonomien fremover. Her er historiebrukens funksjon sentral. I det første eksempelet, med den praktiske historiebruken, er formålet å svare ut et angrep på Arbeiderpartiet og samtidig vise at de er bedre enn Arbeiderpartiet – også på å føre Arbeiderpartipolitikk. I det andre eksempelet, med den ideologiske historiebruken, er formålet heller å bygge opp under det samme narrative som Benkow har brukt resten av talen på, nemlig at staten skal beholde mindre av pengene slik at individene selv skal kunne velge hva de vil bruke penger på.

Mot slutten av talen utvider Benkow rammene for talen sin. Han begynner med å referere til 60-tallet som «*gylne*» og 70-tallet som «*urolige og forvirrende*» før han på oppløftende vis beskriver tilpasningsevnen og evnen til problemløsning som finnes når han sier at «*Vi glemmer at de frie, vestlige samfunnene kan løse nesten hvilket som helst problem de først ønsker å gå til felts mot*». Etter å gjentatte ganger ha slått fast den økonomiske uroen og

usikkerheten regjeringen har arvet etter regjeringen appellerer Benkow til forventningshorisonten når han viser til tidligere vanskeligheter som har blitt overvunnet. Det samme er også kjernen i avslutningen, hvor han slår fast at «*Høyre-regjeringen er jo ikke satt til å våke over noen etterlattsuksess*», men heller «*til å rette opp det som er galt, til å gjennomføre nødvendige reformer*». Benkow gjentar mantraet om at Høyre er ansvarlige, og skal «*ikke gjøre det som er kortsiktig populært, men det som er langsiktig nødvendig for Norge*».

Historiebruken i Benkows tale preges av nyvunnet regjeringsmakt. Heller enn å kritisere Arbeiderpartiets politikk kritiserer han *resultatene* deres etter mange års styring, og heller enn å være pessimistisk om fremtiden levner han et håp om at Høyre kan ordne opp – omstendighetene til tross. Stort sett gjøres dette gjennom mer frihet til enkeltmennesker og bedrifter, en gjennomgående løsning for mange av utfordringene Benkow løfter frem. Referansepunktet han bruker er ofte Arbeiderpartiet eller andre eksterne faktorer, og kun unntaksvis tar han utgangspunkt i Høyre eller seg selv. Som regel presenteres også denne løsningen som et svar på Arbeiderpartiets resultater eller politikk. Historiebruken er ikke personlig, men heller formell. Ordet «jeg» er kun brukt én gang i løpet av talen, og da uten at det kommer en personlig beretning etterpå. Denne måten å henvise til fortiden på, med distanse og en påtatt objektivitet, gir inntrykk av en nøytralitet som igjen gir Benkow større troverdighet i historiebruken sin – både når han redegjør for det fortidige, men også når han anvender dette for å utfordre fremtidshorisonten.

Oppsummering

De to talene har til felles at det er lite historiebruk, og få henvisninger til fortiden. I stedet er det to taler som snakker mye i presens, og hvordan de opplever situasjonen slik den er *akkurat nå*. I den grad de henviser til fortiden og bruker historien for å få frem og underbygge sin politikk så er det hos begge to ofte gjennom eksterne referansepunkt. Både Benkow og Brundtland henviser til andre for å verifisere sin egen fortolkning av for- eller nåtiden. Når begge to henviser til Nordli er det allikevel to litt ulike referansepunkter; for Benkow så er det jo åpenbart et eksternt referansepunkt å vise til en tidligere Arbeiderpartipolitiker, mens det for Brundtland ligger helt i grenseland på å være personlig

historie forskjøvet. Selv om de bruker Nordli som referansepunkt, er det allikevel forskjell i hva slags historiebruk de knytter ham til. For Brundtlands del så bruker hun Nordli, og andre tidligere Arbeiderpartipolitikere, nærmest for å minne tilhørerne på det Arbeiderpartiet har fått til tidligere. Det er en ideologisk historiebruk, hvor hun løfter frem store tanker og ideer – og hvor referansepunktet med Nordli er for å knytte denne ideologiske politikken til noe praktisk og konkret. Det er en politikk Nordli med flere faktisk *har* gjennomført. Med den forståelsen kan man også argumentere for at det er et preg av praktisk historiebruk i anvendelsen, all den tid selve referansepunktet også er en slags legemliggjørelse av en idé, men i konteksten av resonnetet hennes og hvordan Brundtland knytter ham opp til Arbeiderpartiets overordnet mål er det allikevel riktigere å beskrive historiebruken som ideologisk.

Benkows referanse til Nordli er også i en gråsoner, men av andre grunner. I økonomi-delen av talen til Benkow har han et langt resonnet som er tydelig bygd opp, og hvor Nordli-referansen er en av ingrediensene. Han begynner med en problematisering av Arbeiderpartiets økonomiske ideologi, før han gjennom praktisk historiebruk viser konsekvensene av den og at den slo feil. Deretter trekker han frem et Nordli-sitat for å understreke dette enda en gang. Altså bruker han Nordli for å underbygge den praktiske historiebruken, som igjen er et ledd i et større poeng med en ideologisk historiebruk i bunn. Eksempelet til Benkow fortsetter ved at han først lanserer Høyres alternativer, før han kobler disse opp til narrativet han har bygd gjennom talen om frihet til enkeltmennesket og til slutt snører dette sammen når han ser inn i en hypotetisk fremtid hvor denne politikken har utspilt seg.

Et interessant trekk ved begge talerne er at de viser til utviklingen i andre land for å underbygge historiebruken sin. Brundtland når hun henviser til Thatcher som en ideologisk reinkarnasjon av årsaken til «*de harde 30-årene*» og videre knytter henne til Høyre, og Benkow når han trekker frem Japan, Sveits og USA som anekdotiske sannhetsvitner for Høyres økonomiske politikk.

Begge de to talerne blander den ideologiske og praktiske historiebruken, både gjennom å bake den inn i større resonnet og gjennom å viske ut linjene ved bruken av

referansepunkt. Ved et tilfelle har allikevel Brundtland en mye tydeligere personlig historiebruk, og det er når hun refererer til et møte med velgere i Telemark og Agderfylkene. Dette skjer ikke hos Benkow, som kun bruker «jeg» en gang i løpet av hele talen.

Et annet sted hvor de to tydelig skiller seg fra hverandre er bruken av historiske traumer. Mens Brundtland flere ganger refererer til 1930-tallet, andre verdenskrig og gjenoppbyggingen etter krigen blir det ikke nevnt med et ord av Benkow. Faktisk er det meste av Brundtlands historiebruk knyttet opp til dette, på den ene eller andre måten. Ofte er det oppbyggingen av landet som er referansepunktet og det Brundtland forsøker å knytte Arbeiderpartiet og politikken hennes opp til. Men samtidig som hun forsøker å dra parallellene mellom dagens situasjon til den 30-40 år tidligere for å sementere at Arbeiderpartiet gjorde en fremragende jobb den gangen, er det også med på å senke forventningene for de nærmeste årene – og det er en øvelse de begge to bedriver i sine taler. Brundtland gjør det gjentatte ganger, både eksplisitt og mer mellom linjene som når hun refererer tilbake til krigen. Benkow gjør det samme, men han gjør det med utgangspunkt i dagens situasjon og det uføre Arbeiderpartiet har ført økonomien inn i.

Dette er også den fortellingen Benkow ønsker å fortelle med sin historiebruk; at nå er alt bønn i bøtta fordi Arbeiderpartiet har ødelagt økonomien, men at Høyre er rette parti for å rette opp igjen. Året før var også Brundtlands fortelling veldig lik. Da var det at Arbeiderpartiet har vist seg sterke i krisetider før, og at de er det eneste trygge valget slik forholdene er nå.

Kun unntaksvis er bruksområdet for historiebruken fremtiden, langt oftere blir den brukt for å forklare eller understreke et inntrykk eller mening om noe *i dag*. I den grad historiebruken er praktisk så stanser den senest i nåtid, gjerne før, mens den ideologiske historiebruken får lov til å flyte litt mer over grensene – selv om også den tidvis har klare avgrensninger diakront. Det er kun på slutten av talen at de begge to ser fremover, men da uten noen særlig annen historisk basis enn narrativet om hvem deres parti er, på bakgrunn av hvem de var, med utgangspunkt i historiebruk.

2020-tallet

Etter åtte år med rødgrønn regjering vant Erna Solberg regjeringsmakten i 2013 og dannet en borgerlig regjering som styrte frem til 2021. Innen landsmøtetalene under ble holdt hadde Solberg allerede rukket å bli Høyres lengstsittende statsminister noen gang, og ledet den lengstsittende borgerlige regjeringen noen gang.

Kvinnefrigjøringen skjøt som tidligere beskrevet fart på 70- og 80-tallet, men har fortsatt siden. Fra 55% av kvinner yrkesaktive i 1980, er samme tallet i 2021 hele 69%. Det samme tallet for menn har sunket fra 79% til 75% gjennom samme periode (Statistisk sentralbyrå, 2022). Samtidig har det skjedd en sosial revolusjon gjennom teknologisk utvikling, og fremveksten av Internett og de siste årene sosiale medier som har endret måten vi kommuniserer, innhenter informasjon og arbeider på. Det samme gjelder politiske partier, hvor tilstedeværelse og innhold på sosiale medier er vel så viktige som presseoppslag tradisjonelt har vært – særlig i valgkampen. Sammenlignet med 1980-tallet står også enkeltmenneskenes frihet sterkere, befolkningen har blitt mer liberale i spørsmål om homofili og abort, og samfunnet er mye mer sekulært (Jensen, 2020, s. 62). Innvandring har også gjort samfunnet mindre homogent enn det var førti år tidligere, med flere flerkulturelle uttrykk som en ny norm.

Tidlig i 2020 ble Norge rammet av koronapandemien, som tross strenge smitteverntiltak tok livet av over 1000 mennesker innen årets utgang (Tjernshaugen, Hiis, Bernt, Braut, & Bahu, 2022). For å begrense spredningen stengte regjeringen i mars 2020 skoler, barnehager og forbød samling av folkemengder. Selv om graden av nedstenging og hvilke næringer og sektorer som ble rammet varierte gjennom året fikk det store økonomiske konsekvenser for samfunnet. For å kompensere tapte inntekter og hindre langvarige konsekvenser for bedrifter og næringer som ble rammet av nedstenginger og begrensninger satte regjeringen av betydelige summer til støtteordninger for å holde dem flytende. På tross av bred politisk enighet om nedstenging av Norge og innføringen av strenge smittevernregler ble det politisk diskusjon rundt noen av vedtakene. Regjeringen fikk kritikk for permitteringsordningen og hvor lenge en bedrift kunne permittere før de måtte si opp ansatte, manglende krav til utbyttestopp for krisestøtten og hvordan den ble fordelt mellom bransjer og bedrifter.

I tiåret forut for landsmøtetale har klima- og miljøpolitikken vært i en særskilt posisjon som den viktigste politiske saken for de fleste partiene. Flere rapporter fra FNs klimapanel har advart mot global oppvarming og behovet for å kutte dramatiske i Co2-utslipp for å snu trenden. Et resultat av dette er at Norge har forpliktet seg til å kutte minst 50% av sine utslipp fra 1990-nivå innen 2030 (Den Norske Regjering, 2021). Samtidig har klima- og miljøsaken også det siste tiåret vært en av de viktigste sakene for velgerne inn mot stortingsvalg (Livgard, 2019).

Det siste året har koronapandemien gjort at mange yrkesaktive har blitt permitterte, og samtidig har den i utgangspunktet lave andelen arbeidsledige økt (NAV, 2022) og har vært utgangspunkt for en politisk debatt om hva som er de rette tiltakene for å skape nye arbeidsplasser, og få folk tilbake i jobb igjen.

Arbeiderpartiet 2021

Støre begynner sin landsmøtetale med et budskap om at man må se fremover og skape en trygg hverdag etter pandemien, før han deler noen tanker om hva pandemien har ført til det siste året. Tankene Støre deler er tydelig ideologisk forankret, og historiebruken hans er naturligvis også preget av dette med uttalelser som at *«ingen klarer seg uten fellesskap»* og *«det siste året har gjort alvor i kampen mot forskjells-Norge enda større»*. Nettopp denne formaning om mer fellesskap og rettferdighet går igjen i talen, og drøftes mer nedenfor. Støre fortsetter å snakke i fortid, og om hva som har hendt det siste året. Han slår på bakgrunn av dette fast at *«samfunnet vårt [er] mer urettferdig»* som en oppsummering på perioden, men lanserer også raskt Arbeiderpartiets alternativ om at *«det er vanlige folks tur her i landet»*. Like etter trekker han frem typiske arbeiderklasseyrker og knytter deres oppgaver opp mot pandemien, og argumenterer for at regjeringens politikk og håndtering av pandemien har skapt en dårlig situasjon for dem. Denne praktiske historiebruken fortsetter Støre med når han like etter kommer med kritikk mot de borgerlige partiene. Etter hans påstand om at *«Høyrepartiene har vist sitt sanne ansikt»* følger han opp med konkrete forslag som regjeringen sa nei til, som *«krav om at krisepenger bare skal gå til seriøse bedrifter»*, *«bonusnekt og utbyttefrys for bedrifter som får krisehjelp»* og *«feriepenger til arbeidsledige»*. Selv om Støre i historiebruken i begynnelsen av talen har orientert seg rundt

pandemien har han allikevel brukt det som et referansepunkt for å presentere ideologisk forankret verdipolitikk som «fellesskap» og «rettferdighet». I vendingen til den praktiske historiebruken bygger Støre opp historiebruken; først tar han for seg den økonomiske politikken ført de siste 12 månedene som i hovedsak gjelder pandemien. Han trekker frem de eksemplene ovenfor som bevis for at høyrepolitikken har svart dårlig på pandemiens utfordringer før han igjen løfter det opp til et spørsmål om ideologi når han tilføyer «*Og hver gang og ved hver anledning: Et helhjertet ja til kutt i formueskatten – til tross for at aksjekursene har nådd nye høyder under denne krisen*». Etter dette går Støre ytterligere tilbake og sier at det «*begynte jo allerede høsten 2014 med mindre formueskatt for de rikeste, betalt for med kutt i trygden til uføre med barn*» før han ramser opp en rekke kutt i velferdstjenester Høyre-regjeringen har innført i løpet av sine to perioder.

Det er en rød tråd i Støres historiebruk, og hvordan han bygger opp resonnementene sine gjennom fortidige henvisninger. Fra en generell subjektiv realitetsorientering til mer ideologisk historiebruk som blir stadfestet av praktisk historiebruk, alt sammen knyttet til resonnementene Støre gjør helt i starten av talen. Disse eksemplene og den praktiske historiebruken fungerer som en historisk bekreftelse både på den generelle påstanden om at de har vist sitt sanne ansikt, men også et narrativ om at Høyre ikke prioriterer «vanlige folk» i sin politikk, som på den andre siden er Arbeiderpartiets slagord som også blir brukt mye i talen.

I tillegg til den personlige historiebruken har Støre i starten en ideologisk historiebruk. Han bruker store ideologisk forankret ord når han beskriver samfunnet slik det har utviklet seg, og ikke minst når han bruker det som springbrett for å forklare hva slag samfunn han og Arbeiderpartiet i stedet vil bygge. Han knytter det fortidige direkte opp til Arbeiderpartiets visjoner for fremtiden og sier «*Det er det jeg vil snakke om i dag – hvordan Arbeiderpartiet vil gjøre samfunnet vårt mer rettferdig*», og presenterer hans og Arbeiderpartiets politikk og løsninger som et motbilde til politikken ført av Solberg-regjeringen. Selv om han ikke nevner Solberg ved navn retter han allikevel en implisitt kritikk mot regjeringens håndtering av pandemien, med konsekvensene den har medført.

Støre veksler mellom praktisk og ideologisk historiebruk for å bygge narrativet om at høyrepolitikken som har blitt ført de siste årene er ideologisk forankret, og kun tjener de som er rike på bekostning av arbeidsledige, uføre, syke eller «*vanlige familier*». I oppbyggingen av dette narrativet bruker han ikke eksempler eller personlig historie, men refererer til konkrete politiske vedtak, og fremstår dermed mer nøytral og troverdig. Etter å ha etablert dette narrativet, og skapt et inntrykk av hva slags politikk som har blitt ført de siste årene presenterer han Arbeiderpartiets alternative politikk, og hvordan det ville hatt en annen, og bedre, effekt på situasjonen. Den første delen av Støres tale handler om å skape en felles forståelse av hvor vi er, hvilken politikk som har blitt ført og tidvis konsekvensene av den, mens Støre og Arbeiderpartiets alternativ kan gi en annen fremtid.

For å bygge troverdighet rundt Arbeiderpartiets styringsdyktighet og evne til å «rydde opp» etter Høyre viser Støre til 80- og 90-tallet når han sier at «*Vi ryddet opp etter Høyre og jappefesten på 80-tallet. Solidaritetsalternativet fikk folk tilbake på jobb på 90-tallet. Vi styrte landet trygt gjennom finanskrisen*». Her drar ikke bare Støre paralleller til Arbeiderpartiets styring på 80- og 90-tallet, men undergraver samtidig høyresidens politikk i dag med å sette den i bås med politikken som ble ført under «jappetiden», og som endte med et økonomisk krasj. I motsetning til krasjet etter jappetiden viser Støre til det han mener er Arbeiderpartiets trygge styring under finanskrisen i 2008. Historiebruken går langt tilbake i tid, og bruker i likhet med tidligere Høyres politikk som referansepunkt for både kritikk og i neste omgang det Bøe omtalte som motbilde; at en gjør det motsatte av noe. Høyrepolitikken er det onde, mens Arbeiderpartiets politikk er det gode. Denne dikotomien er utgangspunktet for narrativet han forsøker å skape gjennom historiebruken.

I tillegg til denne sammenlignende formen for historiebruk, hvor Arbeiderpartiet og Høyre måles opp mot hverandre både ideologisk og gjennom praktisk politikk benytter også Støre flittig en mer personlig historiebruk. Når han snakker om å få ungdom i arbeid sier han at «*Jeg har de siste årene møtt mange unge mennesker som har mistet, eller er i ferd med å miste, troen på at en jobb, en fast jobb, en hel stilling, er noe de kan få noen gang*». Støre viser at han deler deres bekymring, og at han er opptatt av problemstillingen. Dette understreker han noen sekunder senere i talen når han henviser til en film som ble vist tidligere på landsmøtet om en helsefagarbeider og sier «*Jeg spurte ham nylig: Hva drømmer*

du om? Vet dere hva han svarte? En hel stilling. En fast jobb. Det er drømmen!». Her bruker Støre den personlige historien til helsefagarbeideren for å understreke det han tidligere har gjentatt flere ganger, nemlig slagordet «*Trygt arbeid til alle er jobb nummer én*» i motsetning til konsekvensene av Høyres politikk som han tidligere har argumentert for at fører til «*mer midlertidighet*» og «*slapp innsats for flere heltidsstillinger*». Oppgaven har redegjort for noen av trekkene ved denne formen for personlig historiebruk tidligere. Den er vanskelig å ettergå med de styrker og svakheter det innebærer, og den knytter fortelleren tettere til historiebruken som en aktør i det fortidige som refereres. At Støre knytter seg selv til disse menneskene gir deres krav politisk legitimitet, men det gir også Støre en folkelighet gjennom å vise at han tar bekymringene deres på alvor.

Støre bygger videre på denne historiebruken når han like etterpå sier «*Norge var best i verden på å få folk i jobb. Det er vi ikke lenger. Vi har de siste årene falt som en stein på den lista.*» og med dette ikke bare understreker at Arbeiderpartiet historisk har levert på valgløftet sitt ved tidligere anledninger, men også at det er under Høyre-regjeringen at det har gått nedover. Helsefagarbeiderens drøm oversettes til en drøm om Arbeiderpartiet ved makten. Ved å referere til en *liste* gir Støre også historiebruken sin troverdighet, gjennom å vise at dette ikke er hans subjektive oppfatning, men tvert i mot noe som kan bekreftes uavhengig av ham.

Romantiseringen av Norge når Arbeiderpartiet hadde regjeringsmakt kommer også til uttrykk når Støre refererer til 1970-tallet i anledning distriktpolitikk og sier «*Ikke siden 70-tallet har vi rustet opp hele politikken med et så våkent øye for hva som skaper gode liv i hele landet, by og bygd*». Referansen til 70-tallet handler i dette tilfellet om utvikling av Arbeiderpartiets politikk og er myntet på landsmøtet, men samtidig så var 1970-tallet også et godt tiår for Arbeiderpartiet med Bratteli og Nordli som statsministre for Arbeiderpartiet store deler av perioden. Støre sier lite om *hva* denne nye politikken er, men er opptatt av å gi den bred forankring; både geografisk, politisk og historisk. Igjen tar Støre utgangspunkt i Arbeiderpartiets historie som en politisk mal for fremtiden, med et intern referansepunkt.

Etter å ha snakket mye om klimapolitikk, hvor Støre hele tiden snakker i nå- eller fremtid og ikke ser tilbake trekker han på slutten frem den da nylig avdøde LO-lederen Hans Christian

Gabrielsen og hans engasjement for en rettferdig klimapolitikk. Støre trekker fram Gabrielsens bakgrunn, men sier også at «[...] visste han at vi og LO måtte finne våre egne svar på klimakrisen; svar som vanlige folk kan tro på, svar som er rettferdige, svar som trygger arbeidsplasser». Her gjør Støre samme grep som vi har sett tidligere, han bruker noen andres personlige historie for å underbygge Arbeiderpartiets politikk. Det er Gabrielsens klimapolitikk og hans ønske om «svar som vanlige folk kan tro på» som vektlegges, og Støres egne ambisjoner trekkes ned til et ønske om «å hedre Hans-Christian [gjennom å] leve opp til det han stod for». Dette er også en historiebruk som er vanskelig å angripe. Ikke bare fordi den er personlig, men fordi det er en historiebruk knyttet til en nylig avdød person. Den ideologiske historiebruken hilser også tilbake til talens røde tråd om «trygge arbeidsplasser» og «vanlige folk» selv om utgangspunktet for den er klimakrisen.

Avslutningsvis finner Støre tilbake til de samme verdiene han startet talen med, om vendepunktet etter pandemien med mer rettferdighet og en normal hverdag. Han taler fortsatt om store tema som trygghet, velferd og fellesskap – men frem i tid. Disse store verdiene knytter han til Thorhild, en dame som blir presentert på film, og Støre bruker igjen noen andres historie som utgangspunkt for en ideologisk historiebruk når han sier at «*Det beste regjeringalternativet for å virkelig leve opp til Torhilds bønn er en rødgrønn regjering*». Han følger opp med mer ideologi og lister opp en rekke grunner for hvorfor Norge bør få ny regjering, blant annet gjennom å vise til resultatene den rødgrønne regjeringen fikk til sist gang med «*det ble skapt 300.000 nye arbeidsplasser, to av tre i privat sektor*» og «*Vi satte vanlige folk først*». Disse eksemplene på praktisk historiebruk føyer seg inn i rekken over resultater den rødgrønne regjeringen fikk til når de styrte åtte år tidligere, og blir brukt som historiske bevis for de etterfølgende løftene om at en ny rødgrønn regjering kan «*få forskjellene ned*», «*skape trygge arbeidsplasser*» og «*nå Norges klimamål*». Igjen sørger Støre for at historiebruken ikke står for seg selv, men har et bruksområde i fremtiden.

Den personlige historiebruken kommer til uttrykk på to måter; gjennom egenopplevde erfaringer, og gjennom referanse til andre menneskers opplevelser og erfaringer. I masteroppgaven til Furlund, som omtalt tidligere i oppgaven, argumenterer hun for at den viktigste historiebruken hos McCain og Obama i presidentvalgkampen var den *personlige*

historien fordi den fyller to viktige funksjoner. For det første bygger den opp karakteren til fortelleren den omhandler og tilfører fortelleren styrker og verdier. Det andre er at den er vanskelig å motsi, fordi det ofte er fortelleren som har erfart det som fortelles om. Når Støre gjentatte ganger viser til andre menneskers personlige historier, enten via film, sitat eller gjenfortelling, er dette også en form for personlig historiebruk, selv om det ikke er fortellerens egen karakter det handler om. Målet deres er å bygge opp politikken, ikke seg selv.

Avslutningsvis er det noen trekk som går igjen i Støres historiebruk. Det første trekket er «oppskriften» han bruker som har blitt løftet tidligere i analysen, hvor han definerer et problem, påpeker hvordan det oppstod, knytter det til Høyre, presenterer sin løsning og gjerne knytter løsningen igjen til noe fortidig. Samtidig med denne praktiske tilnærmingen til politikken er Støre veldig ideologisk i historiebruken sin, men ikke nødvendigvis ved at han refererer langt bak i tid eller er så internasjonalt orientert, men heller i hvordan han bruker ideologisk ladete begreper som *velferd*, *trygghet*, *solidaritet* eller *felleskap* for å begrunne politiske standpunkt. Det er heller ikke noe vanntett skott for Støre mellom ideologisk og praktisk historiebruk, i stedet er de utfyllende og tjener hver sin funksjon i fortellingene hans. Denne konsekvente begrepsbruken i fortidige referanser bygger opp under narrativet om Arbeiderpartiet og Støre som et varmt parti opptatt av medmennesker og opplevelsene deres. Et tredje, og siste, trekk er den utstrakte bruken av personlig historie, både når han refererer til egne erfaringer, men også når han opererer som et medium for andres personlige erfaringer. Støre tar et eksternt referansepunkt og gjør det personlig gjennom å fortelle som om han er en del av historien, heller enn å vise til en historie noen andre har fortalt.

Høyre 2021

Solberg starter talen sin med å adressere koronapandemien, som fortsatt pågår. Gjennom metaforer til våren beskriver hun hvordan også samfunnet sakte, men sikkert åpner opp igjen. Det er en fremtidsoptimisme i metaforene, også det som finnes av fortidige referanser som «*Snø og kulde holder ikke lenger tilbake livet som har ligget i dvale*». Med gjenåpningen som bakteppe tar Solberg for seg hvordan håndteringen har vært det siste året, og begynner

med en forsiktig selvkritikk når hun sier at «*Mye kunne vært bedre, men resultatene taler for seg*». Resultatene Solberg refererer til presenterer hun like etterpå, når hun sammenligner konsekvensene og utfallet av pandemien i Norge med Danmark og Sverige og slår fast at «*En tredel mistet livet sammenlignet med Danmark. En tidel sammenlignet med Sverige*». Dette bruker hun igjen som et historisk bevis for den følgende påstanden om at «*Vi har lykkes bedre med å beskytte våre eldre og sårbare enn de aller fleste andre land*». Solberg tilkjennegir først at det siste året har vært vanskelig, før hun gjennom å vise til hvordan det siste året har vært andre steder forteller hvor mye verre det *kunne* vært, og at Høyre og regjeringen har styrt Norge på en trygg og god måte under krevende omstendigheter. Historiebruken i åpningen av talen er simpel, men effektiv. Hun bruker et historisk traume, som knapt nok har rukket å bli historisk, som grunnlag for en praktisk historiebruk hvor hun sammenligner Norges pandemihåndtering med andre land – hvor de andre landene blir referansepunktet. Fortellingens bruksområde er nåtid; å stadfeste at pandemihåndteringen i Norge det siste året har vært god. Solberg velger å ikke bruke dette til å se fremover, men tar heller stadige tilbakeblikk hvor hun uttrykker sympati og bekymring for at «*Flere har blitt ensomme*.» og at det har «*[...] ført til psykiske problemer*». Ved å selv lansere disse problemene som har oppstått i fortid legger hun både opp til saker hun og Høyre kan komme med løsninger på, men historiebruken knytter dem også opp til koronapandemien og på den måten kan hun problematisere den nære og praktiske fortiden uten at det går ut over troverdigheten til Høyre og styringsevne hennes.

Løsningen på noen av utfordringene Solberg peker på i kjølvannet korona-pandemien er ikke politisk, men heller en moralsk oppfordring om inkludering og at man sammen skal jobbe for å hindre utenforskap. Hun refererer til tidligere partileder i Høyre Jo Benkow og siterer ham på «*Jeg velger Høyre, fordi det er det partiet som best sikrer meg retten til å være annerledes*» for å vise at Høyre *alltid* har vært det politiske partiet for de som ønsker frihet til å være den man vil. Solberg knytter seg til Benkows politiske prosjekt om frihet til enkeltmenneske gjennom det forskjøvnne personlige referansepunktet, og bygger opp under Solbergs forsvar for inkludering, fokus på mental helse, frihet til å være seg selv, mot homofobi og kroppspress som hun problematiserte i kjølvannet av pandemien. Historiebruken forsterker også narrativet om at Høyre *alltid* har kjempet for dette, og med det også erfaringsrommet hos tilhørerne. Det grunnlaget er viktig for Solbergs avslutning på

denne delen av talen hvor hun sier «*La oss huske det og gjøre Jo Benkow stolt. Høyre skal fortsette å kjempe for friheten og retten til å være annerledes*». Her kobler hun på elegant vis det erfaringsrommet hun har brukt starten av talen på å befeste med å knytte gode og moderne verdier til Høyre, samtidig som hun løfter dem inn i forventningshorisonten gjennom å stille Høyre som en garantist for de samme verdiene fremover.

Etter en åpning hvor Solberg har brukt tid på store og mer ideologiske ideer tar hun en mer praktisk tilnærming når hun skal redegjøre for hvordan det har gått for næringslivet utenom pandemien. For å få frem hvor godt det har gått i næringslivet de siste årene begynner Solberg på et overordnet nivå og sier at «*Nye bedrifter skyter til over alt*», før hun konkretiserer ved å trekke frem spesifikke bedrifter og deler egne tanker og erfaringer rundt dem. Om robotbedriften Autostore fra Vindafjord sier hun at «*Da jeg var i Japan besøkte jeg et varehus hvor disse robotene var installert. Da tenkte jeg at hvis du kan selge roboter fra Vindafjord til japanere, da er alt mulig i Norge*». Solberg fortsetter den personlige historiebruken med å vise til en annen bedrift «*Nylig var jeg på digitalt besøk hos Alginor. De jobber med å utnytte tang til mat, landbruk, kjemikalier og mye annet. Bergen Carbon Solutions lager nanofibre fra Co2. Nylig sendte de sin første leveranse til en kunde i Japan*». Gjennom å henvise til spesifikke bedrifter som det har gått bra med de siste årene gir Solberg en troverdighet til sin egen påstand om at næringslivet går bra – tross alt. Den personlige dimensjonen i historiebruken gjør at suksesshistoriene sees i sammenheng med Høyres politiske prosjekt, hvor Solberg gjennom historiebruken skaper et narrativ om at Høyre lager så gode rammer for næringslivet, selv under en pandemi, at de kan selge roboter til Japan. Samtidig refererer Solberg til forholdsvis objektiv informasjon om selskapene, som konsept eller verdi, og gjennom dette styrker troverdigheten rundt resonnetet og historiebruken i sin helhet. Eksempelet med miljøteknologien knyttes direkte opp mot regjeringens klimapolitikk når Solberg like etterpå sier at «*I klimaplanen regjeringen har laget tar vi markedet i bruk i kampen mot farlige klimaendringer*», og med dette løfter frem resultatene næringslivet har hatt under Høyre-regjeringen som løsningen på nå- og fremtidens største politiske utfordring. Budskapet er at Høyres politikk fungerer, og besøkene Solberg har gjort fungerer som anekdotiske bevis på dette.

Referansepunktene i Solbergs tale er ofte interne. Hun henviser til hva regjeringen har gjort, hva Høyre har ment eller hva de har sagt de skal gjøre. Når hun kort tar for seg satsingen på hydrogen er bakgrunnen for politikken landsmøtetalen året i forveien når hun sier «*I landsmøtetalen min i fjor varslet jeg en storsatsing på hydrogen fremover. Etter det har vi sett en veldig satsing på hydrogen fra næringslivet*». Det samme gjør Solberg like før, etter å ha snakket om omstilling i arbeidslivet og sier at «*Vi skal stå ved vårt løfte fra kompetansereformen: Ingen skal gå ut på dato i vårt arbeidsliv*». Høyres landsmøtevedtak og Solbergs tidligere løfter brukes som referansepunkt for den politikken som skal føres videre, heller enn oppskriften vi så tidligere i talen hvor hun først illustrerer et problem som så løses med Høyres politikk. Det er mulig for å argumentere for at det ligger en politisk problemstilling i form av klimautfordringer og utenforskap i uttalelsene i seg selv, men hun går bort fra en mer konkret og tydelig historiebruk som identifiserer utfordringene som må løses, og ikke bare kommer med løsningen fordi de har et tidligere vedtak som sier det.

Solbergs resonnement hvor hun knytter koronapandemien til næringslivet, og videre til miljøplanen og en videre satsing på hydrogen er et godt eksempel på et særpreg i historiebruken til Solberg, som følger et mønster. Først løfter hun frem en problemstilling eller en utfordring og sørger for å knytte det til noe utenfor hva man kan forvente at Høyre skal håndtere i forkant, som koronapandemien eller klimakrisen. Dette problemet har oppstått i fortiden, og hun bruker fortidige eksempler når hun presenterer det. Etter at problemstillingen er presentert og «skylden» er plassert forteller hun hvordan det kommer til uttrykk i praktisk politikk. Deretter forteller hun hvordan Høyre skal løse dette, før hun enten presenterer løsninger de allerede har igangsatt eller skal igangsette. Gjennom denne formelen for historiebruk eksisterer både løsningen og problemet både i fortid og nåtid, men Solberg skaper et inntrykk av at hun er på ballen og allerede har levert. Samtidig bekrefter det også at politikken regjeringen har ført tidligere har vært riktig, og fortsatt vil være det. Bruksområdet for historiebruken ligger, med andre ord, i fremtiden hvor denne vellykkede politikken skal videreføres.

I tredje del av talen tar Solberg for seg utdanningssektoren, og innleder med å vise til tidligere reformer og politikere fra Høyre. «*Høyre leverte Kunnskapsløftet da Kristin Clemet var kunnskapsminister. Lærerløftet da Torbjørn var kunnskapsminister. Satsingen på tidlig*

innsats og fagfornyelsen da Jan Tore var kunnskapsminister». Gjennom å ta opp tidligere gjennomslag og store reformer levert på feltet bygger Solberg opp en autoritet på egne og Høyres vegne i kunnskapspolitikken. Reformene levert av Høyre har vært styrende for hvordan skolene har utviklet seg det siste tiåret, og gjennom historiebruken til Solberg understreker hun innflytelsen Høyre har hatt. Denne autoriteten bruker hun når hun i samme omgang sier «*Men hvis elevene skal lære, så må de jo først møte opp*», og forsvarer fraværsgrensa som ble innført i 2016, og har skapt mye politisk debatt.

I utdanningsdelen av talen ser vi også det samme mønsteret i historiebruk. Først slår Solberg fast at fraværsgrensa er bra, og at 4 000 flere ungdommer har fullført videregående skole hvert år på grunn av denne. På tross av dette fortsetter Solberg med å problematisere at «*en av fem ikke fullfører [videregående skole]*». Det er ikke utenfor Høyres kontroll, men allikevel et stort problem uten noen åpenbar løsning, og Høyre har vist at de allerede har tatt grep som har gitt resultater. Løsningen, slik Solberg presenterer den, er «*en helhetlig ungdomsskolereform*», «*oppfølgingsplikt for skolen ved fravær*» og et «*farvel til A4-skolen*», underforstått at Benkows frihet til enkeltmennesket skal bli mer sentral i skolen. Selv om Solberg i dette eksempelet ikke er like eksplisitt i sine henvisninger til det fortidige ligger det implisitt at dette er problemer som *har eksistert* og eksisterer i norsk skole i dag. Igjen knytter hun det fortidige problemet med elever som faller ut av skolen til allerede implementerte løsninger som begrunnes gjennom praktisk historiebruk som gir resultater i nåtid, før hun lanserer enda flere løsninger for fremtiden.

Når Solberg skal innlede helsedelen i talen sin følger hun samme oppskrift med å gjenta tidligere løfter som «*Vi sa vi skulle skape pasientens helsetjeneste*» og stadfester i samme setning «*og det har vi gjort*». Solberg trekker frem innføring av pakkeforløpet og fritt behandlingsvalg som viktige politiske tiltak som har blitt gjennomført av regjeringen. Det er også utgangspunktet for resten av historiebruken, som i hovedsak handler om å forsvare disse vedtakene. Etter å ha stadfestet at ventetiden på behandling har økt de siste årene slår Solberg fast at det blir «*den viktigste jobben fremover*», men også at dette skal Høyre få til «*For vi har jo gjort det før*». Hun gir ingen beviser for påstanden om at hun og Høyre har kuttet i ventetiden før, men presenterer likevel løsningen; fritt behandlingsvalg. Som i utdanning- og koronaresonnementene til Solberg referer hun til politiske vedtak Høyre

allerede har gjort, og holder således fortsatt referansepunktet for historiebruken intern, og tidvis personlig.

Gjennom talen har Solberg brukt andre personers personlige historie for å fremheve Høyres politikk, og mot slutten av talen kommer disse enda tettere. Hun trekker først frem en tidligere rusmisbruker, som gjennom fritt behandlingsvalg har blitt rusfri hos Mestringshuset, og i dag selv jobber der for å hjelpe nye pasienter. Samtidig forteller Solberg om hvordan det var moren hans som måtte betale ut av egen lomme for behandlingen før fritt behandlingsvalg, og siterer også gründeren bak klinikken som sier at «Å se foreldre måtte låne penger for å få lagt inn barna. Den følelsen håper jeg aldri å få oppleve igjen». Denne personlige beretningen brukes i neste rekke når Solberg slår fast at «[vi vil] utvide ordningen med fritt behandlingsvalg» og «Valgfriheten skal bli større», og igjen understreker at det er mer av samme medisin som hjelper på sykehuskøene. Videre trekker Solberg frem to personer fra Stovner som har fått seg jobb, og forteller hvor mye det betyr for dem. I begge tilfellene siterer Solberg personene, og gjentar hva de tidligere har fortalt avisene. Dette grepet virkeliggjør eksemplene på en helt annen måte enn dersom Solberg kun skulle snakket om dem. I stedet løfter hun historien deres frem, og gjør den virkelig gjennom å gjenfortelle deres opplevelser og tanker. Ved å referere til de personlige historiene tar hun også et eierskap til dem. Som diskutert tidligere i oppgaven har det ulike funksjoner; det menneskeliggjør politikk, politiserer «hverdagslige» problemer og knytter Solberg som aktør til fortellingene. Samtidig er også disse personlige historiene vanskelige å kritisere, fordi de helt åpenbart er subjektive opplevelser av en situasjon. Gjennom eksemplene hun trekker frem knytter hun praktisk historiebruk i form av gjenfortelling av konkrete opplevelser til den mer ideologiske løsningen med et bruksområde som ligger i fremtiden med uttalelser som tidligere nevnte «Valgfriheten skal bli større» eller «La oss få folk i arbeid igjen».

Gjennom landsmøtetalen viser Solberg også fire korte filmer. Innholdet i disse filmene er ikke en del av analysen, men filmenes *funksjon* er verdt å dvele ved. Filmene viser mennesker i ulike livssituasjoner med forskjellige historier og utfordringer. Felles for dem er at Høyres politikk har løst utfordringen. Mange av dem er også Høyre-medlemmer. På samme måte som når Solberg siterer de som fikk fast jobb, så brukes også historiene som

blir presentert på filmene som sannhetsvitner for at Høyres politikk fungerer. Denne historiebruken skiller seg fra den andre formen for forskjøvet personlig historiebruk som Solberg brukte tidligere i talen når hun refererte til Benkow. Først og fremst fordi historiebruken er forskjellig; når hun siterte Benkow var det i sammenheng med en ideologisk historiebruk, mens filmene og den andre personlige historiebruken viser til konkret og praktisk politikk.

De siste to eksemplene viser også hvordan det ikke nødvendigvis er en sammenheng i referansepunktet og typen historiebruk hos Solberg. Heller enn at praktisk historiebruk har et eksternt referansepunkt eller at historiebruk med bruksområde i fremtiden har en ideologisk basis så følger Solberg en oppskrift hvor historiebruken skal tjene et retorisk poeng. Historiebruken står aldri for seg selv, men er en del av et større resonnement og trekkes gjerne frem igjen flere ganger for å understreke det samme poenget på ulike måter og bygger en kontinuitet som gir inntrykk av at fortid, nåtid og fremtid henger tett sammen og alle er påvirket av Høyres politikk.

Oppsummering

Bakteppet for begge to talene er den pågående koronapandemien, og følgelig er også mye av historiebruken knyttet opp til denne. Solberg starter sin tale med en gjennomgang av hvordan håndteringen det siste året har vært, og bruker Sverige og Danmark som referansepunkt når hun konkluderer med at den har vært god. Støre, på den andre siden, har ikke et like tydelig referansepunkt når han argumenterer for at håndteringen ikke har vært god, men forsøker å bygge oppunder sine subjektive erfaringer gjennom praktisk historiebruk. Selv om koronapandemien jevnlig blir påpekt også hos Solberg er historiebruk med pandemien som referansepunkt mye hyppigere hos Støre, som også i større grad knytter den praktiske historiebruken til ideologi gjennom å bruke pandemien som eksempel. Solberg tar i stedet for seg ulike politikkområder og lar dem stå for seg selv, uten å knytte alt opp mot pandemien, og forsøker heller å knytte dem til en overordnet idé om mer frihet til enkeltmennesket. For Støres del er fortellingen han forsøker å skape delt mellom en kritikk av regjeringen som øker forskjellene mellom folk og Arbeiderpartiet som kan levere velferd, solidaritet og fellesskap for «vanlige folk».

Felles for de to er også hvordan de veksler i bruken mellom praktisk og ideologisk historiebruk i samme resonnement for å bygge opp mot et avsluttende poeng. Det er nyanseforskjeller i hvordan de gjør det, og det varierer delvis i de ulike talene også, men begge to skifter referansepunkt og veksler mellom typen historiebruk for å få frem det politiske poenget best mulig. Ofte, men ikke alltid, bruker de også argumentasjonsrekken sin som utgangspunkt for et fremtidig bruksområde for politikken gjennom historiebruken. Bakover i tid er den diakrone rammen som regel begrenset til umiddelbar fortid, med unntak av Støres referanse til jappetiden og den rødgrønne regjeringen holder han seg stort sett til få år bak i tid, og det samme gjelder Solberg.

Begge to er veldig personlige i talen generelt, men også i historiebruken. De refererer til egne erfaringer, hvordan de oppfatter samfunnet rundt seg og ikke minst hvordan de forstår fortiden. I begge talene er førstepersons personlig pronomen i subjektsform, jeg og vi, mye brukt når de skal referere til fortiden, og når de kommenterer på fortidige hendelser. Både Solberg og Støre to tar utgangspunkt i korte filmsnutter som spilles av inni talen. Disse filmsnuttene inneholder korte historier fra andre mennesker, som både Solberg og Støre så tar utgangspunkt i for å fremme egne løsninger på problemet. I tillegg til dette har begge to referanser til tidligere politikere i samme parti, og bruker sitater fra dem for å låne deres autoritet til sin egen argumentasjon.

Drøfting av funn på tvers av periodene

For å finne et svar på om, og hvordan, historiebruken har endret seg fra 50-tallet og frem til i dag er det nyttig å identifisere ulike typer historiebruk med utgangspunkt i typologien, og se hvordan disse ble brukt i de ulike tiårene.

Historiebruksanalysene over har med utgangspunktet i typologien tydeliggjort noen tendenser i hvordan politikerne bruker historie i sine taler. I dette delkapittelet ser oppgaven litt nærmere på noen av disse tendensene, drøfter mulige årsaker og sammenhenger, og forsøker å besvare noen av spørsmålene som ble løftet i introduksjonen av oppgaven som om det er forskjeller i historiebruken på tvers av partier eller om den endrer seg over tid. I analysekapittelet har det også dukket opp andre interessante momenter som forskjellen på om partiene er i posisjon eller opposisjon eller hvordan ulike typer historiebruk endrer karakter over tid. Analysen gjorde det også mulig å identifisere trekk i begge partiers taler som skiller seg ut for de ulike tiårene. Ut fra typologien som ble lagt til grunn for analysen er det særlig to områder som skiller seg ut; hvordan historien brukes og hvilken historie det er som brukes. Sammenfaller denne endringen med andre tendenser? Og hvordan svarer dette med den tidligere forskningen og teoriene som ble presentert tidligere i oppgaven?

I sine undersøkelser av historiebruk i partiprogrammer fant Bøe at programmene var *mer* ideologiske i mellomkrigstiden enn de var i moderne tid, og som en konsekvens av dette hadde videre diakrone rammer og var mer internasjonalt orienterte i mellomkrigstiden enn i 2005. Hvordan stemmer dette overens med funnene i denne analysen? Vel, dårlig. Tvert imot er *historiebruken mer ideologisk forankret i 2021* enn både 1980 og 1950-årene. Samtidig har både den ideologiske og den praktiske historiebruken endret karakter i løpet av perioden, hvor de begge i 2021, og delvis på 1980-tallet, fungerer som et springbrett for en mer moralsk og ideologisk diskurs. Det gjør de også gjerne i sammenheng med et retorisk poeng som bygges opp over tid, og hvor ulike former for historiebruk knyttes sammen for å understreke et politisk poeng. Historiebruken fikk på 1950-tallet i mye større grad tale for seg selv, mens den utover perioden i stadig større grad spilte en rolle i talen.

Problemstillingen oppgaven har som mål å gi et svar på er *hvordan* historiebruken endrer seg, men for å finne frem til et svar på dette kan det også være nyttig å undersøke *hvorfor* den endrer seg. Dersom forskjellene i historiebruken skyldes forskjell i partikultur over tid så er det en viktig del i å forstå hvordan – fordi da endrer historiebruken seg som en konsekvens av noe annet. Hvorfor historiebruken har endret seg på denne måten, ved å bli mindre uavhengig, er vanskelig å gi et tydelig svar på, men det med utgangspunkt i analysen er det noen årsaker som skiller seg ut. En mulig årsak er at landsmøtets *funksjon* har endret seg, og at åpenheten og pressens tilgang til landsmøtene de senere årene har endret hvordan talerne i større grad har behov for å bygge opp under sine politiske argumenter fordi tilhørerne ikke nødvendigvis deler samme ideologiske overbevisning, og at fortidige henvisninger er en måte å skape et felles referansepunkt på. Fra å være en lukket forsamling for partifeller på 1950-tallet til å bli strømmet på nettaviser og sosiale medier har publikum endret seg betraktelig for talerne, og i stedet for partifeller er mange av dem potensielle velgere.

En andre årsak kan være at de *ytre rammene* har endret seg. Analysen har ganske tydelig slått frem at det var *mer* historiebruk på 1950-tallet og 2021 enn på 1980-tallet. Det kan skyldes nærheten til et historisk traume, og et behov for å bearbeide dette politisk som igjen kommer til uttrykk gjennom historiebruk, og at gjennom å knytte historiebruken til det ideologiske planet så skapes det en kontinuitet og trygghet i politikk i en urolig tid. En tredje årsak kan være partiets rolle og *den politiske historiekulturen* som eksisterer. I analysen har oppgaven forsøkt å kontekstualisere talene, og gi en kort innføring i en del av den rådende historiekulturen, men å gjøre dette på en presis måte i ettertid er tilnærmet umulig, og det er overhengende fare for at denne kontekstualiseringen sett med 40 og 70 år eldre briller blir fulle av anakronismer. Er det dermed umulig å si noe om hvordan situasjonen, de ytre faktorene og partikulturen var? Det er iallfall forsøkt å identifiseres hvordan talerne forholder seg til ytre faktorer i historiebruken, gjennom å se på hvem, om hva og hvordan de referer fortiden.

I tillegg til disse årsakene er det også verdt å nevne det som også ble tatt opp i analysedelen, nemlig talerens posisjon på landsmøtet. Det er allerede fastslått at Hambro hadde en helt annen rolle enn Gerhardsen på 1950-tallet, og dermed er det noe ulike utgangspunkt for

talen som holdes. Det er rimelig å anta at dette også har konsekvenser for historiebruken. Et annet i drøftingen om talerens posisjon er hvorvidt partilederen også er statsminister, eller i Benkows tilfelle at partiet har regjeringsmakt. Arbeiderpartiet i 1949, Høyre i 1982 og Høyre i 2021 har alle regjeringsmakt og begynner sine taler med å henvise til egne løfter og den politikken som har, eller ikke har, blitt gjennomført siden forrige landsmøte eller det siste året. Unntaket er Brundtland i 1981, som ikke gjør dette. En annen forskjell på partiene i og utenfor regjering er hvordan partiene i opposisjon i mye større grad gjennom praktisk historiebruk angriper regjeringspartiene, mens regjeringspartiene er mer ideologiske. Et lite unntak er igjen på 1980-tallet, med Benkow som bruker mye tid på Arbeiderpartiet.

På 1950-tallet er det lite sammenfall i talene. Gerhardsen bruker som regel andre verdenskrig og internasjonale spenninger som referansepunkter i sin historiebruk, mens Hambro i mye større grad henviser til parlamentariske vedtak (gjerne av Arbeiderpartiet) når han ser bakover. Hva kan dette så fortelle oss om historiekultur? Bøes påstand om at «*den politiske konteksten partiene befinner seg i*» er et uttrykk for historiekultur, eller partikultur, konkretiserer dette og muliggjør å isolere noen tendenser. Først og fremst at Arbeiderpartiets historiebevissthet og identitet er sterkt knyttet til andre verdenskrig og oppbyggingen av landet allerede i 1949. Høyres ikke-bruk av det samme traume kan også antyde at de også knytter Arbeiderpartiet tett til oppbyggingen, og derfor velger å utelate det. I stedet fokuserer Hambro veldig på Høyres parlamentariske rolle, hvilket kan være et uttrykk for en helt annen politisk forståelse enn Gerhardsen.

Historiebruksanalysen tydeliggjør hvordan ett av partiene, Arbeiderpartiet, gjennom perioden er konsekvente i sin historiebruk når de gjennom hele perioden gjentatte ganger henviser viktigheten av arbeiderbevegelsen i oppbyggingen etter krigen og senere for utviklingen av velferdsstaten. Samtidig er det også et arbeid for å knytte partiet til arbeiderbevegelsen. Gjennom å løfte frem bevegelsen gjennom alle talene opphøyer de også Arbeiderpartiet til noe annet enn bare et politisk parti, de er snarere en politisk gren av en større bevegelse. Arbeiderpartiet bruker således seg selv som referansepunkt for historiebruken, og sin egen historie både som et historisk sannhetsvitne, men samtidig for å forsterke inntrykket av Arbeiderpartiets instrumentelle rolle i fortiden. Gjennom å skape en felles forståelse for hva Arbeiderpartiet har gjort, og indirekte legge opp til hvem de er,

forsterkes også partikulturen og de felles kulturelle minnene. I teorikapittelet ble Halbwachs og Assmannenes teori om koblingen mellom kultur, minner og historie redegjort for. I lys av denne kan man hevde at Arbeiderpartiets interne referanser i sin historiebruk skaper en historisk forankret identitet hos partiet, og at den identiteten gir partiet en troverdighet når talerne forklarer hvordan Arbeiderpartiet, igjen, skal løse Norge gjennom vanskelige tider. Men hvordan endrer denne historiebruken seg over tid? Først og fremst ved at den ser mer fremover. Gerhardsen bygger, som vist i analysedelen, arbeiderbevegelsens rolle i historien gjennom å referere til fortidige hendelser, og knytter dette til nåtid når han viser til den usikre situasjonen internasjonalt. Brundtland gjør mye av det samme, men hun personifiserer historiebruken mer gjennom å henvise til bestemte personer. I tillegg er Brundtland litt mer fremtidsorientert i sitt narrativ og sin identitetsbygging for partiet – særlig på områder som kvinnepolitikk. Støre fortsetter denne trenden i 2021 med mer personifisering og ved å bruke narrativet og identiteten som blir skapt gjennom historiebruk, og hos Støre begrepsbruk, enda mer eksplisitt til fremtiden.

Historiebruken hos Arbeiderpartiet endrer seg, med andre ord, fra 1950-tallet og frem til i dag i måten de bruker fortidige referanser internt til eget parti, eller personer i eget parti, for å bygge en felles forståelse av fortiden og Arbeiderpartiets rolle der. Den største endringen er hvordan denne felles forståelsen, eller da historiebevisstheten, blir brukt for å stake ut en kurs for fremtiden. Summen av den praktiske historiebruken skaper en historiebevissthet så sterk at narrativet i seg selv blir utgangspunktet for en historiebruk med mål om å påvirke forventningshorisonten.

Den samme utviklingen ser vi konturene av også hos Høyre, men den er ikke like tydelig. Hambro bruker ganske mye tid på å bygge opp et narrativ og en identitet om Høyre som et ansvarlig borgerlig parti, i motsetning til Arbeiderpartiet. Det lykkes han langt på vei med, men omsetter det i liten grad i et fremtidsperspektiv. Det snur litt hos Benkow på 1980-tallet, som også brukte en del tid på Arbeiderpartiet og deres politikk, men i mindre grad bygde opp en identitet og fortelling om hvem Høyre er gjennom sin historiebruk. I den grad han gjorde dette så handlet det om «frihet til enkeltmennesket», men heller ikke dette bruker han i nevneverdig grad for å se fremover. Dette endrer seg dog hos Solberg, som gjennom talen referer endel internt, men holder den diakrone rammen kort. Hun viser ikke

til noen tidligere «storhetstid» slik Arbeiderpartiet gjør i alle sine taler, med unntak av en kort hilsen til Benkow, men refererer allikevel til viktige Høyre-personer de siste årene og hva de har fått til. Hun skaper en identitet av Høyre som et styringsparti som har stått bak mange viktige reformer, og knytter dette eksplisitt opp til hvordan Høyre skal føre politikk fremover.

I Fabers typologi, som ble gjengitt i teorikapittelet, hevder han at historiebruk har en pedagogisk funksjon. I den grad dette er riktig, så er det iallfall i empirien en endring i dette over tid. Når historiebruken på 1950- og delvis 1980-tallet i mindre grad enn i 2021 brukes i et politisk, eller retorisk, poeng så forsvinner også noe av den pedagogiske funksjonen. Hva er så historiebruken på 1950-tallets funksjon? Den er helt lik. Å underbygge en påstand eller som en del av en større fortelling. Forskjellen ligger i hvordan den brukes, og i 2021 inngår den i en mer intrikat retorisk oppbygging hvor ulike former for historiebruk flettes inn for å få frem poenget. Politikere beskyldes gjerne for å gjenta noe flere ganger, og det er noe tilsvarende talerne gjør i 2021 – men de gjentar det gjennom ulik historiebruk og får frem poenget på ulike måter. Dette blir også tydelig med utgangspunkt i typologien til Knutsen, hvor hans retoriske analyse fokuserte på i hvilken grad det ble brukt kontinuiteter og analogier for å påvirke legitimitet, troverdighet eller identitet. Funnene i oppgavens analysedel tyder på at Knutsens påstand om at fortidige referanser blir brukt som et attributt eller for å bygge opp under politiske poeng stemmer overens med iallfall historiebruken i 2021, og delvis på 1980-tallet. Historiebruken i talene disse årene spiller i større grad en rolle i et større retorisk poeng som bygges opp, som påpekt ovenfor, og flere ganger påpeker og forklarer, gjennom ulike typer historiebruk, referansepunkter og bindinger mellom for- nå- og fremtid. Samtidig er det viktig å påpeke at analysen ikke har tatt for seg kontinuiteter og analogier eller *hvordan* det fortidige refereres, men heller hvordan den fortidige referansen *brukes*. Med utgangspunkt i typologien denne oppgaven har lagt til grunn er det allikevel mulig å si noe om hvordan historiebruken brukes for å bygge opp under de politiske poengene, slik Knutsen gjør. Historiebrukens retoriske funksjon har, i dette tilfellet, endret seg fra å knapt være til stede i 1950-årene, til å nærmest være primærfunksjonen i historiebruken i 2021, hvor talerne har et mer bevisst forhold til deres subjektivitet og presenterer i større grad sine personlige tanker, erfaringer og meninger heller enn «objektive» statistiske sammenligninger og parlamentariske vedtak.

Det man derimot ikke kan lese ut av analysen er Knutsens hypotese om hvorvidt det postmoderne samfunnet og den usikkerheten kan øke appellen for noe konkret og håndfast i henvisningene til fortiden. Tvert imot er det *mer* praktisk historiebruk i 1950 enn i 2021, men med den viktige nyansen at i motsetning til historiebruken på 1950-tallet som stod for seg selv, så knyttes historiebruken i 2021-talene tydeligere til politikken. Det er altså mulig å argumentere for at endringen i *kvalitet* i historiebruken kan gi hypotesen noe rett med utgangspunkt i empirien for denne oppgaven, men uten to streker under svaret.

Konklusjon og videre forskning

Denne oppgaven har forsøkt å undersøke og svare på problemstillingen om hvordan historiebruken har endret seg i norske landsmøtetaler fra etterkrigstiden og frem til i dag. Med dette som utgangspunkt har historiebruksteori og tidligere forskning på lignende empiri dannet utgangspunkt for utviklingen av en typologi som har vært den røde tråden i å identifisere historiebruken, og ikke minst om og eventuelt hvordan denne utvikler seg. På bakgrunn av funnene som er gjort i analysen, og drøftelsene rundt dem sett i lys av teorien og typologien kan en slå fast at det er en åpenbar endring i hvordan historien brukes i empirien.

Den tydeligste endringen i historiebruken er hvordan *den personlige historiebruken* vokser frem, og hvordan talerens subjektive erfaringer, tanker og opplevelser får plass på bekostning av det som på 1950-tallet stort sett var fortidige referanser som kunne ettergås og 1980-tallets begrensede og mer amalgame historiebruk hvor det ideologiske og praktiske, det eksterne og det personlige fløt mer sammen. En annen tydelig endring hvordan både den ideologiske og praktiske historiebruken går fra en rolle hvor den har en verdi i seg selv, til i større grad bli en brikke i *større resonnementer med mer historiebruk* i narrative som skapes.

Den begrensede empirien gjør det allikevel umulig å trekke noen konklusjoner for historiebruken i norske landsmøtetaler *generelt*. I stedet har oppgaven identifisert noen tydelige tendenser i landsmøtetalene som utgjør empirien for denne oppgaven. Gjennom

den aktive bruken av tidligere forskning har oppgaven bidratt til å kunne styrke noen av hypotesene derfra, mens andre har blitt mer utfordret.

Vår hverdag blir styrt av politikerne vi velger annethvert år. De bestemmer læreplanene våre, gjør dyptgripende økonomiske prioriteringer og frekventerer daglig alle landets aviser. Mandatet for dette får de gjennom løftene de gir oss, velgerne. Verdensbildet de tegner og retorikken de bruker henger tungt sammen med hvordan historiebevisstheten deres kommuniseres ut. Studien av historiebruk hos politikere har en funksjon utover å «bare» være en historiebruksanalyse. Denne oppgaven har befattet seg med hvordan den brukes over tid, men underveis har også spørsmålet om *hva* dukket opp. Når denne konklusjonen skrives domineres avissidene med Russlands invasjon av Ukraina. Sovjetunionens innsats under andre verdenskrig, beskyldninger om naziregimer og uenighet om hvem som *egentlig* vant krigen for de allierte diskuteres i avisspaltene, på nettforum og i sosiale medier. Historiebruk er sentral både i krigføringen og forståelsen av konflikten. Historiebruk er også, uten sammenligning for øvrig, sentral også for å forstå de politiske partienes visjoner for Norge og argumentasjonen rundt dem. Hva er fundamentet for historiebruken til de politiske lederne våre? Har de politiske partiene ulike oppfatninger om fortiden? Og hvordan kommer det i så fall til uttrykk? Disse, og flere, spørsmålene var det ikke rom for i denne oppgaven, men fortjener å bli undersøkt.

Kildehenvisninger

Litteratur

- Aronsson, P. (2004). *Historiebruk : att använda det förflutna*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Assmann, J. (2008). Communicative and Cultural Memory. I A. Erll, & A. Nünning (Red.), *Cultural memory studies: An international and interdisciplinary handbook*. De Gruyter, Inc.
- Bøe, J. B. (2006). *Å lese fortiden - historiebruk og historiedidaktikk*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Bøe, J. B., & Knutsen, K. (2012). *Innføring i historiebruk*. Kristiansand: Cappelen Damm.
- Bjørklund, T. (2020). Fra gjenreisningsvalg til velferdsvalg – noen trekk ved norske valg etter krigen. I J. Bergh, A. H. Haugsgjerd, & R. Karlsen (Red.), *Valg og politikk siden 1945: Velgere, institusjoner og kritiske hendelser i norsk politisk historie* (s. 40-54). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Brandsrud, A. (1983). *Lovdebatt og organisasjonsstruktur: Holdninger til organisasjonsarbeid i Høyre ca. 1955 - 77*. (Masteroppgave) Universitetet i Oslo, Oslo.
- Erll, A., & Young, S. (2011). *Memory in culture* (Palgrave Macmillan memory studies). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Faber, K.-G. (1978). The Use of History in Political Debate. *History and Theory: Studies in the Philosophy of History*, 17(4), s. 36-67. Hentet fra <https://doi.org/10.2307/2504709>
- Furlund, R. M. (2011). *Kampen om å bli den 44. president i USA. En studie av historiebruken til Barack Obama og JohnMcCain i tidsrommet fra januar til valgdagen 4. november 2008*. (Masteroppgave). Universitetet i Stavanger. Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/185406>
- Furre, B., & Dimola, U. (2000). *Norsk historie 1914-2000: Industrisamfunnet - frå vokstervisse til framtidstvil*. Oslo: Samlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hitching, T., Nilsen, A., & Veum, A. (2011). *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse*. (2. utgave). Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Holme, I. M., & Solvang, B. K. (1996). *Metodevalg og metodebruk*. (3. utgave). Oslo: TANO.

- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Records*, 15(9), s. 1277-1288. Hentet fra <https://doi:10.1177/1049732305276687>
- Fauskanger, J., & Mosvold, R. (2014). Innholdsanalysens muligheter i utdanningsforskning. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 98(2), s. 127-139. Hentet fra <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/ISSN1504-2987-2014-02-07>
- Jensen, A. T. (2020). I J. Bergh, A. H. Haugsgjerd, & R. Karlsen (Red.), *Valg og politikk siden 1945: Velgere, institusjoner og kritiske hendelser i norsk politisk historie* (s. 55-73). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Kareem, I. (2017). *Viktor Orbán's use of history in the European refugee crisis*. Lund university. (Masteroppgave). Hentet fra <https://www.lunduniversity.lu.se/lup/publication/8926115>
- Karlsson, K.-G. (1999). *Historia som vapen: historiebruk och Sovjetunionens oppløsning 1985-1995*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*. (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Knutsen, K. (2010). Historiefortelling som politisk retorikk : En analyse av politiske taler. I Dessingué, A., Knutsen, K., Cardozo, A. (Red.), *Flerstemte minner* (s. 108-119). Stavanger: Hertervig Akademisk forlag
- Melve, L., & Ryymin, T. (2018). *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nielsen, M. (2011). *Norge: Etter 1914* (Vol. 4). Oslo: Aschehoug.
- NOU 1983: 13. (1983). *Reksten-saken: Rapport til Den Norske Regjering*. Hentet fra https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011061406045
- Ryymin, T. (2017). *Historie og politikk: Historiebruk i norsk politikktutforming etter 1945*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ryymin, T. (2018). Valg av kildematerialer, arbeidsmåte og tilnærming. I L. Melve, & T. Ryymin (Red.), *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sejersted, F. (1984). *Opposisjon og posisjon: 1945-1981* (Vol. 3). Oslo: Cappelen.
- Stugu, O. (2008). *Historie i bruk*. Oslo: Samlaget.
- Veum, A. (2015). Kva er diakron diskursanalyse? I T. R. Hitching, A. B. Nilsen, & A. Veum (Red.), *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse* (s. 81-86). Kristiansand: Cappelen Damm Akademisk.

Arkivkilder

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. (2022). Landsmøteprotokoller for Arbeiderpartiet.

Hentet fra:

[https://www.arbark.no/Digitale dokumenter Landsmoteprotokoller Arbeiderpartiet.htm](https://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_Landsmoteprotokoller_Arbeiderpartiet.htm) (16.02.22)

RA/PA-0583/1/A/Ab/L0006. (1950). *Stenografisk referat fra Høyres landsmøte i Oslo 1950.*

Riksarkivet. Politisk orientering av Landsstyrets formann, C. J. Hambro, s. 31-57.

Nettkilder

Benkow, J. (1982). *Programmet gjennomføres – punkt for punkt.* Hentet fra

<http://virksommeord.no/tale/2102/> (03.01.22)

Brundtland, G. H. (1981). *Gro Harlem Brundtlands innledning på Det norske Arbeiderpartis landsmøte i Hamarhallen 2. april 1981.* Hentet fra

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/smk/vedlegg/taler-og-artikler-av-tidligere-statsministre/gro-harlem-brundtland/1981/innledning_paa_arbeiderpartiets_landsmoete.pdf (04.01.22)

Klima- og miljødepartementet. (2021) *Klimaendringer og norsk klimapolitikk.* Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/klimaendringer-og-norsk-klimapolitikk/id2636812/> (28.03.22)

Livgard, E. F. (2019). *Kantar Klimabarometer 2019.* Hentet fra

https://kantar.no/globalassets/fra-webnodes/ekspertiseomrader/politikk-og-samfunn/klimabarometer/2019/19100765-kantar-klimabarometer_presentasjon_for-publisering.pdf (25.03.22)

Nasjonalbiblioteket. (2022). *Avisarkiv hos Nasjonalbiblioteket.* Hentet fra

<https://www.nb.no/search?q=Benkow&mediatype=aviser&fromDate=19820420&toDate=19820427> (02.05.22)

- NAV. (2022). *Antall helt ledige historisk*. Hentet fra https://www.nav.no/_/attachment/download/a922511c-e1f4-46eb-9c02-df9567bb4f49:8c5f5b1620f6d443c23ff51a780ba48cd36b6a06/HL100_Antall_helt_ledige_historisk_Mars_2022.pdf (04.04.22)
- Solberg, E. (2021). *Partileder Erna Solbergs åpningstale*. Hentet fra <https://www.youtube.com/watch?v=hLpF4J4cBM0> (02.03.22)
- Solberg, E. (2021). *Vi tror på Norge*. Hentet fra <http://virksommeord.no/tale/13532/> (02.03.22)
- Statistisk sentralbyrå. (2022). *Fakta om likestilling*. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/likestilling> (03.05.22)
- Støre, J. G. (2021). *Jonas Gahr Støres landsmøtetale*. Hentet fra <https://www.youtube.com/watch?v=C13rv8dMb4> (05.03.22)
- Støre, J. G. (2021). *Vi står ved et veiskille*. Hentet fra <http://virksommeord.no/tale/13054/> (05.03.22)
- Tjernshaugen, A., Hiis, H., Bernt, J. F., Braut, G. S., & Bahun, V. B. (2022). *koronapandemien i Store medisinske leksikon*. Hentet fra <https://sml.snl.no/koronapandemien> (05.04.22)